

VÄKIVALTARIKOLLISUUS JYVÄSKYLÄSSÄ VUONNA 1945
Lisääntynyt väkivalta rauhan aikaan siirtymisen vaikeuden ilmentäjänä

Sampo Taskinen
Suomen historian Pro gradu-tutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Huhtikuu 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Sampo Taskinen	
Työn nimi – Title Väkivaltarikollisuus Jyväskylässä vuonna 1945 Lisääntynyt väkivalta rauhan aikaan siirtymisen vaikeuden ilmentäjänä	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 98
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pro gradu -tutkielma käsittelee yksilöön kohdistuneen väkivaltarikollisuuden määrän lisääntymistä Jyväskylässä. Väkivaltarikollisuutta tarkastellaan osana yksilöiden kohtaamia ongelmia yhteiskunnan siirtyessä Moskovan välirauhansopimuksen jälkeen sodasta rauhan aikaan. Tarkoituksena on selvittää, miten koettu sota vaikutti väkivaltarikollisuuden määrään sodan jälkeisessä Jyväskylässä vuonna 1945. Päälähteinä tutkielmassa toimivat Jyväskylän raastuvanoikeuden pöytäkirjat, joista tapauskohtaisten kuvausten perusteella voidaan virallisten tilastojen ja tutkimuskirjallisuuden pohjalta rakentaa käsitys väkivallasta ja sen syistä kaupungissa. Tätä kautta päästään käsiksi myös mahdollisiin väkivaltaa lisänneisiin sodan seurauksiin.</p> <p>Raastuvanoikeuden pöytäkirjojen kautta muodostui kuva miesten välisestä väkivallasta, joka keskittyi kaduille ja ravintoloihin kaupungin ruutukaava-alueella. Näkökulma korosti näin viranomaisvalvonnan merkitystä raastuvan käsittelyyn edenneissä tapauksissa. Jyväskylän väkivaltarikollisuus ei ollut pelkästään jyväskyläläisten rikollisuutta, vaan kaupungissa riitti vierailijoita, jotka olivat myös osaltaan vastuussa väkivallasta. Väkivaltarikoksiin syyllistyivät myös Jyväskylään parhaillaan sijoittumassa olleet siirtoväkeen kuuluneet henkilöt, jotka olivat ylliedustettuna lukumääränsä nähden niin väkivaltaan syyllistyneissä kuin sen uhreissakin.</p> <p>Taloudellinen epävarmuus, joka näkyi säännöstelynä ja hyödykepulana sekä toisaalta kiihtyvänä inflaationa, kytki osan väkivaltarikoksista osaksi sota-ajalle tyypillistä omaisuusrikollisuutta. Kenttäoikeuksien ankarampi oikeudenkäyttö oli tehnyt sodan aikana yhä useammalle rikostaustan, mutta toisaalta sodan aikaiset sekä rauhansopimuksen mukaiset armahdukset vapauttivat myös tuomittuja väkivaltarikollisia.</p> <p>Rauhan aikaan siirtymistä sävytti Jyväskylän työväestön keskuudessa myös humalahakuinen juominen, joka johti ryyppyorukoissa aggressiivisen käyttäytymisen lisääntymiseen. Juomatapojen taustalla vaikutti osin sota-ajan alkoholipolitiikka, mutta myös yksilötasolla sodan aiheuttamien trauma- ja stressioireiden itsehoito. Julkisilla paikoilla juopottelu johti usein poliisin saattamana kaupunginvankilan juopuneiden putkaan, jossa humalaisten keskinäinen rähinä synkisti Jyväskylän henkirikostilastot.</p>	
Asiasanat – Keywords väkivaltarikollisuus, Jyväskylä, sota, rauhan aika	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

1. Johdanto	2
1.1 Tutkimusaihe ja tavoitteet	2
1.2 Lähteet ja menetelmät	6
2. Väkivaltarikollisuuden valtakunnalliset linjat	10
2.1 Viranomaisten toiminta ja lisääntynyt kokonaisrikollisuus	10
2.2 Väkijuomien vaikutus rikollisuuteen	12
2.3 Väkivaltarikollisuuden lisääntyminen	14
2.4 Syylliseksi tuomitut	18
2.5 Tuomittujen taustat	20
2.6 Kohti paikallista tarkastelua	25
3. Jyväskylä – kaupunki väkivallan keskiössä	27
3.1 Väkivaltarikokset Jyväskylän raastuvanoikeudessa	27
3.2 Kaupungin asukasluku ja väkivallan suhteuttaminen	29
4. Kotikutoinen vai ulkopuolinen väkivalta?	35
4.1 Siirtoväki ja väkivalta	35
4.2 Paikalliset ja matkailijat	42
5. Taustat ja tapaukset	47
5.1 Työmiehet asialla	47
5.2 Väkivallan taloudelliset taustat	54
5.3 Humalassa vai selvin päin?	56
5.4 Väkivallan välineet	65
5.5 Rikoksenuusijat ja ensikertalaiset	69
5.6 Nuoret, vanhat ja perhe	75
6. Jyväskylän väkivaltainen rauhan ajan alku	82
Lähteet	94
I ALKUPERÄISLÄHTEET	94
II KIRJALLISUUS	95

1. Johdanto

1.1 Tutkimusaihe ja tavoitteet

Vuoden 1944 joulukuussa päätökseen saatu kenttäarmeijan kotiuttaminen toi miesväestön rintamalta kotikaupunkeihin ja maalaispitäjiin. Vaikka Lapin sota vaatikin edelleen uhreja pohjoisessa oli yhteiskunta siirtymässä kovaa vauhtia rauhan aikaan. Kotiutuvien veteraanien lisäksi liikkeellä oli myös kotinsa jättämään joutuneet evakot, joita parhaillaan sijoitettiin uusille asuinsijoille. Aseet vaihtuivat vasaroihin ja sahoihin, kun rintamamiehet ja siirtoväki alkoivat rakentaa kotia perheilleen. Siirtyminen sodasta rauhan aikaan ei kuitenkaan sujunut kivuttomasti, vaan vaati yhteiskunnalta suuria ponnisteluja hävityn sodan aiheuttamien pelkojen ja pettymysten sekä niin ikään yksilöiden henkilökohtaisten menetysten ja epäonnistumisten keskellä.

Arkielämän tuomat vaikeudet, kuten niukkuus ja säännöstely, vaikuttivat merkittävästi omaisuusrikosten määrän lisääntymiseen. Väestön liikkuvuus ja muutenkin paikoin sekasortoinen tilanne yhdistyi hävityn sodan ”hällä väliä” -asenteeseen hämärtäen rehellisyyden ja rikollisuuden rajaa.¹ Sodan kokemuksia saatettiin hukuttaa alkoholiin, mikä ajoi veteraaneja ja sotainvalideja syöksykierteeseen.² Odotettu kotiutuminen toikin vastaan odottamattomia haasteita, kun kuolemanpelon ja jännityksen jälkeen oli sopeuduttava seesteiseen arkeen.³ Kenttäarmeijan kotiutumista sävyttikin samanaikainen kokonaisrikollisuuden voimakas kasvu, mikä ei rajoittunut pelkästään omaisuusrikollisuuteen.⁴

Suomen lähihistorian väkivaltaisoin kausi henkirikosten määrällä mitattuna oli päättynyt kieltolain myötä 1932, mutta vuonna 1945 väkivaltarikollisuuden määrä nousi jälleen huolestuttavan suureksi.⁵ Aikalaisluokittelun mukaisesti Suomi oli jälleen ”musta maa”, eli siirtynyt henkirikollisuutta väkilukuun suhteuttavan taulukon mukaisesti synkkään viimeiseen luokkaan.⁶ Luokkaan, johon kuuluivat ne maat, joissa tapahtui neljä

---

¹ Hietanen 1992, 174.

² Honkasalo 2000, 216–218.

³ Kontula 1996, 57; Karonen 2006, 18.

⁴ Hietanen 1992, 176.

⁵ Lehti 2013, 5.

⁶ Verkko 1949, 52.

henkirikosta tai tätä enemmän 100 000 asukasta kohden. Sodan päättyminen ei siis ollut pääte piste väkivallalle, vaan se näyttää seuranneen rintamamiehiä taistelukentiltä kotiseudulle.

Väkivaltarikollisuus ja erityisesti henkirikollisuus ovat olleet Suomessa tutkimuksen kohteina pitkään. Osaltaan syynä kiinnostukselle on henkirikosten suhteellinen runsaus verrattuna Länsi-Eurooppaan ja erityisesti länsinaapuri Ruotsiin.⁷ 1940-luvun Suomessa väkivaltarikollisuuden määrän nähtiin indikoivan kansakunnan moraalialia, mikä oli peruja jo 1800-luvun puolella muodostuneesta paradigmasta. Sodan päättymistä seurannut rikollisuuden kasvu heijasteli näin aikalaisnäkökulman mukaan kansan synkkiä ominaisuuksia sekä kansakunnan löystynyttä moraalialia.⁸ Erityisesti lisääntynyt alkoholin käyttö ja juopottelu nähtiin suomalaiselle kansalle turmiollisena.⁹

Väkivaltarikollisuuden historiaa Suomessa tutkinut Heikki Ylikangas näkee henkirikollisuuden runsautta keskeisempänä piirteenä henkirikollisuuden määrän suuren vaihtelun Suomessa. Syynä väkivaltarikollisuuden määrän lisääntymisille Ylikangas pitää alkoholin sijaan yhteiskunnallisia murroksia, jossa yhteisön tavoittelemat arvot ovat ristiriidassa yksilön arjen realiteettien kanssa. Väkivallan ilmeneminen on tällöin kiinni ennen kaikkea yhteisön epävirallisesta kontrollista, joka toimii yhteisöissä oikeuslaitosta tehokkaampana järjestyksen ylläpitäjänä. Kun epävirallinen kontrolli yhteisön sisällä ei riitä suitsimaan väkivaltaa, alkaa väkivallan määrä nousta. Näin kävi esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla 1700-luvun ja 1800-luvun taitteessa, ja sama ilmiö kosketti muuta Suomea 1900-luvun alkupuolella.¹⁰ Eräänlainen odotusten ja todellisuuden ristiriita vallitsi mahdollisesti myös kotiutuvien rintamamiesten, vammansa kanssa elämään sopeutuvien sotainvalidien sekä uutta kotia etsivän siirtoväen keskuudessa. Ehkäpä myös yhteisön jäseniinsä kohdistama epävirallinen kontrolli oli heikkoa väestön suuren liikkuvuuden johdosta.

Myös sodat itsessään näyttävät lisäävän väkivaltarikollisuutta. Archer ja Gartner testasivat vuonna 1976 sotien jälkeistä väkivaltarikollisuutta selittäviä teoreettisia

---

⁷ Verkko 1949, 2; Ylikangas 1986, 263–264, 270; Lehti 2002, 148–150, 153.

⁸ Jaakkola 1986, 13–18.

⁹ Verkko 1949, 94–95.

¹⁰ Ylikangas 1986, 268–269; Ylikangas 1990, 81–88.

malleja vertailemalla 110 eri valtion henkirikostilastoja 1900-luvulla käytyjä sotia edeltävien viiden vuoden ajalta ja sodan jälkeisten viiden vuoden ajalta. Tulokset osoittivat, että henkirikollisuus todella lisääntyi niin sodan voittaneissa kuin hävinneissä maissa taloudellisesta kehityksestä riippumatta. Henkirikokset yleistyivät niin miesten kuin naistenkin keskuudessa useissa eri ikäryhmissä; todennäköisimmin eniten niissä maissa, joka osallistui kokonaisvaltaisesti sotaan menettäen paljon sotilaita kaatuneina. Tähän havaintoon sopi testatuista selitysmalleista vain sotaa käyvään yhteiskuntaan muodostunut asetelma vihollisen tappamisen oikeutuksesta ja jopa ihailusta, mikä mahdollisesti madalsi myös kynnystä käyttää väkivaltaa sodan jälkeisen tavallisen arjen ristiriitojen ratkaisussa.¹¹

Koska Archerin ja Gartnerin tutkimus osoitti henkirikollisuuden kasvaneen sekä naisten että miesten keskuudessa sotien jälkeen, ei tutkimus antanut tukea sodan veteraaneja raaistavalle selitysmallille.¹² Vaikka malli ei pysty yksinään selittämään koko väkivaltarikollisuuden kasvua, voi se silti olla paikallaan osaselityksenä. Voimakas traumaattinen kokemus voi aiheuttaa käyttäytymisen muutosta, mikä ilmeni esimerkiksi itsetuhoisuutena tai väkivaltana muita kohtaan. Lisäksi 1940-luvun Suomessa moni sotatraumoista kärsinyt jäi vaille hoitoa, mikä saattoi lisätä väkivallan ilmenemistä kodeissa ja kaduilla.¹³

Lähtökohtana tutkimukselle on hypoteesi lisääntyneestä väkivaltarikollisuudesta yksilöiden kohtaamien ongelmien heijastajana yhteiskunnan siirtyessä sodasta rauhan aikaan. Millaisia ongelmat olivat yksilötasolla ja miksi väkivalta nähtiin yhä useammin niihin ratkaisukeinoina? Tarkoituksena on tutkia paikallistason väkivaltarikollisuutta ja sen syitä heti sodan jälkeisessä Suomessa. Tämän tutkimuksen kohteena on Jyväskylä – Vaasan läänin kuulunut kaupunki keskellä Suomea. Kaupunki, jossa harjun ja järven välisessä 20 000 asukkaan yhteisössä tapahtui poliisin tietoon tulleiden tapausten perusteella yhteensä viisi henkirikosta vuonna 1945.¹⁴

---

¹¹ Archer & Gartner 1976, 946–961.

¹² Archer & Gartner 1976, 956–958.

¹³ Kivimäki 2013, 120–121, 128. Soikkanen 1987, 152–153.

¹⁴ SVT VI A Väestötilasto 102, 146; SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululitteitä, 4–5.

Jyväskylän rikollisuus on ollut tutkimuskohteena opinnäytetöissä aiemminkin; Minna Ahonen on tutkinut pro gradu-työssään Sotatilalain (1939–1947) vastaisia rikoksia Jyväskylässä, joten ajallisesti tarkastelut limittyvät tämän työn kanssa¹⁵. Myös Jyväskylän väkivaltarikollisuudesta on tehty jo aiemmin pro gradu-työ, mutta se sijoittuu 1900-luvun toiselle vuosikymmenelle käsitellen näin myös sisällissodan jälkeisen väkivaltarikollisuuden¹⁶. Toisen maailmasodan jälkeisen rikollisuuden suuntaviivoja Jyväskylän osalta on puolestaan hahmotellut Petri Karonen Jyväskylän Kirjassa.¹⁷ Lisäksi sodan aikaista sekä sodan jälkeistä rikollisuutta Jyväskylässä on kontrollin näkökulmasta sivunnut Esa Seppänen Jyväskylän poliisilaitosta käsittelevässä pro gradu -työssään¹⁸ sekä Jussi Kuusanmäki Jyväskylän maistraatin ja raastuvanoikeuden 100-vuotisjuhlakirjassa¹⁹. Kuitenkaan sodasta rauhaan siirtymistä ja siitä seuranneen kokonaisrikollisuuden kasvun yhteydessä lisääntyntä väkivaltaa ei ole Jyväskylän osalta tutkittu, vaikka asetelma onkin tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen. Osoittautuihan odotettu rauhan aika yllättävän väkivaltaiseksi.

Näin ollen tämän tutkimuksen tavoitteeksi muodostuu selvittää, miten koettu sota vaikutti väkivaltarikollisuuden määrän lisääntymiseen Jyväskylän kaupungissa vuonna 1945. Vastauksen selvittämiseksi tutkimuskysymys on jaettava ensin joukoksi pienempiä ja tarkempia tutkimuskysymyksiä, joihin vastaamalla rakentuu myös vastaus itse tutkimuksen ydinkysymykseen.

Tällaisia pienempiä kysymyksiä tutkimuksessa ovat:

Kuinka väkivaltainen paikka Jyväskylä oli vuonna 1945 ja mikä oli paikallisen ilmiön suhde muuhun rikollisuuteen ja valtakunnalliseen tilanteeseen?

Millaista väkivaltarikollisuus oli Jyväskylässä? Ketkä Jyväskylässä syyllistyivät väkivaltarikoksiin ja mitkä olivat väkivaltarikosten taustat ja vaikuttimet? Mikä oli sodasta kotiutuvien veteraanien tai sotainvalidien osuus – entä siirtoväen?

---

¹⁵ Ahonen 2000.

¹⁶ Heikkilä-Pesonen 2002.

¹⁷ Karonen 1997, 70–73.

¹⁸ Seppänen 1987.

¹⁹ Kuusanmäki 1962.

Miten viranomaisten toimet ja yhteiskunnallinen tilanne vaikuttivat väkivaltarikollisuuden määrään Jyväskylässä?

1.2 Lähteet ja menetelmät

Tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella väkivaltarikollisuuden kehitystä suhteessa muuhun rikollisuuteen niin paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Keskeistä on myös hahmotella valtakunnallisella tasolla yleiskuva rikollisuudesta ja rikoksiin syyllistyneistä. Tällöin voidaan havaita mahdolliset samankaltaisuudet ja eroavaisuudet, jotka ovat ominaisia paikallisessa olosuhteiden vaihtelussa.

Valtakunnallisen tarkastelun yhteydessä on myös syytä ylettää tarkastelu tilanteeseen, joka vallitsi ennen sotaa. Näin voidaan tehdä katsaus rikollisuuteen, jota aikalaiset pitivät normaalina rauhan ajalle²⁰. Vertailuvuodeksi tarkastelussa on valittu vuosi 1938, koska se on viimeinen kokonainen rauhan ajan vuosi Suomessa ennen sotatilan alkamista ja sotatilan voimaan astumista²¹. Yksi vertailuvuosi riittää tässä tapauksessa, sillä tarkoituksena on poimia tyypillisiä piirteitä rikollisuudesta ja rikoksiin syyllistyneistä henkilöistä ennen sotaa, ja verrata niitä sodan jälkeiseen asetelmaan. Paikoin on myös syytä tarkastella pitkän aikavälin tilastollista trendiä, joka osoittaa valtakunnallisella tasolla tapahtunutta muutosta rikollisuudessa sodan aikana ja sen jälkeen. Näin saadaan käsitys ilmiöiden jatkuvuudesta tai poikkeavuudesta. Valtakunnallisen kvantitatiivisen katsauksen perustana toimivat Suomen virallisen tilaston (SVT) oikeustilastot sekä Suomen tilastolliset vuosikirjat (STV).

Oikeustilastot eivät tavoita paikallistasoa poliisin kirjaamia rikosnimikkeitä syvemmillä, joten tutkimuksessa on käytävä läpi Jyväskylän raastuvanoikeiden II-osaston sakko-, rangaistus- ja tuomioluettelot²² sekä II-osaston sakkoluettelot²³. Näistä nähdään kaikki vuonna 1945 Jyväskylän raastuvanoikeudessa väkivaltarikoksista annetut tuomiot sekä tuomion saaneet henkilöt. Tämän kautta paikallistaso vertautuu myös muihin yleisissä alioikeuksissa tuomion saaneisiin. Kvantitatiivinen osa tutkimuksesta toimii näin vertailevana ja suhteuttavana osana tutkimusta, mutta

---

²⁰ Esim. SVT XXIII Oikeustilasto 88, 19; Verkko 1945.

²¹ Virallisesti sotatila alkoi 30.11.1939 ja päättyi 26.9.1947.

²² JyMA RO Jyväskylä 1945 (Bbb:4); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Bbb:6).

²³ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Bbb:5); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Bbb:7).

keskeisimpiin tutkimuskysymyksiin vastausta on haettava myös kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin.

Tutkimus osuu kysymyksen asettelussa osin uuden sotahistorian laajaan kenttään osana sodan kokemushistoriaa, sillä keskiössä ovat sotakokemusten vaikutukset yksilöihin. Koettu sota loi yksilöistä riippuen erilaisia sotakokemuksia, sillä yksilöt pyrkivät prosessoimaan sotakokemuksiaan heille jo ennen sotaa muodostuneiden merkitysjärjestelmien kautta. Sota myös näyttäytyi sen kokeneille ihmisille hyvin erilaisena riippuen jo pelkästään yksilöiden iän ja sukupuolen määrittämästä roolijaosta osana koko yhteiskunnan sotaponnistusta. Se millaisia tapahtumia yksilö joutui sodassa kohtaamaan ja miten niiden subjektiivinen käsittely ja toisaalta käsitteellistäminen onnistui vaikutti suuresti siihen, miten sotakokemukset siirtyivät yksilöiden mukana osaksi rauhan ajan yhteiskuntaa. Näin myös mahdolliset yksilöiden kohtaamat vaikeudet rauhan ajan yhteiskunnassa saattoivat olla seurausta käsityskyvyn yli menneistä sotakokemuksista.²⁴ Kokemushistorian kannalta kiinnostus on yksilöiden kokemuksilleen antamissa merkityksissä, joten tutkimuksen kannalta mielenkiintoista onkin selvittää nousivatko sotakokemukset esille osana kertomusta väkivaltarikosten taustalla.

Väkivaltarikosten taustoihin päästään käsiksi tutkimuksessa primäärilähteinä toimivien Jyväskylän raastuvanoikeuden II-osaston varsinaisasiain pöytäkirjojen kautta.²⁵ Niissä tapauskohtaisina liitteinä olevat poliisin esitutkintapöytäkirjat pitävät sisällään asianomaisten sekä mahdollisten todistajien esitutkinnassa antamat lausunnot kustakin rikostapauksesta. Lausunnot edustavat saman tapahtuman eri osapuolten näkökulmia, sisältäen näin lausunnon antajien henkilökohtaisia intressejä palvelevat kuvaukset. Lausunnot antavat täten monipuolisen kuvan kunkin väkivaltarikoksen taustoista ja tapahtumista.

Objektiiviseen totuuteen pyrkineelle raastuvanoikeudelle haasteena oli selvittää mitä todella tapahtui ja antaa tuomio sen mukaisesti, mutta tutkittaessa yksilön kokemuksia voivat subjektiiviset ja täysin tekaistutkin kuvaukset tapahtumasta toimia avaimena yksilön merkitysjärjestelmiin, ja yhtäältä ikkunana ajankuvaan. Subjektiivisten ja osin

---

²⁴ Bourke 2006, 25; Kemppainen 2007, 249; Kivimäki 2006a, 79–80 ja 82–85.

²⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

vahvasti väritteellisten lausuntojen tarkoituksena kun oli vaikuttaa siihen nostetaanko tapauksesta ylipäättään syytettä vai ei, sekä mahdollisen syytteen noston jälkeen vaikuttaa raastuvanoikeuden antamaan tuomioon. Tällaisen muunnellun totuuden piti pystyä vakuuttamaan viranomaiset, joten ne myös osoittavat millaista selitystä lausunnon antanut henkilö piti itse uskottavana. Sodan vaikutukset eivät kuitenkaan välttämättä nouse suoraan esille väkivaltarikoksista annetusta lausunnosta, sillä olihan sota koskettanut koko yhteiskuntaa ollen näin osa kollektiivisesti jaettua kokemusta. Ilmeisenä kontekstina se saattoi siis jäädä myös lausuntojen ulkopuolelle.

Kokemusta on siis lähestyttävä myös toisesta näkökulmasta. Sota oli vaikuttanut ja vaikutti edelleen väistämättä myös kaikkiin niihin, jotka vuonna 1945 syyllistyivät Jyväskylässä väkivaltarikokseen. Esitutkinnassa annettujen lausuntojen yhteydessä olevat perustiedot sisältävät väkivaltaan syyllistyneiden tietoja, kuten iän, sukupuolen, syntymäajan ja paikan, siviilisäädyn sekä toimeentulon. Lisäksi vastaavia tietoja on myös väkivallan uhreiksi joutuneista henkilöistä. Yhdessä tutkimuskirjallisuuden kanssa näistä tiedoista voidaan pyrkiä avaamaan niitä ongelmakohtia, joiden keskellä yksilöt olivat yhteiskunnan siirtyessä sodasta rauhan aikaan, sekä sitä miten koettu sota lisäsi väkivaltaa kaupungin kaduilla. Esimerkiksi sotaveteraanien työllistymisvaikeudet ja sotainvalidien juopumusrikokset kotiutumisen jälkeen sekä siirtoväen suhteellinen osuus väkivaltarikokseen syyllistyneistä selviävät lausunnon antajaa koskevista perustiedoista.

Koska tutkimuksen lähteinä käytetään raastuvanoikeuden pöytäkirjoja ja niiden tukena virallisia tilastoja on tärkeä tiedostaa, ettei tarkasteltavana tällöin ole koko väkivallan kenttä, vaan ainoastaan se osa, joka päättyy viranomaisten tietoon. Jyväskylässä sattui vuonna 1945 huomattavasti enemmän pahoinpitelyitä kuin raastuvanoikeudessa käsiteltiin. Tämän johdosta on mielekästä verrata alioikeuden tuomiolukemia poliisin tietoon tulleeseen rikollisuuteen, sillä ne sisältävät myös tapaukset, joissa syyte jätettiin nostamatta. On myös huomioitava, etteivät kaikki pahoinpitelyt tulleet edes poliisin tietoon.²⁶

Piilorikollisuus oli askarruttanut myös Veli Verkkoa, joka toimi Helsingin yliopiston kriminologian ja tilastotieteen dosenttina vuodesta 1940 alkaen.

---

²⁶ Anttila & Törmudd 1983, 47–49.

Rikostilastojärjestelmän kehittäjänä sekä tieteenalan pioneerina Verkon voidaan katsoa edustavan 1940-luvun kriminologista ajattelua Suomessa. Verkko otti myös kantaa sodanjälkeiseen rikollisuuteen, joten hänen tulkintaansa voidaan osin pitää viranomaisten toiminnan teoriapohjana.²⁷ Piilorikollisuuden osuus jäi kuitenkin vaille vastausta, eikä sen osalta ole varsinaista aikalaistutkimusta. Askel kohti piilorikollisuuden verhoa raottavaa uhritutkimusta oli kuitenkin otettu, sillä yleinen huoli rikollisuuden lisääntymisestä oli saanut Helsingin Sanomat -lehden tekemään aiheesta gallup-haastattelun vuonna 1945.²⁸ Piilorikollisuuteen käsiksi pääsemiseksi onkin syytä tarkastella lisäksi nykypäivän rikollisuutta tutkivan Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin julkaisuja uhritutkimuksista.²⁹

---

²⁷ Verkko 1945; Jaakkola 1986, 4–7, 82; Heiskanen 2002, 29–32.

²⁸ Helsingin Sanomat, 20.1.1946.

²⁹ Esim. Sirén, Aaltonen & Kääriäinen 2010.

2. Väkivaltarikollisuuden valtakunnalliset linjat

2.1 Viranomaisten toiminta ja lisääntynyt kokonaisrikollisuus

Joulukuussa 1944 päätökseen saadun kenttäarmeijan kotiutumisen mukana kohosivat kokonaisrikollisuuden myötä myös henkirikosten ja väkivaltaisuuksien määrät aivan uudelle tasolle.³⁰ Tämä ei kuitenkaan tullut viranomaisille täysin yllätyksenä, ja siihen oltiin osattu osin varautua. Syyskuun alussa 1944 ennakoiden sodan päättymistä poliisivoimia lisättiin; rintamalla palvelevia poliisimiehiä ryhdyttiin kotiuttamaan, poliisien aseistusta ja ajoneuvokalustoa parannettiin sekä liikkuvan poliisin valvontapartioita vahvistettiin.³¹ Aselevon äärimmäisen epävarmassa poliittisessä tilanteessa sisäisen järjestyksen turvaaminen nähtiin keinona torjua mahdollinen miehityshaka, joten kaikenlaiset levottomuudet ja mielenilmaukset pyrittiin poliisin erityisellä työpanoksella estämään. Myös lisääntyneeseen omaisuusrikollisuuteen vastattiin vahvistetuilla liikkuvanpoliisin valvontapartioin.³² Toisaalta rauhansopimuksen velvoitukset lisäsivät omalta osaltaan poliisien tehtäviä.³³ Poliisien määrän lisääminen näkyi suoraan myös kaduilla, mikä luonnollisesti nosti poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrää.

Rikollisuuden lisääntyminen ei siis tullut yllätyksenä, mutta sen sijaan sen määrä ylitti ennustukset. Vuonna 1945 poliisin tietoon tuli 76 prosenttia enemmän rikoksia kuin oli kirjattu vuonna 1938.³⁴ Aikalaistutkijat pitivät tilannetta erittäin hälyttävänä. Suomalaisen kriminologian kehittäjä ja aikalaisauktoriiteetti Veli Verkko kuvasi syntyneitä rikollisuuskriisiä Suomen historian pahimmaksi.³⁵ Rikollisuuden kokonaismäärän kasvussa on kuitenkin huomioitava se, että verrattuna vuoden 1938 tilanteeseen vuonna 1945 voimassa oli sotatilalaki. Sotatilalaki teki rikollisiksi sellaisia asioita, jotka eivät olleet rikollista toimintaa vielä vuonna 1938 – tämä osaltaan laski rikolliseen toimintaan ryhtymisen kynnystä. Säännöstelyjärjestelmä tavallaan loi

---

³⁰ Hietanen 1992, 176.

³¹ Hietaniemi 1992, 236.

³² Hietaniemi 1995, 251.

³³ Hietaniemi 1992, 237, 240–241.

³⁴ STV 1946–1947, 290.

³⁵ Verkko 1945.

tilaisuusrikollisuutta, joka järjestelmän valvonnan tiukkenemisen seurauksena, aina vuoteen 1946 asti, johti rikollisuuden kasvuun³⁶. Vuosi 1946 olikin poliisin tietoon tulleen rikollisuuden sekä poliisin nostamien syytteiden määrän suhteen sodan jälkeisen rikollisuuspiikin aallonharja: tuolloin alioikeuksissa syytettyjen määrä kipusi yli kaksinkertaiseksi vuoteen 1938 verrattuna.³⁷

On siis selvää, että säännöstelylait vaikuttivat tuomittujen määrään – varsinkin tarkastellessa esimerkiksi tuomittujen ikäryhmiä, ammattiryhmiä ja siviilisäätyä³⁸. Säännöstelyrikosten osuus kaikesta poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta vuonna 1945 oli noin 8 prosenttia, joten se selittää vain suhteellisen pienen osan rikollisuuden kasvusta.³⁹ Sotatilalaki ei suoranaisesti vaikuttanut esimerkiksi yksilöön kohdistuneeseen rikollisuuteen; pahoinpitelystä annettiin vuonna 1945 tuomio saman rikoslain perusteella kuin vuonna 1938. Sen sijaan sodan ilmapiiri, pula ja säännöstely ovat tietysti omiaan lisäämään piittaamattomuutta ja jännitteitä yksilöiden välille.

Hyödykepula lisäsi omaisuusrikosten määrää, mikä näkyi omaisuusrikosten kolminkertaistumisena.⁴⁰ Varkauksia tehtiin vuonna 1945 enemmän kuin yhtenäkkään vuonna aiemmin 1900-luvulla. Hyödykkeitä oltiin myös yhä valmiimpia ottamaan vaikka väkivalloin, mitä kuvastaa ryöstöjen määrän lähes kuusinkertaistuminen vuoteen 1938 nähden. Ryöstöjä tehtiinkin vuonna 1945 enemmän kuin yhtenäkkään vuonna aiemmin siihen mennessä.⁴¹ Tämä myös osin hämärsi tilastointia, sillä välttämättä pahoinpitelyn ja omaisuusrikokseksi tilastoitujen ryöstöjen välillä ei ollut kummoista eroa. Jos oikeudessa ei voitu osoittaa pahoinpitelyn motiiviksi omaisuuden anastamista, tuli syytetylle tuomio pahoinpitelystä.⁴²

---

³⁶ Hietanen 1992, 166 ja 169.

³⁷ STV 1950, 278; SVT XXIII Oikeustilasto 88, 9.

³⁸ Ks. Ahonen 2000.

³⁹ STV 1948, 284.

⁴⁰ Jaakkola 1986, 80; STV 1948, 284–285.

⁴¹ STV 1948, 287.

⁴² Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15).

Erona vuoden 1938 tilanteeseen oli myös poliisijohdon lisääntynyt huoli irtolaisuudesta, sekä poliisin lisääntynyt valvonta. Lisääntynyt kontrolli toi varmasti entistä enemmän tapauksia alioikeuksien hoidettavaksi.⁴³ Rikollisuustilastot eivät kuitenkaan valota tätä puolta rikollisuuden määrän kasvusta, sillä ne keskittyvät pääosin rikoksen tekijää koskeviin tietoihin. Vastaavasti poliisin ja oikeusjärjestelmän toiminta jää varsin yleiselle tasolle, minkä rikostilastojärjestelmän kehittäjä Veli Verkkoa tutkinut Risto Jaakkola nosti esille tutkimuksessaan.⁴⁴

2.2 Väkijuomien vaikutus rikollisuuteen

Joulukuussa 1944 auenneet viinakaupat toivat juopot julkisille paikoille ja sitä kautta poliisin huostaan nostaen tilastoja omalta osaltaan; pahennusta aikaan saava juopumus kun edelleen oli kriminalisoitu.⁴⁵ Vaikka viina olikin ostokortilla säännösteltyä, ei tämä hillinnyt juomista. Juopumus oli jo ennen sotaa ollut yleisin tuomioon johtanut rikos, ja vuonna 1938 ne edustivat kuudesosaa kaikista poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta.⁴⁶

Vuonna 1945 syytteeseen johtaneita juopumuksia oli edelleen yhtä paljon suhteutettuna poliisin tietoon tulleiden rikosten kokonaismäärään kuin vuonna 1938, mutta juopumustapausten kokonaismäärä oli noussut yli 73 prosenttia.⁴⁷ Juopuneiden sakottamisen ja säilöön keräämisen lisääntyminen ei johtunut pelkästä poliisien valvonnan lisääntymisestä, vaan myös muutoksesta juomatavoissa. III-oluen myynnin loputtua jatkosodan aikana olivat väkevät viinat korvanneet miedomman mallasjuoman nautiskelutarkoituksessa. Tämä lisäsi humalahakuista juomista niin miesten kuin yhä enemmän myös naisten keskuudessa.⁴⁸

Juopumusrikoksissa mielenkiinto kohdistuu siihen, että alkoholi oli ollut vuonna 1938 kannustimena tai kyytipoikana etenkin miehillä myös muissa laittomuuksissa. Heistä alkoholia nauttineina rikoksen tielle lähteneitä ja alioikeudessa vapausrangaistukseen tuomittuja oli vuonna 1938 kaksi viidestä, kun naisista rikosentekohetkellä

---

⁴³ Hietaniemi 1995, 252; Kontula 1996, 112.

⁴⁴ Jaakkola 1986, 7.

⁴⁵ Hietanen 1992, 177; Ks. Rikoslaki (39/1889) 43 luku 6§.

⁴⁶ STV 1948, 282.

⁴⁷ STV 1948, 284.

⁴⁸ STV 1948, 203; Oksanen 2008, 200–201.

humalatilassa oli vähemmän kuin yksi kymmenestä. Osaan rikoksista alkoholi liittyi erityisen usein; humalassa hakattiin, tapeltiin ja tapettiin. Vuonna 1938 tapoista ja kuolemaan johtaneista pahoinpitelyistä yli 70 prosenttia tehtiin alkoholin vaikutuksen alaisena.⁴⁹

1945 yhä useampi vapausrangaistukseen tuomittu nainen oli ollut rikoksen tekohetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Kokonaisuudessaan alkoholin osuus rikosten kyytipoikana ja kannustimena kuitenkin hieman väheni suhteessa selvin päin tehtyihin rikoksiin, sillä vapausrangaistukseen tuomitut miehet olivat tehtaillleet rikoksia entistä enemmän ilman alkoholia. Muutos ei näy juurikaan tarkasteltaessa pahoinpitelyistä vapausrangaistuksen saaneita, joissa yli 70 prosentissa tapauksista alkoholilla oli osuutta; sama tilanne oli ollut myös vuonna 1938. Tapojen ja kuoleman aiheuttaneiden pahoinpitelyiden kohdalla sen sijaan muutos voidaan havaita, sillä kun vuonna 1938 alioikeuksissa vapausrangaistukseen tuomituista henkirikokseen syyllistyneistä 27 prosenttia oli ollut selvin päin, oli vastaava selvin päin tehtyjen henkirikosten osuus vuonna 1945 36 prosenttia.⁵⁰

Selvin päin tehtyjen henkirikosten yleistyminen tuskin johtui alkoholin säännöstelystä, sillä juopuneita riitti sakotettavaksi. Sen sijaan yhden kiistanalaisen selityksen antoi mahdollisesti juuri koettu sota, joka oli tehnyt rintamamiehille tappamisen tutuksi – pienelle osalle jopa miellyttäväksi kokemukseksi. Rauhan oloissa toisen tappaminen oli ollut ehdottoman kiellettyä, mutta syttynyt sota oli tarjonnut tilaisuuden sallitulle väkivallalle. Tämä väkivalta ei kohdistunut sodassa pelkästään aseelliseen viholliseen, vaan myös aseettomiin ja tilanteessa avuttomiin, kuten teloitustilanteissa teloitettaviin tai joissain tapauksissa sotavankeihin.

Väkivallanteoista nauttineille sodan jälkeinen sopeutuminen siviiliyhteiskunnan normeihin ei välttämättä ollut enää aivan mutkatonta, sillä se edellytti luopumista näistä palkitsevaksi koetuista teoista.⁵¹ Rintamalla jatkunut väkivalta ja tappaminen saattoi äärimmäisessä tapauksessa muuttua yksilön harhaisessa mielessä jopa niin arkiseksi

---

⁴⁹ STV 1948, 288.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Meinander 2009, 358–360; Kivimäki 2006b, 193–195, 203; vrt. ”Violent Veteran Model” ja ”Legimitation of Violence Model” (Archer & Gartner 1976, 943).

rutiiniksi, ettei väkivallan kohteella ollut enää väliä; merkitystä oli ainoastaan itse teon suorittamisella.⁵² Sota oli myös opettanut veteraaneille väkivaltaisen mallin riitojen ratkaisemiseksi⁵³, joka pääsi ehkä helpommin esille itsekontrollin pettäessä alkoholin vaikutuksen alaisena, mutta tilastot saattavat viitata siihen, ettei alkoholi ollut tässä välttämätön.

2.3 Väkivaltarikollisuuden lisääntyminen

Yksilöön kohdistunut rikollisuus⁵⁴ kasvoi kokonaisrikollisuutta huomattavasti maltillisemmin eli vain noin 24 prosenttia vuoteen 1938 verrattuna. Kuitenkin esimerkiksi pahoinpitelyiden määrä kasvoi merkittävästi; törkeitä tai törkeätä lievempiä pahoinpitelyitä poliisin tietoon tuli vuonna 1945 kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 1938, ja lievien pahoinpitelyiden tai aseiden nostamisen kohdalla lisäys oli lähes yhtä suuri.⁵⁵ Pahoinpitelyrikosten osalta alioikeudessa syylliseksi tuomittujen määrä osoittaa selvästi pienempää väkivallan määrän lisäystä kuin poliisin tietoon tulleen rikollisuuden perusteella oli syytä olettaa. Törkeiden pahoinpitelyiden määrä oli 1945 jopa pienempi kuin 1938. Sen sijaan törkeätä lievempiä ja lieviä pahoinpitelyitä sattui 1945 noin kolmannes enemmän kuin vuonna 1938, minkä johdosta kokonaislisäys pahoinpitelyrikosten osalta oli hieman yli neljännes eli 26 prosenttia.⁵⁶

Suomi oli Archerin ja Gartnerin vertailututkimuksen mukaan toisen maailmansodan osalta yksi niistä harvoista maista, joissa henkirikosten määrä ei lisääntynyt sodan jälkeen.⁵⁷ Osaltaan tämä johtuu tutkimuksessa käytetystä viiden vuoden tarkastelujaksoista sotaa edeltävältä ja jälkeiseltä ajalta. Henkirikollisuuden määrä oli lähtenyt Suomessa laskuun 1930-luvun synkistä luvuista, mutta oli vielä verrattain

---

⁵² Keskisarja 2012, 328.

⁵³ Kontula 1996, 112.

⁵⁴ Yksilöön kohdistunut rikollisuus pitää sisällään: henkirikokset ja niiden yritykset, kuoleman tai vaikean ruumiinvamman tuottamisen, pahoinpitelyt, aseiden nostamisen sekä raiskaukset (STV 1946–1947, 290–291).

⁵⁵ STV 1946–1947, 290.

⁵⁶ STV 1946–1947, 292; STV 1948, 286.

⁵⁷ Archer & Gartner 1976, 947.

korkealla 1930-luvun puolivälissä. Suunta oli kuitenkin henkirikosten osalta laskeva aina vuoteen 1938 asti, mitä tutkimuksessa ei huomioitu.⁵⁸

Kaikkein vakavimpia yksilöön kohdistuneita väkivaltarikoksia – murhia – poliisin tietoon tuli vuonna 1945 kaikkiaan yhteensä 84, kun vuonna 1938 murhia oli tullut ilmi 50. Täten murhien kohdalla lisäys oli vuoteen 1938 nähden 68 prosenttia.⁵⁹ Näin vuoteen 1938 jatkunut väkivaltarikosten väheneminen näyttää ainakin murhien määrän osalta kääntyneen selvään kasvuun. On kuitenkin syytä huomioida, että tässä tapauksessa lisäys on laskettu poliisin tietoon tulleen rikollisuuden perusteella, joten se sisältää myös esitutkinnan ja oikeuskäsittelyn myötä tapoksi tai kuoleman aiheuttaneeksi pahoinpitelyksi alentuneet tuomiot. Saattoipa esitutkinta tai oikeuskäsittely osoittaa, ettei henkirikosta tapahtunut lainkaan, tai että tekijää ei teosta voitu tuomita tämän ollessa tekohetkellä ymmärrystä vailla⁶⁰.

Alioikeuden tilastot kertovat vieläkin synkempää tarinaa; vuonna 1938 murhasta syylliseksi tuomittiin 14 henkilöä, kun vuonna 1945 tuomion murhasta sai 32 henkilöä.⁶¹ Murhatuomioiden määrä oli yli kaksinkertaistunut vaikka väestö on samassa ajassa kasvanut vain 4 prosenttia. Tietysti alioikeuksien päätöksestä voitiin valittaa ylempiin oikeusasteisiin, joissa raastuvanoikeuden antaman tuomio saattoi muuttua. Täten ei siis voida sanoa varmuudella murhien tapahtuneen. Tämä ei kuitenkaan poista sitä seikkaa, että molemmat tilastot osoittavat murhien määrän kasvaneen dramaattisesti.

Poliisin tietoon tulleiden murhien ja samana vuonna alioikeuksissa murhasta annettujen tuomioiden lukumäärien välillä on luonnollisesti selkeä ero. Ero on myös lukujen suhteessa vuosien 1938 ja 1945 välillä, kuten murhatuomioiden määrä osoitti. Poliisin tietoon tullut murhatapaus siis johti useammin murhatuomioon vuonna 1945 kuin ennen sotaa vuonna 1938. Kokonaisuutena henkirikosten osalta suhdeluku oli kuitenkin sama,

---

⁵⁸ STV 1940, 246; 1946–1947, 292.

⁵⁹ STV 1946–1947, 290.

⁶⁰ Esim. Rikoslaki (39/1889) 3 luku 3§.

⁶¹ STV 1948, 286.

joten vuonna 1938 poliisin tietoon tullut murha katsottiin alioikeuden käsittelyssä useammin tapoksi tai kuolemanaiheuttaneeksi pahoinpitelyksi kuin vuonna 1945.⁶²

Taulu 1. Yleisissä alioikeuksissa väkivaltarikoksista syyllisiksi tuomitut vuosina 1938 sekä 1945.

	1938	1945	Muutos
Murha	14	32	129%
Tappo	44	66	50%
Kuoleman aiheuttanut pahoinpitely	80	120	50%
Törkeä pahoinpitely	147	140	-5%
Törkeätä lievempi pahoinpitely	554	724	31%
Lievä pahoinpitely	1544	1973	28%
Suomen väkiluku	3672100	3804200	4%

Lähteet: STV 1946–1947, 292; STV 1948, 286; STV 1950, 5.

Murhien sijaan mielekkäämpää on tarkastella henkirikollisuutta kokonaisuutena, jolloin siihen katsotaan murhien lisäksi mukaan kuuluvaksi myös tapot ja kuoleman aiheuttaneet pahoinpitelyt. Henkirikosten määrän vertailun helpottamiseksi ne on järkevintä suhteuttaa väkilukuun, jolloin voidaan ilmoittaa rikollisuustaso 100 000 asukasta kohden. Vuoden 1938 rikollisuustasoksi saadaan näin 3,8 ja vuoden 1945 rikollisuustasoksi 5,7.⁶³ Vuosi 1945 edustikin sodan jälkeisen väkivaltarikollisuuden ehdotonta määrällistä huippuvuotta.⁶⁴ Tämä selkeä sodanjälkeinen väkivallan lisääntyminen näkyy myös tarkasteltaessa pitkän aikavälin muutoksia rikollisuustasossa. Rikollisuustaso onkin hyvä pitkän aikavälin mittari, sillä tilastoja alioikeuksissa henkirikoksista tuomituista on vuodesta 1891 lähtien, joten luvut ovat keskenään vertailukelpoisia.⁶⁵ Kun turvaudutaan tuomiokirja-aineistoon, päästään tätäkin kauemmas.

Henkirikollisuuden määrän lisääntymisen syynä voidaan yleisellä tasolla nähdä jo aiemmin mainittujen syiden lisäksi myös armeijan kotiuttamisen myötä kotipitäjiin kulkeutuneet sotasaaliiksi saadut tai sodasta muistoksi otetut käsiaseet, joita oli paljon

⁶² STV 1946–1947, 290; STV 1948, 286; STV 1950, 5.

⁶³ STV 1948, 42, 287.

⁶⁴ STV 1950, 278.

⁶⁵ Lehti 2013, 5–6.

liikkeellä.⁶⁶ Esimerkiksi lisääntynyt alkoholin käyttö ja sisällissodan jäljiltä runsas käsiaseiden määrä korreloivat väkivaltaisella 1920-luvulla lisääntyneen henkirikollisuuden kanssa.⁶⁷ Riidan seurauksena puukon sijaan esiin vedetty sotilaspistooli aiheutti todennäköisemmin pahempaa ja parantumatonta jälkeä.

Sodan päätyttyäkin sota-ajalle tyypillisten rikosten, kuten omaisuusrikollisuuden määrät pysyivät edelleen suurina, vaikka rikollisuuden kokonaismäärä alkoikin laskea vuoden 1946 jälkeen. Vuonna 1947 poliisin tietoon tuli vähemmän rikoksia kuin vuonna 1945, ja poliisin nostamien syytteiden määrä oli vuonna 1948 pienempi kuin vuonna 1945.⁶⁸ Yleisissä alioikeuksissa tuomion saaneiden absoluuttinen määrä väheni vuoden 1948 jälkeen vuoteen 1950 asti.⁶⁹ Säännöstelyrikokset vähenivät vuosikymmenen loppuun tultaessa, kun koko järjestelmä alkoi purkautua.⁷⁰ Myös omaisuusrikollisuus alkoi vähetä vuoden 1945 jälkeen ja alkoi vakiintua sille tyypilliselle rauhan ajan tasolle; omaisuusrikollisuuden voidaankin, yhdessä väkivaltarikollisuuden ja siveellisyyserikosten kanssa, katsoa muodostavan siviiliyhteiskunnan rikollisuuden pysyvän ytimen.⁷¹

Henkirikosten osalta rikollisuustason muutokset osuvat yhteen muun väkivaltarikollisuuden kanssa. Vuosi 1945 edustaa täten myös henkirikoksissa määrällistä huippuvuotta. Henkirikosten suhteellinen ja absoluuttinen määrä väheni jo seuraavana vuonna. Vuoden 1946 rikollisuustasoksi saadaan laskemalla 5,0 henkirikosta 100 000 asukasta kohden, mikä oli sama kuin kymmenen vuotta aiemmin.⁷² Pitkän aikavälin tarkastelun osalta vielä vuoden 1947 rikollisuustaso on suhteellisen korkea, mutta tämän jälkeen rikollisuustaso painui pysyvästi alle sotaa välittömästi edeltäneen tason.⁷³

---

⁶⁶ Meinander 2009, 358–360.

⁶⁷ Lehti 2002, 156–157.

⁶⁸ STV 1950, 278.

⁶⁹ STV 1955, 320.

⁷⁰ Hietanen 1992, 177.

⁷¹ Jaakkola 1986, 69.

⁷² STV 1950, 280; STV 1940, 246.

⁷³ Lehti 2013, 5–6.

2.4 Syylliseksi tuomitut

Lievempiin rikoksiin, kuten esimerkiksi juopumuksiin syyllistyneet henkilöt tuomittiin alioikeudessa sakkorangaistukseen. Pahoinpitelyiden osalta rikoslaki mahdollisti sakkorangaistuksen lievän tai törkeätä lievemmän pahoinpitelyn kohdalla.⁷⁴ Lievän pahoinpitelyn kohdalla sakkorangaistus olikin yleisin tuomio ja vuonna 1945 lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneistä noin 61 prosenttia tuomittiin sakkorangaistukseen. Törkeätä lievempiin pahoinpitelyihin syyllistyneistä sakkorangaistuksella selvisi vain noin 33 prosenttia.⁷⁵ Raskauttavien asianhaarojen vallitessa, kuten vaikkapa pulloa lyömäaseena käytettäessä, lievästä pahoinpitelystä tai törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä seurasi vapausrangaistus, kuten myös näitä vakavammista väkivaltarikoksista.⁷⁶ Kun tarkastellaan lähemmin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden ikäryhmiä, siviilisäätyä ja ammattiryhmiä sekä niiden mahdollista muutosta vuosien 1938 ja 1945 välillä, on myös syytä tarkastella mahdollisia eroja sakkorangaistukseen tuomittujen sekä vapausrangaistukseen tuomittujen välillä.

Vuonna 1938 vapausrangaistuksiin tuomituista alle 25-vuotiaita oli 41 prosenttia. Vankeus- tai kuritushuonetuomion saaneista miehistä heidän osuutensa oli noin 40 prosenttia ja naisista 43 prosenttia. Maassa asuvan väestön ikäryhmän⁷⁷ kokoon suhteutettuna eniten vapausrangaistukseen tuomittuja oli niin miehistä kuin naisistakin 15–20-vuotiaita. Nuorin ikäryhmä edusti naisilla myös määrällistä enemmistöä, kun taas miehistä 25–29-vuotiaita oli vapausrangaistukseen tuomituissa eniten. Vapausrangaistukseen tuomitut naiset olivat täten keskimäärin rangaistuja miehiä nuorempia. Tästä osoituksena on myös se, että tuomittujen 15–17-vuotiaiden osuus miehistä oli noin 8 prosenttia kun taas tuomituista naisista 10 prosenttia oli 15–17-vuotiaita. Väkivaltarikoksista kuten taposta tai pahoinpitelystä vapausrangaistukseen tuomitut sen sijaan edustivat hieman vanhempaa ikäryhmää, sillä heistä alle 25-vuotiaiden osuus oli vain 30 prosenttia. Määrällistä enemmistöä edustivat 25–29-

---

⁷⁴ Rikoslaki (39/1889) 21 luku 11§ ja 12§.

⁷⁵ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 98.

⁷⁶ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §517 (Ccc:16).

⁷⁷ Ikäryhmittely perustuu lähteenä olevan taulukon ikäryhmittelyyn. Ryhmittelyssä yli 30-vuotiaat on taulukoitu 10 vuoden ryhmissä, mutta alle 30-vuotiaat viiden, neljän ja kolmen vuoden ryhmiin. Selkeyden vuoksi ikäryhmäjako on tässä tutkimuksessa asetettu 20- ja 21-vuotiaiden, sekä 24- ja 25-vuotiaiden väliin, jolloin saadaan alle 30-vuotiaista kolme tarkasteltavaa ryhmää.

vuotiaat, joita tuomituissa oli joka neljäs, mutta huomion arvoista on myös se, että 30–39-vuotiaita oli tuomituissa enemmän kuin 15–25-vuotiaita.⁷⁸

Vuonna 1938 sakkorangaistukseen tuomituista miehistä noin joka neljäs oli alle 25-vuotias ja naisista saman ikäisten osuus oli vähän vajaa kolmannes. Suhteutettuna maassa asuvan väestöryhmän kokoon eniten sakkorangaistukseen tuomittuja olivat miehistä selvästi 25–29-vuotiaat. Naisten osalta 15–20-vuotiaat saivat suhteessa eniten sakkorangaistuksia, mutta saman ikäisten miesten sakkorangaistusten määrä oli silti kymmenkertainen.⁷⁹ Sakkorangaistut olivat näin keskimäärin sekä miesten että naisten osalta vapausrangaistukseen tuomittuja iäkkäämpiä.

Sakkorangaistuksen suuruus riippui paitsi rikoksen vakavuudesta, myös rikokseen syyllistyneen varallisuudesta. Vuonna 1938 79 prosenttia tuomituista päiväsakoista oli luvultaan 10–30 päiväsakkoa.⁸⁰ Esimerkiksi lievistä pahoinpitelystä kiinni jäätyään ja tuomiolle jouduttuaan sai ennen talvisodan syttymistä rangaistukseksi keskimäärin 20 päiväsakkoa, jonka maksamiseen meni keskimäärin noin 10 markkaa päiväsakkoa kohti.⁸¹ Vuonna 1945 lievistä pahoinpitelystä tuomittu sakkorangaistus oli melko lailla yhtä suuri; 34 prosentissa tapauksista rangaistus oli suuruudeltaan 10–19 päiväsakkoa ja 43 prosenttia tapauksista 20–29 päiväsakkoa. Rahaa päiväsakkoa kohden kului kuitenkin 20–50 markkaa, mikä oli selvästi enemmän kuin vuonna 1938.⁸² Vuoden 1945 alioikeuksien tuomioissa näkyy selvästi sodan aikaisen inflaation vaikutus, sillä rahan arvon heikkeneminen nosti keskimääräisen päiväsakon suuruutta. Esimerkiksi jos talon ruoassa olevalle rengille maksettiin vuonna 1938 keskimäärin 403 markkaa kuukaudessa, maksettiin rengille vuoden 1945 alussa samaisesta työstä 1539 markkaa.⁸³ Kyseessä ei siis ole paremmin palkatun väestön osuuden kasvu rangaistujen joukossa, vaan sota-ajan inflaatiosta johtuva rahan arvon heikkeneminen.

---

⁷⁸ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 20.

⁷⁹ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 32.

⁸⁰ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 30.

⁸¹ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 31.

⁸² SVT XXIII Oikeustilasto 88, 98.

⁸³ STV 1948, 210.

Tilastoa sakkoihin tuomittujen jakautumisesta iän mukaan ei löydy vuodelta 1945, mutta 1947 vuodelta laadittu tilasto osoittaa ikäjakauman noudatelleen myös sodan jälkeen vuoden 1938 trendiä. Sakkorangaistuksia sai miehistä suhteellisesti ja määrällisesti eniten 21–30-vuotiaat, 30–39-vuotiaiden jäädessä vain hieman jälkeen. Naisista 15–20-vuotiaille määrättiin suhteessa ikäryhmän kokoon nähden eniten sakkorangaistuksia, vaikka eniten sakotettu ikäryhmä olikin 30–39-vuotiaat.⁸⁴

Vuonna 1945 alle 25-vuotiaiden osuus vapausrangaistukseen tuomituista miehistä oli 39 prosenttia, joten pysynyt suunnilleen samana kuin vuonna 1938. Tuomittujen naisten kohdalla oli sen sijaan tapahtunut muutos; alle 25-vuotiaita oli vapausrangaistukseen tuomittujen joukossa jopa puolet. Nuorimpien tuomittujen kohdalla, eli 15–17-vuotiaiden kohdalla, miesten ja naisten osuus oli pysynyt samana. Sen sijaan entistä useampi 18–20-vuotias nainen tuomittiin vapausrangaistukseen. Vuoden 1945 jälkeen nuorten tuomittujen osuus laski niin naisten kuin miesten osalta. 1940-luvun lopulla alle 25-vuotiaita miehiä oli tuomituista enää joka kolmas ja alle 25-vuotiaita naisia oli vähän alle kaksi viidestä.⁸⁵

Kokonaisrikollisuuden kasvu näkyi myös alioikeuksissa ja vankiloissa, sillä sakkorangaistuksiin tuomittujen miesten määrä puolitoistakertaistui ja vapausrangaistuksiin tuomittujen miesten kokonaismäärä lähes kolminkertaistui vuosien 1938 ja 1945 välillä. Naisten kohdalla tilanne muuttui sitäkin dramaattisemmin, sillä sekä sakkorangaistuksiin tuomittujen määrä että vapausrangaistuksiin tuomittujen naisten kokonaismäärä yli nelinkertaistui.⁸⁶ Naisten rikollisuus oli ollut huipussaan itse asiassa jo vuonna 1944, mutta alkoi tämän jälkeen taittua. Naisten suhteellinen osuus tuomituista palasi sotaa edeltävälle tasolle vuonna 1950.⁸⁷

2.5 Tuomittujen taustat

Vapausrangaistukseen tuomituista kaikki eivät suinkaan olleet ensikertalaisia. Rikoksenuusijaksi katsottiin oikeustilastoissa henkilö, joka oli tuomittu vapausrangaistukseen tai vähintään 100 päiväsakkoon tai tätä pienempään

---

⁸⁴ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 33.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 19, 23 ja 31.

⁸⁷ Hietanen 1992, 172.

sakkorangaistuksen rikoksen koskiessa omaisuusrikoksia tai asiakirjan väärentämistä.⁸⁸ Etenkin miehillä ankarampaan kuritushuonerangaistukseen vuonna 1938 tuomituista enemmistö (63,5%) oli rikoksenuusijoita tai jo kertaalleen aiemmin vapausrangaistuksen kärsineitä.⁸⁹ Rikoksen uusiminen voitiin oikeudessa katsoa raskauttavaksi asianhaaraksi, mikä näin ollen kovensi rangaistusta ja lisää rikoksen uusijoiden osuutta ankarimpien tuomioiden kohdalla.⁹⁰ Naisista sen sijaan vuonna 1938 kuritushuonerangaistukseen tuomituista enemmistö (57,4%) oli ensikertalaisia. Tavanomaiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen kohdalla ensikertalaisilla oli selvä enemmistö niin miehillä kuin naisillakin; 57,3 prosenttia tuomitusta miehestä oli ensikertalaisia, ja ensikertalaisten naisten osuus oli 73,1 prosenttia. Kun huomioidaan kaikki vapausrangaistukset, rikoksenuusijoiden osuus vuonna 1938 vapausrangaistukseen tuomituista miehistä oli 49,7 prosenttia. Vapausrangaistukseen tuomituista naisista rikoksenuusijoita oli 31 prosenttia.⁹¹

Vuonna 1945 rikoksenuusijoiden osuus vapausrangaistuksiin tuomituissa oli noussut niin miesten kuin naistenkin kohdalla. Vapausrangaistukseen tuomituista miehistä 56,8 prosenttia oli rikoksenuusijoita lukeman ollessa naisilla 38,1 prosenttia. Rikostenuusijoiden osuus oli niin miesten kuin naistenkin osalta kasvanut erityisesti vankeusrangaistukseen tuomittujen joukossa, lisäyksen ollessa pienempi ankaramman vapausrangaistuksen kuritushuonetuomion kohdalla.⁹²

Tilastot vapausrangaistukseen tuomituista rikoksenuusijoista koskevat kokonaisrikollisuutta eivätkä pelkästään väkivaltarikollisuutta. Rikoksenuusijoiden osuuden kasvaminen sota-aikana selittyy osin hyödykepulalla, sillä juuri omaisuusrikosten kohdalla rikoksen uusiminen oli yleisintä. Varkauteen tai ryöstöön syyllistynyt tuomittiin myös samankaltaiseen rikoksen syyllistymisestä huomattavasti useammin kuin väkivaltarikoksesta aikaisemmin tuomion saanut.⁹³ Rikoksenuusijoiden

---

⁸⁸ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 30.

⁸⁹ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 16.

⁹⁰ Rikoslaki (39/1889) 6 luku 1–2§.

⁹¹ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 16.

⁹² SVT XXIII Oikeustilasto 88, 30.

⁹³ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 31.

osuus kasvoi myös, sillä sota-aikana kenttäoikeudet olivat jakaneet tuomioita ankarammalla kädellä kuin rauhan ajan alioikeudet.⁹⁴

Vuonna 1945 pahoinpitelyyn syyllistyneestä ja alioikeudessa vankeustuomion saaneesta henkilöstä noin kolmannes eli yhteensä 422 tuomittiin rikoksenuusijana vapausrangaistukseen. Näistä aikaisemmin samankaltaiseen rikokseen oli syyllistynyt 135. Henkirikokseen syyllistyneillä rikostaustaa oli kertynyt suhteessa useammalle kuin pahoinpitelystä tuomituille. 87 taposta tai kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä vapausrangaistukseen tuomitusta tuomittiinkin rikoksenuusijana. Aikaisempi tuomio vakavasta väkivaltarikoksesta oli heistä hieman yli kolmanneksella.⁹⁵

Siirryttäessä tarkastelemaan tuomittujen siviilisäätystä havaitaan vuoden 1938 osalta, että nuorempien kohdalla siviilisäätty oli useimmassa tapauksessa naimaton, sillä naiset ja miehet avioituivat yleensä kolmannella vuosikymmenellään. Naisilla avioitumispiikki osui 20–25-ikävuoden paikkeille, kun se miehillä osui 25–29-ikävuodelle.⁹⁶ Sota-aika aiheutti kuitenkin merkittäviä muutoksia väestön rakenteeseen sekä ihmisten avioitumiskäyttäytymiseen. Ensinnäkin sota lisäsi naisleskien määrää aviomiesten kohdatessa kohtalonsa rintamalla. Aviomiehen kuolemasta johtuneet avioliiton purkautumiset olivatkin huipussaan 1940 ja 1941.⁹⁷ Toisaalta myös avioerojen määrä alkoi kohota sota-aikana ja se saavutti lakipisteensä 1945, jolloin vajaassa neljänneksessä avioliiton purkautumisessa syynä oli avioero.⁹⁸

Syynä avioerojen runsaudelle oli osaltaan sota-aikana nopeasti solmitut avioliitot, joihin syöksyttiin sodan luoman kuolemanpelon ilmapiirissä edes hetken rakkautta kokeakseen. Tämä myös osaltaan laski avioitumisikää, kun avioliitto solmittiin yhä nuorempana.⁹⁹ Kuolemanpelon ilmapiirin hälvettyä nämä hädän hetkellä solmitut avioliitot olivat myös keskimääräistä alttiimpia eroille.¹⁰⁰ Niinpä heti sodan jälkeen

---

⁹⁴ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 30.

⁹⁵ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 96.

⁹⁶ STV 1940, 64.

⁹⁷ STV 1948, 47.

⁹⁸ STV 1950, 48; STV 1955, 53.

⁹⁹ STV 1940, 55; 1946–1947, 57.

¹⁰⁰ Näre 2008, 336.

jokaista kolmea avioliitossa ollutta naista kohtaan oli noin yksi eronnut tai leskinainen. Leskiä tai eronneita löytyi miehistä sen sijaan vain yksi aina kolmeatoista avioliitossa ollutta miestä kohtaan.¹⁰¹

Vuosina 1945–1950 noin seitsemän prosenttia naispuolisista tuomituista oli leskiä ja miesleskien prosenttiosuus oli noin puolitoista. Avioeron tai puolison kuoleman oli joutunut naispuolisista vapausrangaistukseen tuomituista kokemaan yhteensä 17 prosenttia, kun miehillä kyseinen lukema oli 7 prosenttia.¹⁰² Lukemat ovat selvästi korkeampia kuin eronneiden ja leskien osuus koko väestöstä, joka naisista oli 11 prosenttia ja miehistä 3 prosenttia.¹⁰³ Vastaavasti naimisissa olleiden vapausrangaistukseen tuomittujen niin naisten kuin miestenkin osuus oli vain muutaman prosenttiyksikön pienempi kuin naimisissa olleiden osuus koko väestöstä. Avioliitosta eronneet ja leskeksi jääneet näyttävät olleen näin yliedustettuina vapausrangaistukseen tuomituissa, mikä viittaa avioliiton olleen jossain määrin vakavia rikoksia estävä tekijä.

Vapausrangaistukseen sodan jälkeen tuomitut työskentelivät yleensä joko maa- ja metsätalouselialalla tai sitten teollisuuden ja käsityöiden parissa.¹⁰⁴ Tämä ei sinällään ole mitenkään yllättävää, sillä näiden elinkeinojen piirissä oli yli 64 prosenttia veronmaksajista.¹⁰⁵ Sen sijaan sekatyömiesten runsas osuus tuomittujen joukossa on merkittävää, sillä heidän osuutensa väestöstä oli vain noin 5 prosenttia.¹⁰⁶ Esimerkiksi sekatyömiesten osuus vapausrangaistukseen tuomituista oli vajaa neljännes, mutta sakkorangaistukseen tuomituista heitä oli joka kolmas. Täten sakkorangaistukseen tuomituista sekatyöläisillä oli jopa suurin edustus. Naisista sakkorangaistukseen tuomittiin eniten palvelu- sekä teollisuus- ja käsityöaloilla työskennelleitä.¹⁰⁷ Vankeusrangaistukseen sekatyömiehiä tuomittiin erityisesti varkausrikoksista, mutta

---

¹⁰¹ STV 1950, 24.

¹⁰² SVT XXIII Oikeustilasto 88, 25.

¹⁰³ STV 1950, 24.

¹⁰⁴ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 27.

¹⁰⁵ STV 1948, 237.

¹⁰⁶ STV 1950, 30–31.

¹⁰⁷ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 34.

myös taposta tai pahoinpitelystä tuomittuja sekatyömiehistä oli suhteessa tuomittujen määrään toiseksi eniten. Tapoista tai pahoinpitelyistä tuomittiin suhteessa eniten maa- ja metsätaloudesta elinkeinonsa saaneita, ja kolmanneksi eniten teollisuudesta toimeentulonsa saaneita.¹⁰⁸

Rikokseen syyllistyneiden iän, sukupuolen, siviilisäädyn, ammatin sekä aiemman rikostaustan lisäksi tarkastelussa on myös syytä huomioida seikka, joka paikallisessa tarkastelussa vaikuttaa rikollisuuden määrän suhteuttamiseen. Rikosten teko ei rajoittunut pelkästään kotipaikkakunnalle, vaan esimerkiksi maaseudulta tultiin kaupunkeihin rötöstelemään ja päinvastoin. Myös kaupunkien välillä liikuttiin, olihan niissä toki tarjolla enemmän houkutusia kuin maaseudulla. Sodan jälkeen vapausrangaistukseen tuomituista kaupunkilaisia oli 46,4 prosenttia, mutta vapausrangaistukseen johtaneista rikoksista kaupungeissa tehtiin 49,4 prosenttia.¹⁰⁹ Luvut osoittavatkin liikkeen olleen juuri maalta kaupunkiin päin, mikä on syytä huomioida tarkasteltaessa Jyväskylän rikollisuutta.

Huomioon on otettava myös verrattain suuri liikkuva väenosa eli siirtoväki, jota parhaillaan vuonna 1945 sijoitettiin uusiin kotikuntiinsa. Sijoitettavien kokonaislukumäärä liikkui 430 000 ihmisen paikkeilla, kun huomioidaan kaikkineen muuttuneet rajat. Tämä oli noin 11 prosenttia koko maan väestöstä. Vuosilta 1949 ja 1950 olevan oikeustilaston mukaan noin 13 prosenttia tuolloin kaikista vapausrangaistukseen tuomituista oli syntynyt Viipurin läänin luovutetussa osassa, eli he kuuluivat mitä todennäköisimmin siirtoväkeen. Siirtoväki näyttää siis korostuvan vapausrangaistukseen tuomituissa, sillä Viipurin läänissä syntyneiden osuus tuomituissa on suurempi kuin koko siirtoväen suhteellinen osuutensa väestössä.¹¹⁰

Vaasan läänissä, johon myös Jyväskylä kuului, oli edellä mainitun oikeustilaston mukaan Viipurin läänin luovutetussa osassa syntyneitä 11 prosenttia vapausrangaistukseen tuomituista.¹¹¹ Samaan aikaan lääniin sijoitetun siirtoväen osuus

---

¹⁰⁸ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 27.

¹⁰⁹ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 28; vrt. vuoden 1938 tilanteeseen ks. SVT XXIII Oikeustilasto 85, 25.

¹¹⁰ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 28.

¹¹¹ Ibid.

oli hieman alle 6 prosenttia.¹¹² Siirtoväen osuus tuomituissa näyttää Vaasan läänissä olleen valtakunnallista tasoa korkeampi, mutta tarkasteluun liittyy ongelma siitä, olivatko tuomitut Vaasan lääniin sijoitettua siirtoväkeä vai ei. Kaikista Vaasan läänissä vapausrangaistukseen tuomituista noin 18 prosenttia oli kirjoilla jossain muussa läänissä, mikä osoittaa liikkuvuutta olleen.¹¹³ Paikallisen tason tarkastelu Jyväskylän osalta vastannee oikeustilastojen pohjalta vastausta vaille jääneisiin kysymyksiin siirtoväen ja muista kaupungeista tulleiden todelliseen määrään rikoksiin syyllistyneissä.

2.6 Kohti paikallista tarkastelua

Rikoksiin syyllistyneitä koskevat tilastot hahmottelevat kokonaisrikollisuuden tilaa yleisellä tasolla, mikä tulee huomioida tarkastelun painottuessa yhä tarkemmin väkivaltarikollisuuden ilmenemiseen paikallisella tasolla. Tarkastelu osoitti sakkorangaistukseen tuomittujen eroavan esimerkiksi iän perusteella vapausrangaistukseen tuomituista. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole väkivaltarikoksista tuomion saaneiden kohdalla. Vallitseva hyödykepula ja poikkeusolojen myötä lisääntyneet rikostilaisuudet saivat yhä useamman nuoren syyllistymään omaisuusrikokseen sota-aikana¹¹⁴. Omaisuusrikoksien tuomiot olivat yleensä ankaria, ja lisäksi juuri omaisuusrikoksien kohdalla rikoksien uusiminen oli hyvin yleistä, mikä oli myös peruste tuomion koventamiselle alioikeudessa.¹¹⁵ Omaisuusrikokset eroavat taas selvästi vaikuttimiltaan yleisimmästä sakkotuomioon johtaneesta rikoksesta eli juopumuksesta, jossa taloudellinen hyötyminen oli ennemminkin käänteistä.

Väkivaltarikoksissa sen sijaan uhrille aiheutunut vamma tai haitta määrätti tuomion ankaruuden. Näin ollen pahoinpitelijällä ei välttämättä ollut tekohetkellä samanlaista käsitystä siitä, kuinka vakavaan rikokseen hän syyllistyi, kuten vaikkapa varkausrikokseen tai juopumukseen syyllistyneellä. Tämän seurauksena väkivaltarikoksesta sakkoihin tai vapausrangaistukseen tuomitut saattoivat olla

---

¹¹² Kaunismaa 1990, 12.

¹¹³ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 29.

¹¹⁴ Kontula 1996, 37–38; SVT XXIII Oikeustilasto 85, 20.

¹¹⁵ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 31.

homogeenisempi joukko kuin kokonaisrikollisuuden tarkastelun myötä hahmotellut sakkorangaistukseen ja vapausrangaistukseen tuomittujen eroavaisuuden osoittivat.

Tilastollinen vertailu sakkorangaistukseen tuomittujen ja vapausrangaistukseen tuomittujen välillä ei kaikilta osin onnistu, sillä viralliset tilastot ovat huomattavasti kattavammat vapausrangaistukseen tuomittujen osalta. Sakkoihin tuomituista ei näin ollen löydy yhtä yksityiskohtaista selontekoa. Paikoin myös sodan jälkeisen tilanteen vertailu sotaa edeltävään tilanteeseen jäi puutteelliseksi, sillä osin tilastojen tarkastelukulmat erosivat toisistaan. Valtakunnallinen tarkastelu kokonaisuudessaan tarjoaa puutteineenkin kehykset tarkasteltavalle paikalliselle ilmiölle, mikä mahdollistaa myös paikallisen ja jopa yksilöihin menevän tarkastelun peilauksen yleiseen tilanteeseen.

3. Jyväskylä – kaupunki väkivallan keskiössä

Valtakunnallisella tasolla näkyvä ilmiö rikollisuuden kasvussa on havaittavissa myös Jyväskylässä vertailtaessa keskenään vuoden 1938 ja vuoden 1945 poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määriä. Vuonna 1938 poliisi kirjasi kaikkiaan 3354 rikosta, kun vuonna 1945 rikostapauksia tuli kirjatuksi jopa 7260. Samansuuntainen ilmiö näkyy myös väkivaltarikollisuuden kohdalla; 1938 poliisin tietoon tuli 14 pahoinpitelyä¹¹⁶ eikä yhtään henkirikosta, kun 1945 pahoinpitelyitä kirjattiin 58 ja henkirikoksia jopa viisi.¹¹⁷ Raastuvanoikeuden käsittelyyn näistä poliisin tietoon vuonna 1945 tulleista pahoinpitelyistä tuli vajaa puolet ja henkirikoksista neljä.¹¹⁸

3.1 Väkivaltarikokset Jyväskylän raastuvanoikeudessa

Kaikkiaan vuonna 1945 Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsiteltiin 28 pahoinpitelytapausta. Tapauksen käsittelyaika vaihteli ja nopeimmillaan tuomio lievästä pahoinpitelystä annettiin oikeusistuimessa seitsemän päivää tapahtuman jälkeen.¹¹⁹ Pahoinpitelyistä syytettynä oli kaikkiaan 33 henkilöä, joten osassa tapauksista pahoinpitelyyn osallistui useampi henkilö. Toisaalta myös asianomistajia eli pahoinpideltyjä oli tapauksissa 31, joten osassa tapauksista oli useampi pahoinpitelyn uhri. Mitä useampi oli osallisena sitä helpommin oikeuskäsittely venyi, varsinkin jos tapahtuman kulusta oli epäselvyyttä. 14. joulukuuta 1944 rautatieasemalla tapahtunutta välikohtausta käsiteltiin raastuvanoikeudessa vielä tammikuun viimeisenä tiistaina 1945, sillä asianomistajan mukaan kolme miestä oli yrittänyt ryöstää hänet. Ryöstön yritys jäi oikeudessa osoittamatta ja sen sijaan kolmelle miehelle tuli tuomio lievästä pahoinpitelystä.¹²⁰

Raastuvanoikeudessa vuonna 1945 käsiteltävät tapaukset eivät siis rajoitu pelkästään vuonna 1945 tapahtuneisiin rikoksiin, vaan tapauksissa on mukana myös edellisen

---

¹¹⁶ Mukana ovat myös aseiden nostamiset, eli aseella uhkaamiset, sillä ne on taulukoitu yhteen lievien pahoinpitelyiden kanssa. Vuoden 1945 kohdalla tapaukset on taulukoitu eri sarakkeisiin, joten aseiden nostamiset oli mahdollista jättää pahoinpitelyiden ulkopuolelle. Aseiden nostamisia tuli poliisin tietoon vuonna 1945 kaksi tapausta, mikä osoittaa niiden olleen melko harvinaisia.

¹¹⁷ SVT XXIII Oikeustilasto 78, taululiiitteitä 6–7; SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululiiitteitä 4–5.

¹¹⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Bbb:4); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Bbb:6).

¹¹⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16).

¹²⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §186 (Ccc:14).

vuoden puolella tapahtuneita väkivaltarikoksia, joiden käsittely on lykkäytynyt. Tällaisia tapauksia Jyväskylän raastuvanoikeudessa oli yhteensä jo mainitun lievän pahoinpitelyn lisäksi toinen lievä pahoinpitely, yksi törkeätä lievempi pahoinpitely sekä yksi henkirikos.¹²¹ Vastaavasti raastuvanoikeus otti keskiviikkona 19. joulukuuta 1945 käsittelyyn marraskuun lopulla tapahtuneen pahoinpitelyn, mutta lykkäsi päätöksen teon seuraavan vuoden tammikuun puolivälin istuntoon.¹²² 11.12.1945 tapahtunut lievä pahoinpitely käsiteltiin raastuvanoikeudessa vasta 22.1.1946,¹²³ ja vielä maaliskuussa 1946 oikeudessa puitiin Rantakadulla marraskuun puolivälissä sattunutta pahoinpitelyä.¹²⁴

Tarkastelun kannalta on mielekästä tehdä ero Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneisiin väkivaltarikoksiin ja toisaalta Jyväskylän raastuvanoikeudessa vuonna 1945 käsiteltyihin väkivaltarikoksiin. Jälkimmäinen vertautuu tilastoissa muihin alioikeuksiin, mutta ensimmäinen vastaa tarkemmin rikollisuuden tilaa kaupungissa tarkasteluvuonna. Tarkastelussa on myös syytä purkaa pahoinpitelytapaukset, joissa on useampi tekijä tai uhri erillisiksi yksittäisiksi väkivaltarikoksiksi. Näin jokaiselle pahoinpitelylle saadaan tekijä tai teosta oikeudessa syytetty sekä asianomistaja eli pahoinpitelyn uhri. Uhri ja pahoinpitelijä määräytyvät siis tapauskohtaisesti, jolloin samainen henkilö voi olla mukana useammassa väkivaltarikoksessa. Toisen pahoinpitelyn uhri saattaa näin myös olla toisen pahoinpitelyn tekijä, kuten kävi kahden miehen tapellessa Väinönkadulla työväentalon edustalla. Molemmat miehet tuomittiin toistensa lievästä pahoinpitelystä sakkoihin.¹²⁵

Kun jätetään pois 1944 tehdyt väkivaltarikokset ja huomioidaan myös tuomioistuimessa 1946 käsitellyt, mutta 1945 tapahtuneet väkivaltarikokset, saadaan vuoden 1945 väkivaltarikollisuuden määräksi Jyväskylässä 15 lievää, 19 törkeää tai törkeätä

---

¹²¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §162, §191 (Ccc:15) ja §1168 (Ccc:19).

¹²² JyMA RO Jyväskylä 1945, §2541 (Ccc:26).

¹²³ JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Bbb:6).

¹²⁴ JyMA RO Jyväskylä 1946, §587 (Ccc:32).

¹²⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1109 (Ccc:19).

lievempää pahoinpitelyä sekä neljä henkirikosta.¹²⁶ Oikeuteen edenneitä väkivaltarikoksia tapahtui siis yhteensä 38, joista jokaisella oli tekijä sekä uhri¹²⁷.

Taulu 2. Poliisin tietoon Jyväskylässä vuonna 1945 tulleet väkivaltarikokset sekä Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsitellyt vuonna 1945 tapahtuneet väkivaltarikokset.

	Poliisin tietoon tullut rikollisuus	Raastuvanoikeudessa käsitellyt tapaukset
Murha	-	-
Tappo tai kuoleman aiheuttanut pahoinpitely	5	4
Törkeä pahoinpitely	10	3
Törkeätä lievempi pahoinpitely	14	16
Lievä pahoinpitely	34	15
Väkivaltarikoksia yhteensä	63	38

Lähteet: SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululiitteitä 4–5; JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

3.2 Kaupungin asukasluku ja väkivallan suhteuttaminen

Rikollisuuden kasvu näyttäytyy tilastoissa huomattavana ja selvästi suurempana kuin valtakunnallisen tason keskiarvo, mutta sen määrä on samalla vaikeasti tulkittavissa. Tulkintaa hankaloittaa suhteuttamisen ongelma – rikollisuus kun yleensä suhteutetaan asukaslukuun, mikä Jyväskylän tapauksessa ei ole aivan yksinkertaista. Yksi ongelmista on se, että eri lähteiden väestötilastot antavat toisistaan poikkeavia lukemia, varsinkin sotavuosien ajalta.¹²⁸ Merkittävämpi ongelma liittyy Jyväskylän ja Jyväskylän Maalaiskunnan tiiviiseen yhteyteen sekä Jyväskylän asukasluvun kasvuun tarkasteltavalla aikavälillä.

Jyväskylän asukasluku oli ennen toisen maailmansodan syttymistä kasvanut tasaisen verkkaisesti.¹²⁹ Schaumanin vaneritehdas sekä muut tuotantolaitokset, kaupat ja kasvatusopillinen korkeakoulu vetivät väkeä Jyväskylään. Kaupungin strateginen sijainti keskellä maata hyvien kulkuyhteyksien varrella, suojassa vihollislentokoneilta, oli suosinut aseteollisuuden perustamista kaupungin läheisyyteen – kivääritehdas

¹²⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Bbb:4); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Bbb:6).

¹²⁷ Tapaukset, joissa on useampi pahoinpitelijä tai pahoinpideltyjä on enemmän kuin yksi, on eritelty omiksi tapauksiksi tarkastelun helpottamiseksi.

¹²⁸ Esim. Kirkonkirjaväkiluku, henkikirjaväkiluku ja SVT:n seurakunnankirjojen ja siviilirekisterin pohjalta laskettu väkiluku poikkeavat toisistaan.

¹²⁹ Jäppinen 2005, 198.

Tourulassa ja tykkitehdas Rautpohjassa tarjosivat runsaasti töitä kaupunkilaisille ja lähialueen asukkaille.¹³⁰ Vuonna 1938 Jyväskylä oli noin 9000 asukkaan pikkukaupunki, jonka asukkaista noin puolet asui ruutukaava-alueella. Tilanne kuitenkin muuttui 1941, kun kaupunkiin liitettiin Tourulan, Halssilan, Nisulan ja Lohikosken esikaupungit.¹³¹ Alueliitosten myötä kasvoi myös Jyväskylän asukasluku, kun nyt Tourulassa sijainneet kivääritehdas ja Kankaan paperitehdas asuinalueineen liitettiin osaksi kaupunkia.¹³²

Liitetyt esikaupunkialueet eivät olleet aivan mitättömiä, sillä niiden myötä kaupungin pinta-ala kolminkertaistui ja asukasluku hyppäsi vuoden 1940 viimeisen päivän 11056 asukkaasta vuoden 1941 ensimmäisen päivän 22510 asukkaaseen.¹³³ Muutos näkyy henkikirjaväkiluvussa vuoden 1941 kohdalla, mutta kirkonkirjojen ja siviilirekisterin pohjalta laadituissa SVT:n väestötilastoissa hyppäys näkyy kokonaisuudessaan vasta vuoden 1943 kohdalla.¹³⁴ Jyväskylän raastuvanoikeuden tuomiovallan alaisuuteen tuli kerralla melkoinen määrä uusia alueita ja asukkaita. Tämä aiheutti luonnollisesti myös työmäärän lisääntymisen, ja alkuvuodesta 1942 raastuvanoikeus jaettiin kahtia. Osasto II sai tehtäväkseen virallisen syyttäjän vireille panemat asiat kuten rikokset. Osasto I hoiti muita raastuvanoikeudelle kuuluvia tehtäviä.¹³⁵

Ongelmaksi rikollisuuden kasvua tarkasteltaessa nousee kysymys alueliitosten merkityksestä. Alueliitokset kun toivat maalaiskunnan osia kaupungin yhteyteen, joiden väki muutenkin asui kaupungin palveluiden läheisyydessä. Kun kaupungin väkiluvun kasvu vuoden 1938 noin 9000 asukkaasta vuoden 1945 väkilukuun noin 22 000 asukkaaseen selittyy pääosin alueliitoksiin, tulisiko silloin myös 1938 vuoden rikollisuus suhteuttaa vuoden 1945 asukaslukuun?¹³⁶ Selittyykö Jyväskylän osalta vuoden 1945 korkea rikollisuuden määrä näin ollen kasvaneella asukasluvulla?

---

¹³⁰ Tommila 1972, 485–486; Jokinen 1988, 28.

¹³¹ Jäppinen 2005, 198.

¹³² Tommila 1972, 365–372.

¹³³ Kuusanmäki 1962, 56; Tommila 1979, 249.

¹³⁴ Tommila 1972, 580; SVT VI A Väestötilastoa 102, 79.

¹³⁵ Kuusanmäki 1962, 56.

¹³⁶ SVT VI Väestötilastoa 91, 25; SVT VI A Väestötilastoa 102, 146.

Suhteuttamisen sijaan on hedelmällisempää yltää rikollisuuden tarkastelu Jyväskylän osalta hieman kauemmas sodan jälkeiseen tilanteeseen. Jyväskylän kaupungin väkiluku ei jäänyt vuoden 1945 tasolle vaan jatkoi kasvuaan sodan jälkeen. 1940-luvun lopulle tultaessa väkiluku oli kivunnut jo lähelle 30 000 asukkaan rajaa.¹³⁷ Samaan aikaan poliisin tietoon tullut rikollisuus oli vaihdellut vuodesta 1946 alkaen 6000 kirjatun tapauksen molemmin puolin. Vaikka väkiluku kasvoikin kaupungissa, oli poliisin tietoon tulleen kokonaisrikollisuuden määrät ennemminkin laskusuunnassa 1940-luvun lopulle tultaessa. Yleisvaltakunnallisesta tilanteesta poiketen Jyväskylässä sodan jälkeinen rikollisuus oli huipussaan siis jo vuonna 1945. Väkivaltarikosten osalta vuosi 1945 ei kuitenkaan jäänyt 1940-luvun määrälliseksi huippuvuodeksi, sillä vuonna 1949 väkivaltarikoksia tuli poliisin tietoon enemmän.¹³⁸ 1940-luvun lopun lisääntynyt väkivaltarikollisuus on yhteydessä kaupungin asukasluvun kasvuun sekä uusiin alueliitoksiin¹³⁹, mutta se heijastelee mahdollisesti myös niitä sodasta seuranneita ongelmia, joita tässä tutkimuksessa on tarkoitus vuoden 1945 osalta selvittää.

Alueliitosten myötä kasvanut asukasmäärä ei siis riitä selitysmalliksi vuoden 1945 väkivaltarikollisuuden määrälle, sillä pahoinpitelyjen määrä oli suhteessa kasvanut huomattavasti enemmän kuin asukasluku. Tämä osoittaa valtakunnallisella tasolla näkyvän rikollisuuden kasvun tapahtuneen myös Jyväskylässä. Alueliitoksilla oli kuitenkin oma vaikutuksensa Jyväskylän väkivaltarikollisuuden määrään, sillä kaupunkiin liitettiin edellä mainittuja työläisasuntoalueita joiden myötä asukasluku kasvoi merkittävästi. Lisäksi valtakunnallisen tarkastelun yhteydessä esille nousut työläisten suuri osuus vapausrangaistukseen tuomittujen joukossa herättää kysymyksen, kuinka paljon alueliitokset sitten vaikuttivat väkivaltarikollisuuden määrään.

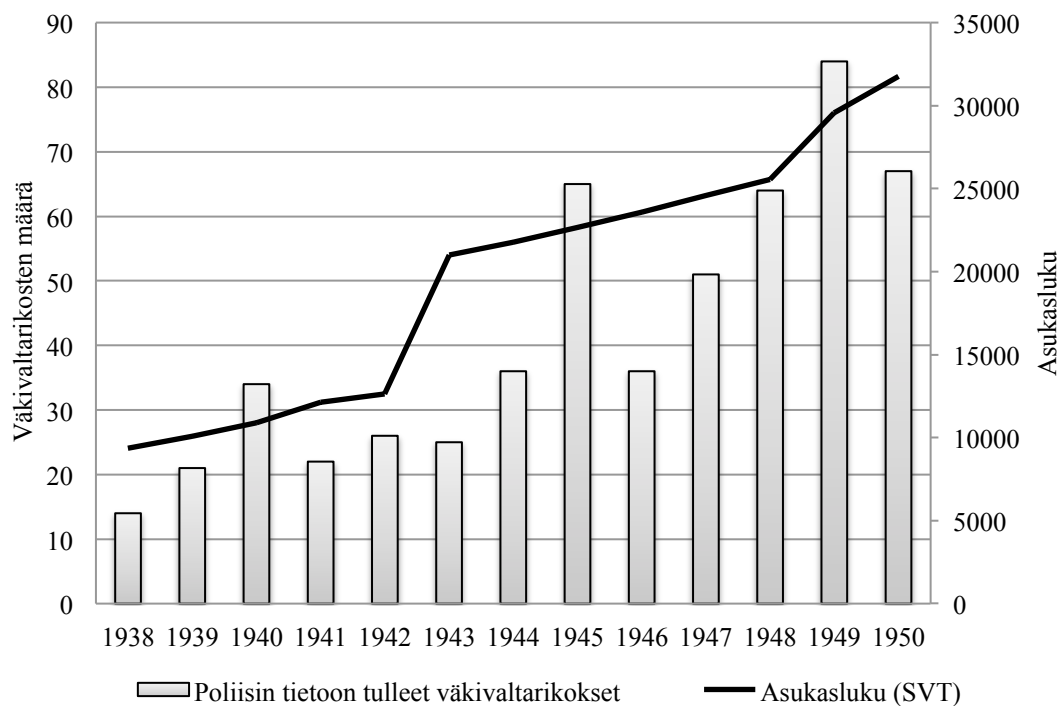
---

¹³⁷ SVT VI A Väestötilasto 105, 10.

¹³⁸ SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululiitteitä 4–5; SVT XXIII Oikeustilasto 87, taululiitteitä 38–39.

¹³⁹ Tommila 1970, 249.

Kaavio 1. Jyväskylän asukasluku sekä kaupungissa poliisin tietoon tullut väkivaltarikollisuus vuosina 1938–1950. Asukasluvun kuvaajan arvot ovat luettavissa kaavion oikeasta reunasta ja väkivaltarikoksia kuvaavien pylväiden arvot kaavion vasemmasta reunasta. Poliisin tietoon tullut väkivaltarikollisuus sisältää henkirikosten lisäksi pahoinpitelyt sekä aseiden nostamiset.

Lähteet: SVT VI Väestötilasto 91, 25; SVT VI Väestötilasto 93, 28; SVT VI Väestötilasto 94, 28; SVT VI A Väestötilasto 102, 11, 45, 79, 112 ja 146; SVT VI A Väestötilasto 103, 10 ja 44; SVT VI A Väestötilasto 104, 10; SVT VI A Väestötilasto 105, 10; SVT VI A Väestötilasto 106, 10; SVT XXIII Oikeustilasto 78, taululiitteitä 6–7; SVT XXIII Oikeustilasto 79, taululiitteitä 6–7; SVT XXIII Oikeustilasto 80, taululiitteitä 6–7; SVT XXIII Oikeustilasto 81, taululiitteitä 4–5; SVT XXIII Oikeustilasto 82, taululiitteitä 4–5; SVT XXIII Oikeustilasto 82, taululiitteitä 42–43; SVT XXIII Oikeustilasto 83, taululiitteitä 4–5; SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululiitteitä 4–5; SVT XXIII Oikeustilasto 87, taululiitteitä 38–39.

Rikokset käsiteltiin oikeudessa sillä paikkakunnalla missä rikos oli tapahtunut, vaikka rikoksen tekijä olisikin ollut muualta kotoisin. Jos ennen alueliitosta esimerkiksi Tourulassa asuva henkilö pahoinpiteli toista henkilöä Jyväskylän keskusta-alueella tuli tämä tapaus käsiteltäväksi Jyväskylän raastuvanoikeudessa. Samoin Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsiteltiin huhtikuussa 1945 tapausta, jossa Tourulassa asuva kiviporaaja oli erimielisyyden seurauksena ”tuikannut” puukolla sekatyömiestä takapuoleen työväentalon kohdalla Kauppakadun ja Väinökadun kulmauksessa.¹⁴⁰

¹⁴⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §685 (Ccc:17).

Molemmissa edellä mainituissa tapauksissa epäilty rikos olisi merkitty tilastoissa Jyväskylän kohdalle, sillä se oli ollut rikoksen tapahtumapaikkana. Sen sijaan esimerkiksi Tourulassa tapahtunut pahoinpitely tilastoitiin vuodesta 1941 alkaen Jyväskylässä tapahtuneeksi, kun se sitä ennen olisi tilastoitu Jyväskylän maalaiskunnassa tapahtuneeksi. Näin Jyväskylän raastuvanoikeuden käsiteltäväksi maaliskuussa 1945 tuli Kivistön kaupunginosassa, Tourulan kaakkoispuolella, Kahvila Lahden edustalla helmikuussa sattunut lievä pahoinpitely.¹⁴¹

Varsinaisasiain pöytäkirjojen liitteenä olevat poliisin esitutkintapöytäkirjat osoittavat, että Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneesta 15 lievistä pahoinpitelystä neljän tapahtumapaikkana oli Jyväskylään 1941 liitetty alue. Esimerkkinä edellä mainitun Kivistössä sattuneen lievän pahoinpitelyn lisäksi samaisessa kahvilassa sattui kuukautta myöhemmin pahoinpitely, kun mukaan otettu viinapullo aiheutti riitaa kahden miehen välillä.¹⁴² Halssilassa sen sijaan naisten välinen riita johti pahoinpitelyyn.¹⁴³ Neljäs lievä pahoinpitely tapahtui Imatran voimalaitoksen asuntoparakissa Keljossa.¹⁴⁴ Vakavampien pahoinpitelyiden tapahtumapaikkana liitosalueet ovat vieläkin harvinaisempia; neljän lievän pahoinpitelyn lisäksi niillä sattui vuonna 1945 kaksi törkeätä lievempää pahoinpitelyä. Toinen sattui kivääritehtaalte menevällä sillalla ja toinen Tourulan tuohimutkassa.¹⁴⁵ Henkirikoksia alueilla ei tapahtunut ollenkaan.¹⁴⁶

Kaikista 38:sta Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneesta väkivaltarikoksesta kaupunkiin vuonna 1941 liitetyillä alueilla sattui siis vain kuusi, vaikka alueliitosten myötä kaupungin asukasluku yli kaksinkertaistui.¹⁴⁷ Liitosalueet eivät näytä olleen väkivallan keskuksia – päinvastoin. Alueliitosten merkitys lisääntyneen väkivaltarikollisuuden selittäjänä näyttääkin hyvin vähäiseltä. Liitosalueiden sijaan väkivalta keskittyi kauppojen, ravintoloiden ja kahviloiden äärelle kaupungin ytimeen eli ruutukaava-

---

¹⁴¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §248 (Ccc:15).

¹⁴² JyMA RO Jyväskylä 1945, §517 (Ccc:16).

¹⁴³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §453 (Ccc:16).

¹⁴⁴ JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28).

¹⁴⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §191 (Ccc:15); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28).

¹⁴⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26).

¹⁴⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

alueelle ja sen välittömään läheisyyteen. Jo yksistään Kauppakadun ja Vapaudenkadun välisellä korttelin mittaisella pätkällä Väinönkatua sattui yhtä monta pahoinpitelyä kuin kaupunkiin vuonna 1941 liitetyillä aluilla yhteensä. Kyseisessä korttelissa sijaitsi nimittäin työväentalo, joka toimi työväestön kohtaamispaikkana.¹⁴⁸

Yksi merkittävä kohtaamispaikka oli myös rautatieasema, joka toimi kaupungin yhteysasemana, ja jonka kautta ihmiset ja tavarat pääasiassa liikkuvat niin kaupunkiin kuin sieltä poisikin. Rautatie oli myös työyhteisö ja osalle sen jäsenistä koti, mikä näkyi ratapihalla olevista rautatieläisten asuntovaunuista. Myöskään rautatieaseman ympäristössä ei välttytty pahoinpitelyiltä, joita tuli raastuvanoikeuden käsittelyyn yhteensä viisi tapausta.¹⁴⁹ Kohtaamispaikoilla oli myös usein virkavaltaa paikalla, mikä edes auttoi väkivaltarikosten etenemistä raastuvanoikeuden käsittelyyn asti.¹⁵⁰

Alueliitosten myötä lisääntynyt asukasmäärä ei siis suoraan näkynyt Jyväskylän keskustan katukuvassa, sillä liitosalueen asukkaat olivat hyödyntäneet kaupungin palveluita jo ennen liitosta. Tästä esimerkkinä käy asukasluvun muutos Jyväskylän ruutukaava-alueella, jossa asukasmäärä kyllä kasvoi koko 1940-luvun, mutta kasvu oli koko kaupungin asukasmäärään nähden vaatimatonta.¹⁵¹ Alueliitosten sijaan katukuvassa näkyi karjalainen siirtoväki, jota oli sijoittuneena väestösuojelullisista syistä Keski-Suomessa talvi- ja jatkosodan evakuointien aikana.¹⁵²

---

¹⁴⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161 (Ccc:15), §567 (Ccc:16), §630, §685 (Ccc:17) ja §1109 (Ccc:19).

¹⁴⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1055 (Ccc:18) ja §2137 (Ccc:24); JyMA RO Jyväskylä 1946, §586 ja §587 (Ccc:32).

¹⁵⁰ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15), §432 (Ccc:16), §685 (Ccc:17), §1109 (Ccc:19) ja §2521.

¹⁵¹ Jäppinen 2005, 198.

¹⁵² Kaunismaa 1990, 96–97.

4. Kotikutoinen vai ulkopuolinen väkivalta?

4.1 Siirtoväki ja väkivalta

Siviiliväestöä ei haluttu jättää mahdollisesti syttyvän sodan jalkoihin, joten sitä oli siirretty pois Suomenlahden saarilta sekä rajan tuntumasta jo lokakuussa 1939 poliittisen tilanteen kiristytessä Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Talvisodan taisteluiden alettua evakuointia laajennettiin ja siviiliväestö siirrettiin lähikuntien kautta Sisä-Suomeen.¹⁵³ Talvisodan päättäneen Moskovan rauhansopimuksen ehtoihin kuului alueluovutuksia, joissa Karjala siirtyi Neuvostoliitolle. Luovutettujen alueiden asukkaille ja jo aiemmin evakuoidulle siirtoväelle pyrittiin nyt löytämään uusi asuinsija Suomen rajojen sisäpuolelta. Siirtoväen asuttamiseksi säädettiin pika-asutuslaki, joka hahmotteli siirtoväen asuttamisen puitteet.¹⁵⁴

Vuoden 1941 alussa Jyväskylässä, mukaan lukien siihen liitetyt esikaupunkialueet, asui yli 4900 siirtoväkeen kuuluvaa.¹⁵⁵ Siirtoväkeä oli siis henkikirjaväkiluvun avulla suhteutettuna yli yksi viidesosa kaupungin asukkaista. Jatkosodan sytyttyä kesällä 1941 ja hyökkäyssodan edetessä tuli siirtoväelle mahdolliseksi palata takaisin pahimmat sodan tuhot vältäneille kotiseuduilleen. Neuvostoliiton suurhyökkäys kesällä 1944 käynnisti kuitenkin uuden evakuoinnin, ja siirtoväen pysyvä uudelleensijoittaminen oli edessä syksyllä solmitun Moskovan välirauhan jälkeen.¹⁵⁶

Vuoden 1945 alussa Jyväskylän katukuvassa näkyi noin 3100 pääosin Sortavalan seudulta evakuoitua karjalaista. Siirtoväen määrä kuitenkin kasvoi vähitellen, ja seuraavan vuoden alkuun mennessä se oli kohonnut noin 3800:aan.¹⁵⁷ Siirtoväki oli jatkuvassa liikkeessä maanhankintalain¹⁵⁸ uuden sijoitussuunnitelman ja siirtoväen kunnissa aiheuttaman rasituksen tasaamiseksi tehtyjen tasoitussiirtojen johdosta. Osa siirtoväestä liikkui myös edellä mainituista välittämättä.¹⁵⁹ Jyväskylä olikin monen

---

¹⁵³ Kaunismaa 1990, 28–29.

¹⁵⁴ Siirtoväen pika-asutuslaki 346/1940.

¹⁵⁵ Raninen 1997, 21.

¹⁵⁶ Tommila 1972, 576.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Maanhankintalaki 396/1945.

¹⁵⁹ Raninen 1997, 21.

junalla matkaavan evakon kauttakulkupaikka.¹⁶⁰ Siirtoväkeä liikkui Jyväskylässä myös sen johdosta, että kaupungissa oli siirtotavaravarasto, jonne evakuoitu tavara koottiin jaettavaksi jälleen omistajilleen.¹⁶¹

Maanhankintalain yhteydessä laadittu uusi siirtoväen sijoitussuunnitelma pyrki tarjoamaan maata siirtolaisten maatalousväestölle sellaisilta alueilta, jotka vastasivat niitä alueita, joilta siirtoväki oli joutunut lähtemään. Näin pyrittiin tarjoamaan maata viljelevälle siirtoväenosalle mahdollisuus jatkaa elinkeinoaan totutuin menetelmin, mutta myös helpottamaan kotiutumista uudessa elinympäristössä. Sortavalan seuduilta tulleille Jyväskylän maisema hiekkaharjuineen ja järvineen loi kotoisuutta rinnastuen entisen kotiseudun maisemaan. Sortavalan tavoin Jyväskylä oli koulukaupunki ja kaupunkien katukuva muistutti toisiaan.¹⁶²

Keski-Suomi erosi kuitenkin ilmastoltaan ja luonnonoloiltaan Laatokan Karjalasta. Lisäksi suurin osa siirtoväelle muodostetuista tiloista oli laajoja raivauksia vaativaa korpea, mikä vähensi niiden houkuttelevuutta. Toisaalta Jyväskylä tarjosi korven raivauksen sijaan työtä teollisuustyöläisille ja hyvän asiakaspohjan karjalaisille kauppiaille.¹⁶³ Töitä oli kaupungissa enemmän kuin työntekijöitä, mikä helpotti myös siirtoväen asettumista Jyväskylään.¹⁶⁴

Erilaisia riitoja ja yhteenottoja kantaväestön ja siirtoväen välille aiheutui väistämättä, kun asuntopulan johdosta siirtoväkeä oli majoittuneena isäntäväen kanssa saman katon alla. Tapakulttuurien eroavaisuudet, mahdollisesti kuuluminen eri kirkkokuntaan sekä ennakkoluulot saattoivat olla aiheuttamassa kitkaa paikallisten ja tulokkaiden välille.¹⁶⁵ Paikoin kantaväestö koki siirtoväen saamat kompensatiot menetetyistä alueista perusteettomina etuuksina.¹⁶⁶ Mahdolliset ristiriidat kantaväestön ja siirtoväen välillä

---

¹⁶⁰ Tommila 1972, 576.

¹⁶¹ Kaunismaa 1990, 91–92.

¹⁶² Raninen 1997, 20.

¹⁶³ Kaunismaa 1990, 94; Raninen 1997, 20–21.

¹⁶⁴ Tommila 1972, 643.

¹⁶⁵ Kaunismaa 1990, 74–75, 80; Malinen 2014, 170–175; Raninen 1997, 20.

¹⁶⁶ Kananen 2012, 44.

eivät kuitenkaan näytä kärjistyneen väkivaltaiseksi yhteenotoiksi Jyväskylässä 1945. Tämä käy ilmi tarkasteltaessa Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsiteltyjen pahoinpitelyiden osapuolten synnyin ja asuinpaikkoja, rikostovereita sekä osin myös pahoinpitelyiden syitä.

Raastuvanoikeuden pöytäkirjojen liitteissä ei suoraan kerrota, nuorta rikoksentekijää koskevaa esitutkintalomaketta lukuun ottamatta, kuuluiko henkilö siirtoväkeen vai ei. Liitteinä löytyvissä poliisin esitutkintapöytäkirjoissa sen sijaan ilmoitetaan sekä syylliseksi epäillyn että asianomaisen perustiedot, mistä käy ilmi muun muassa syntymäaika, syntymäpaikka sekä se missä henkilöllä oli kuulusteluhetkellä kirjat ja asunto. Tiedot löytyvät kaikista muista tapauksista paitsi yhdestä lievästä pahoinpitelystä, jossa syytetyn tiedot on kirjattu, mutta asianomistajasta käy ilmi vain etu- ja sukunimi. Tapaus on sama, joka eteni viikon kuluttua pahoinpitelystä raastuvanoikeuden istuntoon ja tuomioon – sattumaa vai ei.¹⁶⁷ Muissa tapauksissa tiedot on kuitenkin kirjattu, jolloin siirtoväen osallisuutta pahoinpitelyissä voidaan tarkastella. Tarkastelun lähtökohtana on, että siirtoväkeen kuuluivat ne henkilöt, joiden syntymäpaikka sijaitsi Moskovan välirauhansopimuksen mukaisesti Neuvostoliitolle luovutetuilla alueilla.

Kaiken kaikkiaan 14:ssä Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneessa pahoinpitelyssä oli joku osapuolista syntynyt luovutetulla alueella. Näistä tapauksista yhdeksässä pahoinpitelijä oli syntynyt luovutetulla alueella, ja viidessä tapauksessa myös uhri. Neljässä pahoinpitelyssä, joissa pelkästään pahoinpitelijä oli oletettavasti siirtoväkeen kuuluva, tai niissä viidessä pahoinpitelyssä, joissa pelkästään uhri oli syntynyt luovutetulla alueella, voisi olettaa näkyvän mahdolliset siirtoväen ja kantaväestön väliset tilanteen kärjistymiset.¹⁶⁸

Kaksi niistä pahoinpitelyistä, joissa pelkästään tekijä oli syntynyt luovutetulla alueella, oli törkeätä lievempiä pahoinpitelyjä. Toisessa tapauksessa Jääskissä syntynyt peltiseppä puukotti Ahdinkadulla rintaan alavieskalaista työmiestä. Molemmat miehet olivat tosin romaneja kuuluen täten samaan vähemmistöön. Vieläpä kun uhrikin oli

---

¹⁶⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16).

¹⁶⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §516 (Ccc:16), §631, §632 (Ccc:17), §1055 (Ccc:18), §1174 (Ccc:19), §2352, §2353 ja §2541 (Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28) ja §586 (Ccc:32).

kotoisin muualta, ei tapaus varsinaisesti edusta siirtoväen ja kantaväestön välistä konfliktia. Puukotuksen syy asianomaisen mukaan oli ilmeisesti naisasiat.¹⁶⁹ Toisen törkeätä lievemmän pahoinpitelyn tapahtumapaikkana oli kaupunginvankilan juopuneiden putka, jossa vahvasti humalassa ollut Suojärvellä syntynyt työmies heräsi tönäisyyden poliisien työntäessä putkaan kovasti vastarintaa tehneen toisen humalaisen miehen. Tönäisyydestä kimpaantuneena työmies pahoinpiteli lähimpänä samassa putkassa ollutta miestä luullen tätä syypääksi.¹⁷⁰ Näin ollen pahoinpidellyksi valikoitui sattumalta kantaväestöön kuuluva henkilö.

Toiset kaksi pahoinpitelyä, jossa pelkästään tekijä oli luovutetulta alueelta kotoisin, oli lieviä pahoinpitelyitä. Karjalankannaksella Valkjärven pitäjässä syntynyt kivityömiestä poisti väkivaltaisesti työmiesten asuntoparakista häiriötä aiheuttaneen ulkopuolisen miehen, ja Sortavalassa syntynyt konduktööri kimpaantui ja löi nuorta vaihdemiestä kesken työpäivän nyrkillä kasvoihin tämän kuitattua nuhtelun ”haista paska” – kommentilla.¹⁷¹

Pahoinpitelyjä joissa pelkästään pahoinpitelyn uhri oli luovutetulta alueelta kotoisin voidaan katsoa Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsitellyistä tapauksista olleen viisi.¹⁷² Ensimmäinen tapaus sattui helmikuussa, kun Viipurissa syntynyt ravintola Seurahuoneen vahtimestari sai puukosta pistohaavan vasempaan olkavarteensa estäessään humalaista ja häiriköivää Jyväskylässä syntynyttä ja asuvaa puuseppää pääsemästä ravintolaan sisälle.¹⁷³ Maaliskuussa kaksi miestä pahoinpiteli sortavalaista parturia Valtion tykkitehtaan iltamien päätteeksi. Tapaus ei kuitenkaan varsinaisesti edusta kantaväestön ja siirtoväen konfliktia, sillä myös toinen pahoinpitelijöistä kuului siirtoväkeen.¹⁷⁴ Seuraavan pahoinpitely, jossa pelkästään uhri kuului siirtoväkeen sattui lokakuussa, kun Jaakkiman pitäjässä kirjoilla olleen varastomiehen viinapullo vietiin ja miestä pahoinpideltiin rautatieaseman yleisen käymälän luona.¹⁷⁵ Alkoholi oli myös

---

¹⁶⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1174 (Ccc:19).

¹⁷⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2353 (Ccc:26).

¹⁷¹ JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28) ja §586 (Ccc:32).

¹⁷² JyMA RO Jyväskylä 1945, §516 (Ccc:16), §632 (Ccc:17), §2137 (Ccc:24) ja §2541 (Ccc:26).

¹⁷³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §516 (Ccc:16).

¹⁷⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 ja §632 (Ccc:17).

¹⁷⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2137 (Ccc:24).

syynä kahden miehen pahoinpideltyä marraskuussa Suojärvellä syntynyttä autoapumiestä ravintola Keskimaan edustalla, tämä kun oli pahoinpitelijöiden esitutkinnassa antamien lausuntojen mukaan jättänyt maksamatta osuutensa ravintolassa nautituista juomista.¹⁷⁶

Pahoinpitelyissä, joissa pelkästään tekijä tai pelkästään uhri oli siirtoväkeen kuuluva, ei näytä olleen varsinaista kantaväestön ja siirtoväen välistä vastakkain asetelmaa. Asianomaisten kertomusten ja mahdollisten silminnäkijöiden lausuntojen pohjalta näyttää siltä, että pahoinpitelyiden syiksi nousi lausunnon antajasta riippuen monia eri syitä, mutta missään näistä lausunnoissa ei ollut mainintaa esimerkiksi kantaväestön keskuudessa esiintyneestä siirtoväkeen kohdistamasta halveksunnasta tai kieron katsomisesta. Siirtoväki – erityisesti ortodoksinen väenosa – rinnastui kulttuuriltaan kantaväestön mielissä venäläisiin ja joutui sen johdosta kohtaamaan ”ryssittelyä” sijoitusalueella.¹⁷⁷ Ryssittely ja sitä kautta suomalaisuuden epäily varmasti loukkasi kovia menetyksiä kohdannutta siirtoväkeä ja epäilemättä vaati nimitellyltä itsehillintää. Kuitenkaan yhdessäkään edellä käsitellyistä yhdeksästä tapauksesta tai kaikista 14 tapauksesta, joista joku osapuolista oli syntynyt luovutetulla alueella ei pahoinpitelyn motiiviksi siis noussut toisen osapuolen loukkaavat sanat, joka saattaisi viitata esimerkiksi edellä mainittuun ryssittelyyn.

Sanalliset loukkaukset eivät myöskään nousseet esille niissä kolmessa tapauksessa, joissa pahoinpitelijä tai pahoinpidelty oli mainittu kuuluvan kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan, eli ortodoksina poikkeavan kantaväestön luterilaisesta kirkkokunnasta.¹⁷⁸ Loukkaavat sanat olivat kyllä itsessään riittävä motiivi pahoinpitelylle ja se tuotiin myös esitutkinnassa esille; esimerkiksi juopuneiden putkassa tapahtunut kiusaaminen ja ”sopimattomien sanojen” lausuminen sai muuramelaisen työmiehen lyömään nyrkillä.¹⁷⁹ Myös jyvaskyläläinen työmies ilmoitti juopuneena lyöneensä katukäytävällä vastaan tullutta miestä nyrkillä kasvoihin tämän sanottua hänelle jotakin loukkaavaa.¹⁸⁰

---

¹⁷⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2541 (Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946, §61 (Ccc:27).

¹⁷⁷ Raninen 1997, 20; Kananen 2012, 42.

¹⁷⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1055 (Ccc:18), §2352 ja §2353 (Ccc:26).

¹⁷⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18).

¹⁸⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16).

Ennakkoluulojen ilmapiirissä siirtoväkeen kuuluvat hakivat tukea kohtalotovereistaan. Asettuminen uuteen ympäristöön helpottui, kun ympärillä oli muita samassa tilanteessa olevia.¹⁸¹ Loukatuksi tulemisen pelko saattoi kuitenkin hankaloittaa tutustumista ja aiheuttaa nopeita, mutta vääriä tulkintoja. Niin kävi työväentalon A-salin tanssiaisissa, kun siirtoväkeen kuuluva työmies pyysi samoin siirtoväkeen kuuluvaa naista tanssimaan kanssaan. Huonokuuloisena nainen ei ollut tanssipyyntöä huomannut, mutta mies tulkitsi pyynnön huomiotta jättämisen ylimielisyydeksi ja löi naista korvalle.¹⁸²

Aina sopu ei myöskään säilynyt kohtalotovereiden keskuudessa muodostuneissa porukoissa. Kymmenestä pahoinpidellystä siirtoväkeen kuuluvasta viiden pahoinpitelijä kuului siirtoväkeen. Siirtoväkeen kuulunut henkilö joutui siis yhtä usein toisen siirtoväkeen kuuluneen kuin kantaväestöön kuuluneen henkilön pahoinpitelemäksi. Näin myös siirtoväestä koostuneen rautatietyömiesporukan sunnuntaipäivän vietto eteni juopottelusta puukkotappeluun. Impulsiivisen teon vaikuttimena oli vahvan humalatilan seurauksena syntynyt riita seurueen mukaan liittyneen naisen kohtelusta. Toisin kuin puukottaja ja puukotetut, nainen edusti kantaväestöä, joten tapausta voidaan pitää osoituksena siirtoväen ja kantaväestön keskinäisestä kanssakäymisestä.¹⁸³ Vaikka ennakkoluuloja ja molemminpuolista vieroksumista ilmenikin siirtoväen ja kantaväestön välillä, on myös selvää, että puolin ja toisin havaittiin myös potentiaalisia seurustelukumppaneita. Siirtoväki ei siis eristäytynyt kantaväestöstä, eikä heitä kantaväestön puolesta myöskään eristetty.

Jyväskylän hyvän työllisyystilanteen johdosta siirtoväkeen kuuluvien oli mahdollista päästä töihin ja sitä kautta tuottavaksi osaksi yhteiskuntaa ja uutta kotiseutua. Toimeentulon turvaaminen ansiotyöllä helpotti varmasti kotiutumista ja tulevaisuuden rakentamista, sillä se poisti ainakin yhden merkittävän epävarmuustekijän. Työyhteisö tarjosi myös toisenlaisen vertaisryhmän kuin siirtoväen keskinäinen seuratoiminta; elämänkohtalon ja menneen sijaan se rakentui ammatti-identiteetin ja tulevaisuuden varaan.

---

¹⁸¹ Kananen 2012, 44; Raninen 1997, 20.

¹⁸² JyMA RO Jyväskylä 1945, §630 (Ccc:17).

¹⁸³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1055 (Ccc:18).

Pahoinpitelyrikoksiin syyllistyneistä kaikki siirtoväkeen kuuluvat henkilöt olivat löytäneet toimeentulon kaupungista. Suurimmat palkkatulot oli Sortavalassa syntyneellä konduktöörillä muiden siirtoväkeen kuuluvien päiväansioden vaihdella 80–130 markan välillä.¹⁸⁴ Näin myös Valtion tykkitehtaalla varastomiehenä työskennellyt 22-vuotias Viipurissa syntynyt nuorimies, joka huhtikuussa pahoinpiteli yhdessä Haminasta kotoisin olevan Jyväskylässä asuvan 20-vuotiaan työkaverinsa kanssa Valtion tykkitehtaan iltamissa Sortavalasta kotoisin olevan 27-vuotiaan miehen.¹⁸⁵ Samainen viipurilainen varastomies oli asialla myös marraskuussa, kun Sortavalasta 20-vuotiasta keuhkotaudin johdosta 50 prosentista sotainvalidia pahoinpideltiin nyrkein silloisella Valtakadulla.¹⁸⁶

Siirtoväkeen kuuluva oli raastuvanoikeudessa käsiteltyjen tapausten perusteella lähes yhtä usein pahoinpitelyn uhri kuin pahoinpitelijä. Kaikkien vuonna 1945 tapahtuneiden ja raastuvanoikeudessa käsiteltyjen pahoinpitelytapauksien 34 pahoinpitelyn uhrista kymmenen oli syntynyt luovutella alueella, kun vastaavasti 34 pahoinpitelijästä yhdeksän oli kotoisin luovutetulta alueelta. Jos määriä suhteutetaan Jyväskylän väkilukuun vuoden 1945 lopussa¹⁸⁷ ja siirtoväen määrään kaupungin alueella vuoden 1946 alussa¹⁸⁸ voidaan arvioida siirtoväen suhteellista osuutta väkivaltarikollisuudessa.

Suhteuttamista on kuitenkin pidettävä vain suuntaa antavana, sillä se sisältää koko joukon epävarmuustekijöitä. Jo lähtöoletus, että kaikki luovutetulla alueella syntyneet kuuluvat siirtoväkeen on tällainen. Myös tutkittavan perusjoukon suppeus estää tekemästä liian pitkälle meneviä päätelmiä. Lisäksi, kuten jo aikaisemmin tuli esille, Jyväskylän on nähtävä aluekeskuksena ja liikenneyhteyksien puolesta kauttakulkupaikkana, joten sen asukasluku ei ole yksiselitteinen. Ongelmaksi muodostuu arvio siirtoväen kokonaismäärästä, sillä eri lähteissä siirtoväen määrän arviot vaihtelevat¹⁸⁹. Liikkuvuuden johdosta siirtoväen määrä myös muuttui jatkuvasti.

---

¹⁸⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §630, §631 (Ccc:17), §1055 (Ccc:18), §1174 (Ccc:19), §2353 (Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28) ja §586 (Ccc:32).

¹⁸⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 ja §632 (Ccc:17).

¹⁸⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2352 (Ccc:26).

¹⁸⁷ 22645 henkeä (SVT VI A Väestötilasto 102, 146).

¹⁸⁸ 3800 henkeä (Tommila 1972, 576).

¹⁸⁹ vrt. Tommila 1972, 576; Raninen 1997, 21.

Vuoden alussa kirjoilla oli mahdollisesti siirtoväkeä, joka kuitenkin lähti kaupungista kesken vuoden, tai tilanne saattoi olla aivan päinvastainen.¹⁹⁰

Kaikista pahoinpitelyistä 26 prosenttia oli luovutetulla alueella syntyneen tekemiä, ja 29 prosenttia kaikista pahoinpitelyiden uhreista oli syntynyt luovutetulla alueella. Lukemia ei kuitenkaan voi vielä verrata Jyväskylän siirtoväen suhteelliseen osuuteen, joka oli noin 17 prosenttia väestöstä, sillä kaikki siirtoväkeen oletettavasti kuuluneet eivät välttämättä olleet Jyväskylään sijoittunutta siirtoväkeä. Poliisin esitutkinnassa laatimista kuulustelupöytäkirjoista selviääkin, että kolme siirtoväkeen kuuluvaa Jyväskylässä pahoinpitelyyn syyllistynyttä asui kaupungin ulkopuolella.¹⁹¹ Siirtoväkeen kuuluvista pahoinpitelyiden uhreista kaksi asui muualla kuin Jyväskylässä.¹⁹² Myös mahdollisten ulkopaikkakuntalaisten osuus väkivallantekijöistä ja uhreista on selvittävää ennen kuin siirtoväen osuutta väkivaltarikollisissa ja väkivaltarikosten uhreissa voidaan arvioida.

4.2 Paikalliset ja matkailijat

Siirtoväen lisäksi Jyväskylässä liikkui paljon myös muuta väkeä. Kaupunki sijaitsi hyvien kulkuyhteyksien varrella ja sen tarjoamat palvelut houkuttelivat väkeä maaseudulta ja kauempaakin. Kaupunkiin tultiin hoitamaan asioita, tekemään kauppaa sekä nauttimaan ravintoloiden ja viinakaupan palveluista.¹⁹³ Esimerkiksi markkinat huhtikuun alussa sekä hevosmarkkinapäivät syyskuun puolivälin jälkeen kokosivat kaupungin raviradalle Hippokselle väkeä niin kaupungin lähialueilta kuin kauempaakin.¹⁹⁴ Jyväskylä näyttäytyy varsinaisena aluekeskuksena, joten onkin selvää, että tämä heijastui myös väkivaltarikollisuuteen.

Lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneistä 15 henkilöstä viiden asuinpaikka oli Jyväskylän kaupungin rajojen ulkopuolella. Näistä neljästä pahoinpitelijästä maalaiskunnan puolella asuvia oli yksi ja muualta Keski-Suomesta kaksi. Kahteen lievään pahoinpitelyyn syyllistynyt 34-vuotias putkiasentaja oli kaupungissa vierailulla

---

¹⁹⁰ Tommila 1972, 576–578.

¹⁹¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1174 (Ccc:19) ja §2353 (Ccc:26).

¹⁹² JyMA RO Jyväskylä 1945, §2137 (Ccc:24) ja §2352 (Ccc:26).

¹⁹³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15) ja §772 (Ccc:18).

¹⁹⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1862 ja §1875 (Ccc:23).

Tampereelta.¹⁹⁵ Ulkopaikkakuntalaisten osuus kasvaa siirryttäessä vakavampiin väkivaltarikoksiin. Törkeisiin tai törkeätä lievempiin pahoinpitelyihin syyllistyneistä 19 henkilöstä ulkopaikkakuntalaisia oli kahdeksan. Heistä maalaiskunnan puolella asuvia oli kaksi, muualta Keski-Suomen alueelta kaksi ja loput neljä kauempaa vierailemassa.¹⁹⁶ Henkirikoksiin syyllistyneistä neljästä henkilöstä kolme oli kotoisin Jyväskylän ulkopuolelta. Kaikki henkirikokseen syyllistyneet asuivat kuitenkin suhteellisen lähellä kaupunkia, sillä kauimpana Jyväskylästä asunut asui Korpilahdella.¹⁹⁷

Näin ollen siis kaikista 38 Jyväskylän raastuvanoikeudessa vuoden 1945 väkivaltarikoksista syytetyistä 16 oli ulkopaikkakuntalaisia. Heistä kolme asui Jyväskylän maalaiskunnan puolella, yksi Salmelassa ja kaksi Vaajakoskella.¹⁹⁸ Seitsemän väkivaltarikokseen syyllistynyttä asui muualla Keski-Suomessa, joista kauimmaisen asuinpaikka oli Kannonkoskella.¹⁹⁹ Muualta Suomesta väkivaltarikokseen syyllistyneitä oli kuusi. Näistä kuudesta neljä oli Tampereelta.²⁰⁰ Ulkopaikkakuntalaisten väkivallantekijöiden osuus kaikissa Jyväskylässä 1945 tapahtuneissa väkivaltarikoksissa oli 42 prosenttia, mikä osoittaa Jyväskylässä olleen melkoisen määrän väkeä kaupungin asukkaiden lisäksi.

---

¹⁹⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §162 (Ccc:15), §186 (Ccc:14), §453 (Ccc:16), §2080 (Ccc:24) ja §2541 (Ccc:26).

¹⁹⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232, §300 (Ccc:15), §432 (Ccc:16), §1174 (Ccc:19), §2080 (Ccc:24), §2353 ja §2541 (Ccc:26).

¹⁹⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §1168 (Ccc:19), §1862 (Ccc:23), §2528 ja §2529 (Ccc:26).

¹⁹⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15) ja §453 (Ccc:16).

¹⁹⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §432 (Ccc:16).

²⁰⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15) ja §2080 (Ccc:24).

Kaavio 2. Väkivaltarikoksiin Jyväskylässä 1945 syyllistyneet paikalliset, kaupunkiin sijoittunut siirtoväki²⁰¹ ja ulkopaikkakuntalaiset.

Lähteet: JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

Tämä myös muuttaa hieman siirtoväen asemaa Jyväskylän väkivaltarikollisuudessa, sillä vain 58 prosenttia vuonna 1945 tehdyistä väkivaltarikoksista, jotka päätyivät raastuvanoikeuden käsittelyyn oli tehnyt Jyväskylässä asuva henkilö. Näistä Jyväskylässä asuvista väkivaltarikokseen syyllistyneistä useampi kuin joka neljäs kuului siirtoväkeen. Siirtoväen osuus jyväskyläläisistä väkivaltarikollisista oli 27 prosenttia, mikä oli selvästi enemmän kuin siirtoväen suhteellinen osuus kaupungin väestöstä (17%). Siirtoväkeen kuulunut näyttää siis syyllistyneen väkivaltarikokseen kantaväestöä useammin.

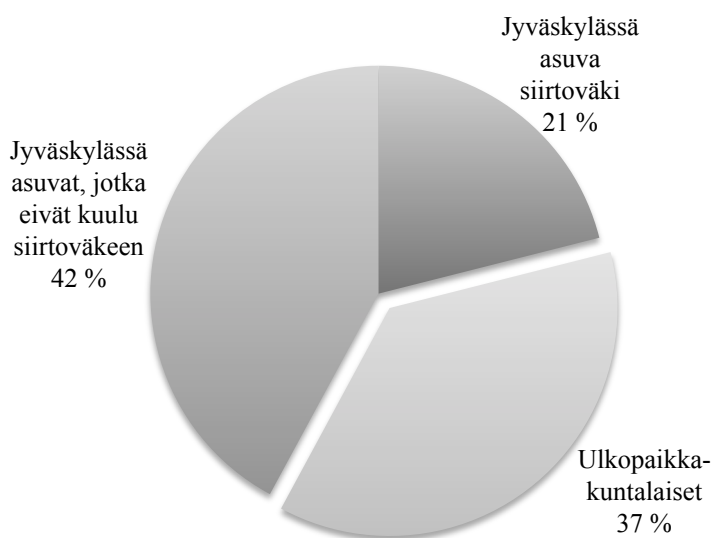
Väkivallan uhrien kotipaikkojen tarkastelussa tulee vastaan sama ongelma kuin aikaisemmin tarkasteltaessa siirtoväkeen kuulumista; yhden lievän pahoinpitelyn kohdalla pahoinpidellyn tiedot rajoittuvat pelkästään nimeen joten on mahdotonta sanoa, asuiko henkilö Jyväskylässä vai ei.²⁰² Edellisessä tarkastelussa pahoinpidelty laskettiin mukaan paikallisiin, ei siirtoväkeen kuuluviin, joten myös tässä on syytä tehdä samoin. Muiden lievien pahoinpitelyiden uhrien osalta tarkastelu osoittaa, että heistä kolme asui Jyväskylän kaupungin rajojen ulkopuolella. Yksi asui aivan kaupungin

²⁰¹ Kaupunkiin sijoittuneeksi siirtoväeksi katsotaan tässä kuuluvan kaikki ne Jyväskylän raastuvanoikeudessa syytettynä olleet, joiden asuinpaikaksi oli kirjattu Jyväskylän kaupunki, ja jotka olivat syntyneet Moskovan välirauhassa 1944 Neuvostoliitolle luovutetulla alueella.

²⁰² JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16).

liepeillä Äijälässä ja toiset naapuripitäjissä Vaajakoskella ja Korpilahdella.²⁰³ Vakavampien väkivaltarikosten osalta trendi on sama kuin tekijöidenkin kohdalla. Törkeiden tai törkeätä lievempien pahoinpitelyiden uhreista seitsemän asui ja oli kirjoilla Jyväskylän ulkopuolella. Keski-Suomen alueelta heistä oli neljä, mutta yksikään ei ollut Jyväskylän maalaiskunnasta.²⁰⁴ Henkirikosten uhreista vain yksi oli paikallinen, kaksi oli tullut Jyväskylään muualta Keski-Suomen alueelta ja yksi oli kotoisin Iitistä.²⁰⁵ Kokonaisuudessaan reilu kolmasosa kaikista väkivallan uhreista oli siis ulkopaikkakuntalaisia, mikä oli vähemmän kuin ulkopaikkakuntalaisten osuus väkivallan tekijöissä.

Kaavio 3. Väkivaltarikoksien uhreiksi Jyväskylässä 1945 joutuneet paikalliset, kaupunkiin sijoittunut siirtoväki sekä ulkopaikkakuntalaiset.

Lähteet: JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–32).

Väkivaltarikosten uhreissa oli yhtä paljon Jyväskylässä asuvia siirtoväkeen kuulumattomia henkilöitä kuin väkivaltarikoksiin syyllistyneissäkin. Sen sijaan Jyväskylässä asuvia luovutetulla alueella syntyneitä oli uhreissa enemmän, mikä tuli ilmi jo aiemmin siirtoväen osallisuutta tarkastellessa. Kaikista Jyväskylässä asuvista väkivallan uhriksi 1945 joutuneista henkilöistä 33 prosenttia kuului oletettavasti

²⁰³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §517 (Ccc:16) ja §2137 (Ccc:24); JyMA RO Jyväskylä 1946, §587 (Ccc:32).

²⁰⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232, §300 (Ccc:15), §432 (Ccc:16), §1174 (Ccc:19), §1875 (Ccc:23), §2252 (Ccc:25) ja §2352 (Ccc:26).

²⁰⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §1862 (Ccc:23), §2528 ja §2529 (Ccc:26).

siirtoväkeen. Paikallisista lievien, törkeiden ja törkeätä lievempien pahoinpitelyiden uhreista 35 prosenttia kuului siirtoväkeen. Näin ollen siirtoväen osuus väkivallan ja pahoinpitelyiden uhreista oli huomattavasti enemmän kuin siirtoväen suhteellinen osuus kaupungin asukkaista. Siirtoväkeen kuulunut näyttää joutuneen todennäköisemmin väkivallan uhriksi kuin kantaväestöön kuulunut.

5. Taustat ja tapaukset

5.1 Työmiehet asialla

Reservistä vapautumisen jälkeen veteraanien oli jätettävä sota taakseen ja päästävä kiinni rauhan aikaan takaisin osaksi siviiliyhteiskuntaa. Arkirytmiin siirtymistä helpotti jatkaminen mahdollisen sotaa edeltävän ammatin parissa tai kokonaan uuden työpaikan hankkiminen. Veteraanien työpanos oli myös tärkeä valtiontalouden kannalta, joten kotiutuville sotilaille järjestettiin koulutusta, olihan kokonaiset ikäluokat jääneet vaille ammattitaitoa sodan sytyttyä.²⁰⁶

Aseleposopimus oli merkinnyt aseteollisuuden tilausten loppumista sekä tuotannon alas ajamista, mikä vaikutti suuresti Jyväskylän teollisuuteen – työllistiväthän Valtion Tykkitehdas ja Valtion Kivääritehdas melkoisen määrän kaupungin työväestä. Tämä ei kuitenkaan aiheuttanut työttömyyden valtaisaa kasvua kaupungissa, sillä tehtaat joutuivat pitämään työntekijänsä palkkalistoilla, ellei heille ollut osoittaa muuta työtä, ja mukauttamaan tuotantonsa siviilituotteiden valmistukseen.²⁰⁷ Työttömyyden sijaan Jyväskylässä vallitsikin osin työvoimapula. Tästä huolimatta kaikki kotiutetut eivät syystä tai toisesta löytäneet töitä heti reservistä vapauduttuaan.

Autoapumiehenä ennen jatkosotaa työskennellyt 47-vuotias jyväskyläläismies ehti olla joutilaana vajaat kaksi kuukautta sotapalveluksesta vapautumisen jälkeen ennen kuin syyllistyi puukotukseen. Työttömyyden syy löytynee osin alkoholista, joka oli maistunut miehelle jo sotapalveluksen aikana; hänen rikosrekisterissä oli lokakuussa 1944 päivätty seitsemän kuukauden vankeustuomio toistuvista päihtymisistä sekä siirron jälkeen palvelukseen saapumatta jäämisestä.²⁰⁸ Työttömän autoapumiehen lisäksi seitsemän muuta väkivaltarikokseen vuonna 1945 syyllistynyttä ilmoitti poliisikuulustelussa olevansa työttömiä, joutilaita tai vailla päivätuloja. Merkittävää on, että viisi näistä kahdeksasta väkivaltarikoksesta tapahtui tammikuussa.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Tarjamo & Karonen 2006, 392; Laitinen 1995, 90–91.

²⁰⁷ Jokinen 1988, 86–89.

²⁰⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161 (Ccc:15).

²⁰⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161, §192, §232, §300 (Ccc:15) ja §2529 (Ccc:26).

Tammikuussa 1945 pahoinpitelyihin syyllistyneistä viidestä henkilöstä neljä ilmoitti olevansa joutilas tai työtön. Viides ilmoitti työskentelevänsä hevostmiehenä, jolloin päiväansiot jäivät vain satunnaisiksi.²¹⁰ Tammikuun osalta kaikki väkivaltarikollisuuden syyllistyneet olivat jääneet osin yhteiskunnan ulkopuolelle yhteiskunnan siirryttyä kohti rauhan aikaa. Kiivas asuntorakentaminen ja aseiteollisuuden tuotannon mukauttaminen tuottamaan sotakorvaustuotteita takasivat kuitenkin töitä työmiehille Jyväskylässä, mikä näkyy myös väkivaltarikoksiin syyllistyneiden työtilanteessa myöhemmin samana vuonna; lähes kaikki olivat työllistettyjä. Hyvää työllisyystilannetta osoittaa myös se, että myös kaikki siirtoväkeen kuuluneen pahoinpitelyyn syyllistyneet ja myös pahoinpitelyiden uhrin olivat ansiotöissä.²¹¹

Kaikista 38 väkivaltarikoksesta kahdeksassa tapauksessa pahoinpitelijä oli työtön tai vailla päiväansioita. Työttömien väkivaltarikollisen määrä on suuri, kun se suhteutetaan Jyväskylän hyvään työllisyystilanteeseen. Näin ollen työttömät näyttävät syyllistyneen työssäkäyviä todennäköisemmin väkivaltarikokseen. Tämä kävi selvästi ilmi tammikuun 1945 kohdalla, jolloin kaikki väkivaltarikokseen syyllistyneet olivat vailla töitä. On kuitenkin tärkeää huomioida, että työttömien määrä väkivaltarikollisissa oli erityisen suuri tammikuussa, jolloin kenttäarmeijan kotiutuksesta ei ollut kulunut kovinkaan pitkää aikaa. Tämän jälkeen työttömien osuus väkivaltarikoksiin syyllistyneissä pieneni huomattavasti.

Kaikki tapaukset, joissa tekijä oli vailla päivätuloja sattui talvikuukausille, jolloin myös kausityöttömyys oli tavallisesti korkeimmillaan²¹². Myös väkivaltarikollisuus kokonaisuudessaan painottui Jyväskylässä talvikuukausille, sillä toukokuun ja syyskuun välisenä aikana vuonna 1945 Jyväskylässä raastuvanoikeudessa käsitellyistä väkivaltarikoksista sattui ainoastaan viisi väkivaltarikosta.²¹³ Kesäkuu ja elokuu olivat vuoden 1945 ainoita kuukausia, jolloin ei sattunut yhtään raastuvanoikeuteen edennyttä väkivaltarikosta.

---

²¹⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161, §192, §232 ja §300 (Ccc:15).

²¹¹ Tommila 1972, 643; JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

²¹² Tommila 1972, 643–644.

²¹³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1109 (Ccc:19), §1363 (Ccc:20), §1875 ja §1862 (Ccc:23).

Työttömien syyllistymistä väkivaltarikollisuuteen voidaan selittää kausityöttömyyden ja lyhyen siviilissä olo ajan lisäksi myös työttömyyden taustalla olevilla syillä, kuten autoapumiehenä työskentelevän jyvaskyläläismiehen aikaisemmalla rikoshistorialla. Itse asiassa kaikilla kahdeksalla työttömällä tai säännöllisiä päiväansioita vailla olevalla väkivaltarikokseen syyllistyneellä oli aikaisempi merkintä rikosrekisterissä. Lievimmässä tapauksessa aikaisempi tuomio oli sakkorangaistus juopumuksesta, mutta vakavimmissa tapauksissa aikaisempia tuomioita oli enemmän kuin yksi, joiden joukossa myös vankeustuomio väkivaltarikoksesta.²¹⁴

Rikoshistoria ei kuitenkaan välttämättä ollut iso este työn saannille. Väkivaltarikoksiin syyllistyneiden joukossa oli useita aikaisemman rikoshistorian omaavia, jotka ilmoittivat poliisikuulustelussa olevansa palkkatyössä. Esimerkiksi putkityömiehenä vuonna 1945 työskennellyt 27-vuotias mies, joka oli ennen sotaa istunut vankilassa varkaudesta sekä sodan aikana kahdesti sotapalveluksessa tehdyistä rikoksista, pystyi palkkatuloillaan tarjoamaan vaimolleen ja kahdelle lapselleen keskinkertaisen toimeentulon²¹⁵.

Työttömyyden taustalla saattoi olla myös psyykkisiä oireita.²¹⁶ Sota oli ollut psyykkisesti erittäin kuormittava sen kokeneille, ja osan kohdalla kestäkyky oli ylittynyt. Aikalaisparadigman mukaisesti psyykkisen sairauden oireita voitiin hoitaa, mutta koska tällainen sairaus nähtiin yksilön rakenteellisesta heikkoudesta ja perimästä johtuvana, oli se sikäli sairautena parantumaton.²¹⁷ Psyykkisen sairauden antama leima oli näin pysyvä, minkä johdosta kaikki eivät hakeutuneet hoitoon. Toisaalta vain vaikeimmin psyykkisesti oireilevat evakuoitiin sotasairaaloihin, sillä fyysisiä sotavammoja vaikeammin diagnosoitavista psyykkisistä vaivoista ei haluttu tehdä helppoa väylää rintamalta pois haluaville. Näin moni sodassa traumatisoitunut jäi vaille hoitoa.²¹⁸

---

²¹⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192, §232 ja §300 (Ccc:15).

²¹⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2252 (Ccc:25).

²¹⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15) ja §2529 (Ccc:26).

²¹⁷ Kivimäki 2013, 265, 401–402.

²¹⁸ Kivimäki 2013, 120–121, 128.

Joulukuussa 1945 henkirikoksesta pidätetty 23-vuotias sekatyömies kertoi palvelleensa kiväärimiehenä JR2:ssa Syvärin rintamalla 1943. Partioetkellä vihollisen läheisyydessä ollessaan oli hänen hermonsa pettäneet, minkä johdosta hänet oli viety joukkosidontapaikalle lepäämään muutamaksi vuorokaudeksi. Levon jälkeen mies oli palautettu takaisin palvelukseen. Poliisikuulustelussa sekatyömies kertoi olevansa sairauden takia työttömänä ja elävänsä säästövaroillaan. Hän kertoi toisinaan tunteneensa itsensä synkkämieliseksi, johon lääkkeenä oli nauttinut alkoholia. Ilmeisesti itselääkintä oli jatkunut jo pitemmän aikaa, sillä kuulustelupöytäkirjassa oli merkintä alkoholin pitkäaikaisen käytön sekatyömiehelle aiheuttamista muistikatkoksista.²¹⁹

Psyykkiset vaivat saattoivat osin olla syynä myös alkuvuodesta törkeätä lievempään pahoinpitelyyn syyllistyneen 34-vuotiaan miehen työttömyyteen, sillä hän oli ollut hoidettavana unettomuuden ja hermostuneisuuden takia Mustasaaren sairaalassa vuonna 1941.²²⁰ Sekä 23-vuotiaan sekatyömiehen että 34-vuotiaan miehen työttömyyden lisäksi psyykinen oireilu oli mahdollisesti syynä myös väkivaltarikoksiin.

Koska suurin osa väkivaltarikokseen syyllistyneistä oli palkkatyössä, on mielekästä tarkastella minkä eri ammattiryhmän edustajat korostuvat tai puuttuvat kokonaan väkivaltarikoksiin syyllistyneiden joukosta Jyväskylän kaupungissa. Valtakunnallisella tasolla maa- ja metsätaloudesta elinkeinonsa saaneet syyllistyivät eniten henkirikoksiin ja pahoinpitelyihin²²¹. Tämä ei sinällään ollut ihme, sillä kyseisten elinkeinojen parissa työskenteli yli puolet väestöstä²²². Jyväskylän kohdalla tilanne oli kuitenkin toinen, sillä kaupunkina sen elinkeinorakenne erottui ympäröivästä maaseudusta. Lähes puolet jyväskyläläisistä työskenteli teollisuudessa, mikä näkyy myös väkivaltarikoksiin syyllistyneiden elinkeinoissa.²²³

---

²¹⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

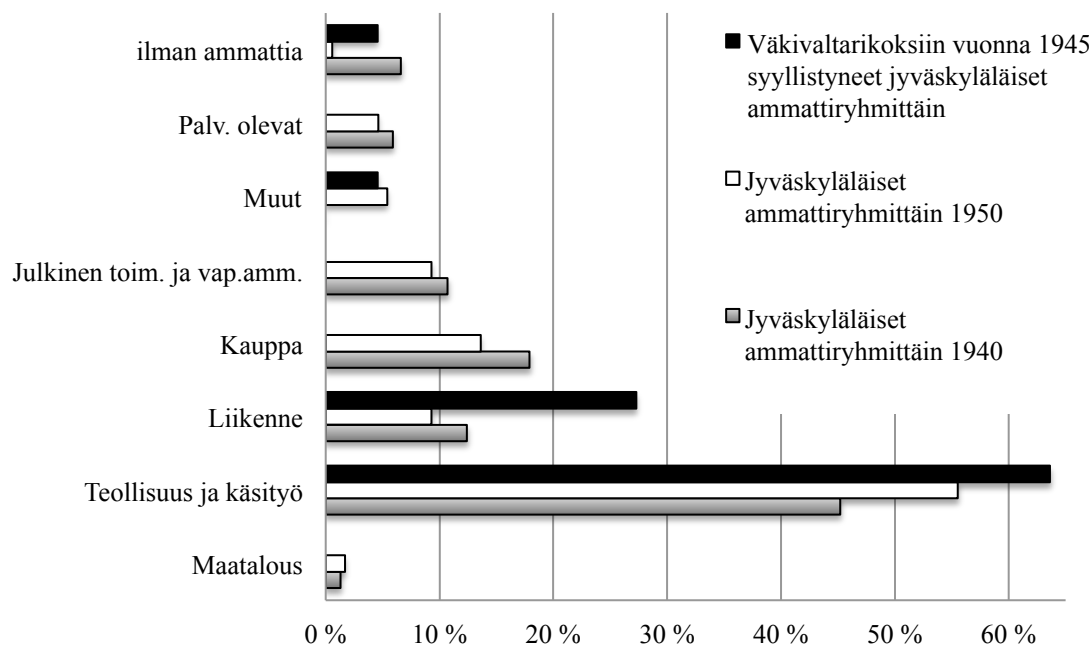
²²⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15).

²²¹ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 27.

²²² STV 1950, 32–35.

²²³ Tommila 1970, 256–257.

Kaavio 4. Väkivaltarikoksiin 1945 syyllistyneet jyvaskyläläiset ammattiryhmittäin, sekä Jyvaskylän väestö jaettuna ammattiryhmittäin vuosina 1940 ja 1950.

Lähteet: Tommila 1970, 257; JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

Jyvaskylässä asuvista 22 väkivaltarikokseen vuonna 1945 syyllistyneistä 64 prosenttia oli töissä teollisuuden alan yrityksessä kuten Rautpohjassa sijaitsevassa tykkitehtaassa tai toimivat käsityöammattissa kuten puuseppänä työskennellyt 26-vuotias mies. 27 prosenttia työskenteli rautateillä tai kuljetusalalla saaden päiväansionsa liikenteen alalta. Muita ammattiryhmiä edusti varastokirjanpitäjänä tykkitehtaalla työskennellyt nainen sekä ainoana ilman ammattia jäänyt työttömänä pöytäkirjoissa esiintynyt 34-vuotias mies.²²⁴ Kun väkivaltarikoksiin syyllistyneiden ammattiryhmäjakaumaa vertaa kaupungin asukkaiden ammattiryhmäjakaumaan voidaan odotetusti havaita, etteivät maa- ja metsätaloudesta elinkeinonsa saaneet jyvaskyläläiset nousseet väkivaltarikollisuudessa esille. Kyseisen ammattiryhmän koko oli kaupungissa alle 2 prosenttia, eikä heitä ollut yhtään väkivaltarikoksiin syyllistyneiden joukossa, ellei teurastajan katsota kuuluvan kyseiseen ammattiryhmään. Ammattiryhmän aliedustavuutta väkivallantekijöissä ei toisaalta voida määrittää perusjoukon pienuuden ja havaintoyksikön suuruuden vuoksi. Selvästi aliedustettuna ammattiryhmänä sen sijaan väkivaltaan syyllistyneissä oli kaupan alan tai julkisen toiminnan ja vapaiden ammattien harjoittajat, jotka edustivat noin 20–30 prosenttia kaupungin asukkaiden

²²⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

ammattiryhmistä 1940–1950²²⁵. Heitä ei löydy väkivaltarikoksiin syyllistyneiden joukosta lainkaan vuonna 1945.

Teollisuus- ja käsityöalalla työskentelevien osuus väkivaltarikokseen syyllistyneissä nousi heidän suhteellista osuuttaan suuremmaksi. Osittain syynä on työmiehiksi itsensä ilmoittaneiden listaaminen kyseiseen kategoriaan.²²⁶ Epämääräinen ammattinimike voi myös viitata alan koulutusta vailla oleviin sekatyömiehiin, eikä niinkään Jyväskylän teollisuuslaitosten työläisiin. Toisaalta teollisuus ja käsityö oli ammattiryhmänä kaupungin suurin, mikä piti sisällään laajan kirjon eri ammattien edustajia. Mukaan sopi myös monenlaiset teollisuuden työmiehet, olihan Jyväskylästä tullut alueliitosten myötä yhtä enemmän teollisuuskaupunki.²²⁷

Suurin yliedustus väkivaltarikoksiin syyllistyneissä oli ammattiryhmän suhteelliseen osuuteen verrattuna liikenteen alalla työskentelevillä. Liikenteen alan ammattiryhmään kuului noin 10 prosenttia jyväskyläläisistä, mutta väkivaltarikoksiin syyllistyneistä heidän osuutensa oli 27 prosenttia.²²⁸ Liikenteen alalla työskentelevien henkilöiden tekemistä kuudesta väkivaltarikoksesta kaksi oli sikäli erikoisia, että ne tapahtuivat kesken työpäivän.²²⁹ Kaikki muut Jyväskylässä tapahtuneet jyväskyläläisten tai ulkopaikkakuntalaisten tekemät pahoinpitelyt sattuivat väkivallantekijän työajan ulkopuolella tämän ollessa viettämässä vapaata.

Ammattiryhmäjaottelu osoittaa väkivaltarikoksiin syyllistyneiden elinkeinon, mutta ei varsinaisesti heidän tulotasoaan. Väkivaltaan syyllistyneiden taloudellinen tila selviää paremmin tarkastelemalla heidän ilmoittamia päiväansioita, jotka voidaan poimia poliisin esitutkintapöytäkirjoista. Kaikista 38 väkivaltarikoksesta 22 kohdalla on ilmoitettu pahoinpitelijän päiväansiot. Keskusosuusliike Hankkijalle alkuvuonna 1945 työskennelleen asentajan tienaat 70 markan päiväansiot ja Tampereen Pispalassa

---

²²⁵ Tommila 1970, 256–257.

²²⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16) ja §630 (Ccc:17).

²²⁷ Tommila 1970, 256–257; JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

²²⁸ Ibid.

²²⁹ JyMA RO Jyväskylä 1946, §586 ja §587 (Ccc:32).

asuvan putkiasentajan loppuvuodesta tienaat 500 markan päivänsiot edustavat tapauksissa ääripäitä.²³⁰

Vuosi 1945 oli taloudellisesti epävakaa aikaa. Inflaation laukatessa elämisestä tuli yhä kalliimpaa. Elinkustannusindeksi kaksinkertaistui kokonaisuudessaan vuoden 1945 aikana, ravinnon hinnan noustessa tätäkin enemmän.²³¹ Esimerkiksi tärkeimmistä perusravintoaineista perunan hinta nousi tammikuun 9,55 markasta viidestä litrasta perunaa lokakuun 19,86 markkaan viittä perunalitraa kohti. Ruisjauhon hintakehitys oli vastaava, 1945 tammikuussa kilogramma ruisjauhoja maksoi 5,27 markkaa, kun lokakuussa samasta määrästä joutui maksamaan jo 12,46 markkaa.²³² Palkkoja nostettiin elinkustannusindeksin kohotessa, esimerkiksi vuoden 1945 aikana teollisuuden palkat lähes kaksinkertaistuivat I ja IV-vuosineljänneksen välillä²³³, mikä ruokki entisestään inflaatiota.

Alkuvuoden ja loppuvuoden palkat eivät siis ole keskenään suoraan vertailukelpoisia. Hinta ja palkkatason muutos tasoitti väkivaltarikoksiin syyllistyneiden taloudellista tilannetta ja toi näin ääripäitä lähemmäs toisiaan. Esimerkiksi kaikki ilmoitetut alle 100 markan päivänsiot sijoittuvat tammi–huhtikuulle ja kaikki yli 150 markan päivänsiot sijoittuvat syys–joulukuulle²³⁴. Ilmoitettujen päivätulojen mediaaniksi tulee koko vuoden osalta 120 markkaa, mikä huhtikuussa 1945 tarkoitti keskinkertaisen hyvää taloudellista tilaa, ainakin muuramelaiselle naimattomalle työmiehelle²³⁵. Kuvaavaa on, että lokakuussa keskinkertaiseksi taloudellista tilaansa luonnehti myös naimisissa ollut ja 500 markkaa päivässä tienannut putkiasentaja.²³⁶

Lähes kaikki ansiotyössä olleet Jyväskylässä väkivaltarikokseen syyllistyneet kuuluivat sekä tulotasoltaan että ammattinimikkeeltään työväkeen. Vaikka työväen palkkoja

---

²³⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §248 (Ccc:15) ja §2080 (Ccc:24).

²³¹ STV 1944–1945, 344.

²³² STV 1944–1945, 345.

²³³ STV 1946–1947, 219.

²³⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §248 (Ccc:15), §1174 (Ccc:19), §1875 (Ccc:23), §2080 (Ccc:24), §2252 (Ccc:25) ja §2528 (Ccc:26).

²³⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18).

²³⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2080 (Ccc:24).

nostettiin elinkustannusindeksin kohotessa, ei se välttämättä kompensoinut kaikkien tuoteryhmien hinnan nousua. Näin talouden epävarmuus aiheutti ongelmia toimeentulossa, vaikka töitä olisikin ollut. Työttömien kohdalla tilanne oli työssäkäyviä vaikeampi, esimerkiksi kertyneiden säästövarojen ostovoima heikkeni nopeasti korkean inflaation johdosta. Hyödykepula ja säännöstely toivat lisäksi omat haasteensa ihmisten arkeen.

5.2 Väkivallan taloudelliset taustat

Tiukassa sota-ajan taloustilanteessa turvauduttiin myös yhä useammin epärehellisiin keinoihin hyödykkeiden hankkimiseksi, mikä näkyi salakaupan eli mustan pörssin toimintana, mutta myös omaisuusrikollisuuden lisääntymisenä.²³⁷ Säännöstelyjen tuotteiden hankkiminen virallisten myyntiväylien ulkopuolelta loi sota-aikana järjestelmän, jonka puitteissa tuotteet kävivät kaupaksi ilman että niiden alkuperästä oltaisiin oltu kovin kiinnostuneita. Näin myös näpistetyille, varastetuille ja murroissa saadulle saalille löytyi ostajat.²³⁸ Hyödykkeitä oltiin valmiita ottamaan myös väkivalloin, mistä osoituksena on Jyväskylässä 1945 poliisin tietoon tulleet 36 ryöstöä; määrä on melkoinen sillä vuonna 1938 ryöstöjä tuli poliisin tietoon Jyväskylässä vain kaksi.²³⁹

Tyypitapaus Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneesta ryöstöstä ei ollut pankin tai myymälän kassan ryöstö, vaan enemminkin tuntemattoman henkilön seuraan lyöttäytyminen ja sopivan tilaisuuden tullen tämän pahoinpitely ja omaisuuden anastus.²⁴⁰ Tällöin ryöstöt kohdistuivat samassa sosioekonomisessa asemassa olevaan henkilöön, jolloin myös ryöstösaalis jäi vaatimattomaksi. Ryöstöt erosivatkin pahoinpitelyistä ainoastaan tavoitellun taloudellisen hyödyn kautta, joten ryöstöstä syytettyjen edun mukaista oli poliisin esitutkinnassa antamassaan lausunnossaan koittaa häivyttää teon taloudellinen motiivi ja saada näin ryöstöä lievempi tuomio pahoinpitelystä.²⁴¹

---

²³⁷ Jaakkola 1986, 80; STV 1948, 284–285, 287.

²³⁸ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §1170 (Ccc:19).

²³⁹ SVT XXIII Oikeustilasto 78, taululiiitteitä, 6–7; SVT Oikeustilasto XXIII 84, taululiiitteitä, 4.

²⁴⁰ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945 §1170 ja §1272 (Ccc:19).

²⁴¹ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945 §300 (Ccc:15), §1170 ja §1272 (Ccc:19).

Jyväskylässä 1945 sattuneista pahoinpitelyistä kolmea aloitettiin aluksi tutkia ryöstöinä asianomaisen poliisille tekemän ilmoituksen perusteella, mutta osapuolia asiasta tarkemmin kuultaessa ja tapauksia raastuvanoikeudessa käsiteltäessä rikosnimikkeet vaihtuivat. Erillisiä tapauksia oli itse asiassa vain kaksi, joista toisessa tapauksessa asianomistaja oli ollut niin humalassa, ettei tämän lompakon ja vajaan viinapullon häviämisestä pystytty tuomitsemaan häntä pahoinpidelleitä kahta miestä. Miehillä tulikin näin tuomiot törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä ryöstön sijaan. Toisessa tapauksessa poliisille ilmoitetun ryöstön taustalta paljastuikin epäonnistunut yritys myydä viinapullo. Ostajat eivät suostuneetkaan antamaan näyttämäänsä seteliä maksuksi pullosta, vaan yksi heistä oli pahoinpidellyt pulloa kaupitellutta miestä. Näin ryöstön tunnusmerkit eivät täyttyneet, joten tuomio tuli lievästä pahoinpitelystä sekä petoksesta.²⁴²

Edellä mainituissa tapauksissa pahoinpitelyiden taustalla näytti olleen taloudellisen hyötymisen ajatus, mutta taloudellisia vaikuttimia tuli esille myös muissa pahoinpitelyissä. Pahoinpitelyyn syyllistettiin hevoskauppojen jälkinäytöksen yhteydessä tai lompakon mennessä hukkaan, myös maksamaton ravintolalasku tai 400 markan velka saattoivat johtaa väkivallantekoon.²⁴³ Ehkä selviten taloudelliset tekijät olivat pahoinpitelyn välittöminä syinä kahdessa loppuvuodesta 1945 sattuneessa väkivaltarikoksessa. Lokakuussa vuokra-autolla kotiin Tourulaan matkustanut mies ei suostunut maksamaan vuokra-autoilijalle matkustamastaan kyydistä; maksun sijaan mies löi kuljettajaa päähän aiheuttaen tälle hengenvaarallisen murtumavamman²⁴⁴. Marraskuussa sattunut tapaus koski myös vuokra-autoilua; asiakkaan tiedusteltua hintaa Jyväskylän rautatieasemalta Korpilahdelle oli vuokra-autoilija ilmoittanut hinnaksi 1000 markkaa. Tämä oli Korpilahdella asuvan asiakkaan mielestä liikaa, sillä muiden kuskien pyytämä hinta oli ollut 800 markkaa. Mies olikin kiertänyt auton peräpäähän nähdäkseen auton numeron ilmoituksen tehdäkseen, jolloin vuokra-autoilija oli kiertänyt vastaan, lyönyt miestä ja paennut autolla paikalta.²⁴⁵

---

²⁴² JyMA RO Jyväskylä 1945 §300 (Ccc:15) ja §2137 (Ccc:24).

²⁴³ JyMA RO Jyväskylä 1945 §232 (Ccc:15), §432 (Ccc:16), §685 (Ccc:17) ja §2541 (Ccc:26).

²⁴⁴ JyMA RO Jyväskylä 1946, §201 (Ccc:28).

²⁴⁵ JyMA RO Jyväskylä 1946, §587 (Ccc:32).

5.3 Humalassa vai selvin päin?

Kolme lievään pahoinpitelyyn syyllistyneistä tuomittiin pahoinpitelyn lisäksi myös rikoslain 43 luvun 6§ mukaan sakkoihin juopumuksesta. Törkeään tai törkeätä lievempään pahoinpitelyyn syyllistyneistä kahdelle tuli tuomio myös juopumuksesta. Sen sijaan henkirikokseen syyllistyneistä kenellekään ei tullut maksettavaksi sakkorangaistusta juopumuksesta. Näin siis kaikista 38 väkivaltarikoksesta vain viidessä tapauksessa tekijä tuomittiin väkivaltarikoksen lisäksi sakkorangaistukseen juopumuksesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö muut väkivaltarikoksiin syyllistyneistä olisi olleet alkoholin vaikutuksen alaisina, sillä sakkotuomion edellytys rikoslain ja annettujen tuomioiden perusteella oli pahennusta aikaan saava tai häiriötä tuottava humalatilat julkisella paikalla.²⁴⁶

Esitutkinnassa tehtyjen kuulustelupöytäkirjojen perusteella kaikista väkivaltarikoksiin syyllistyneistä täysin selvin päin oli itse asiassa vain viisi henkilöä. Näistä neljässä tapauksessa pahoinpitely oli lievä.²⁴⁷ Lieviin pahoinpitelyihin selvin päin syyllistyneistä kolme kuului siirtoväkeen, joten tapauskuvaukset tuli näiden osalta käsiteltyä jo aiemmin: sortavalainen konduktööri, joka löi vaihdemiestä; kivityömies, joka poisti häirikön asuntoparakista sekä työväentalon A-salin tanssiaisissa naista korvalle lyönyt työmiehen.²⁴⁸ Neljäs selvin päin tehty lievä pahoinpitely tapahtui vuokra-autoilijan yrittäessä kiskoa ylimääräistä ansiota asiakkaalta.²⁴⁹

Vakavin tapaus sattui alkuvuodesta kivääritehtaan sillalla, jossa potkukelkalla poikansa kanssa liikkeellä ollut mies löi yhtä potkukelkoilla sillalla vastaan tulleen naisseurueen jäsentä nyrkillä naamaan. Naisen tekohampaat hajosivat ja hän kaatui lyönnin voimasta tajuttomana maahan; lyönnistä aiheutui myös ruhjevamma. Mies sai raastuvanoikeudessa tuomion törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä, vaikka pitikin tapausta liukkaan kelin aiheuttamana tapaturmana. Hänen mukaansa käsi oli heilahtanut vastaan tulleen naisen kasvoihin horjahtamisen seurauksena.²⁵⁰

---

²⁴⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §453, §517 (Ccc:16), §1109 (Ccc:19), §2353 ja §2541 (Ccc:26).

²⁴⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §630 (Ccc:17); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28), §586 ja §587 (Ccc:32).

²⁴⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §630 (Ccc:17); JyMA RO Jyväskylä 1946 §135 (Ccc:28) ja §586 (Ccc:32).

²⁴⁹ JyMA RO Jyväskylä 1946, §587 (Ccc:32).

²⁵⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15).

Edellä mainitut viisi tapausta olivat siis ainoat kaikista 38 väkivaltarikoksesta, joiden kohdalla väkivallantekijä ei ollut alkoholin vaikutuksen alaisena. Lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneistä 15 henkilöstä 11 oli jossain määrin alkoholin vaikutuksen alaisena, mikä vaihteli muutamasta ryypystä aina melko suureen humalatilaan.²⁵¹ 19 törkeästä tai törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä 18 tehtiin humalassa ja henkirikoksista kaikki neljä. 87 prosenttia pahoinpitelyyn syyllistyneistä oli siis nauttinut väkijuomia, kuten olivat myös kaikki henkirikokseen syyllistyneet. Näin ollen selvin päin tehtyjen väkivaltarikosten määrä ei näytä noudatelleen Jyväskylässä valtakunnallisella tasolla havaittavaa yleistymistä.²⁵² Pahoinpitelyiden osalta luku ei kuitenkaan suoraan ole vertailukelpoinen virallisissa tilastoissa esitettyjen lukujen kanssa, sillä viralliset tilastot alkoholinkäytöstä ja rikollisuudesta pohjautuvat rikosilmoituksen kohtaan: ”tekikö tuomittu rikoksensa alkoholia nauttineena”²⁵³. Alkoholin osallisuus Jyväskylässä tapahtuneen väkivaltarikollisuuden kohdalla on sen sijaan poimittu raastuvanoikeuden pöytäkirjojen liitteinä olevista esitutkintapöytäkirjoista.

Rajanveto rangaistavan ja sallitun humalatilan välillä ei varmastikaan ollut ongelmaton, eikä kaikille humalassa väkivaltaisesti käyttäytyneille siis tullut sakkorangaistusta juopumuksesta. Jyväskylän raastuvanoikeudessa juopumuksesta rangaistiin väkivaltarikoksen yhteydessä helpoiten lievästä pahoinpitelystä syytettyjä, mikä selittynee lievästä pahoinpitelystä annettujen tuomioiden laadulla. Lievästä pahoinpitelystä tuomittiin rangaistukseksi 10–15 päiväsakkoa, kun juopumuksesta rangaistus oli noin 20–30 päiväsakkoa. Pahennusta aikaan saava juopuminen oli näin rangaistuksen ankaruuden kannalta lievää pahoinpitelyä vakavampi rikos. Vakavampien väkivaltarikosten kohdalla tilanne oli aivan toinen.²⁵⁴

Alkoholin käyttöä oli pyritty kontrolloimaan jatkosodan aikana lopettamalla III-oluen myynti kokonaan. Tämä ei kuitenkaan raitistanut kansaa, vaan lisäsi humalahakuista juomista, sillä mietojen juomien sijaan ryhdyttiin juomaan väkeviä viinoja. Kielto- ja rajoituspolitiikka loi toimintaedellytykset viinatrokareille, joiden toiminta jatkui

---

²⁵¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §632 (Ccc:17) ja §2080 (Ccc:24).

²⁵² STV 1948, 288.

²⁵³ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 29.

²⁵⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §453 ja §567 (Ccc:16); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28).

viinakauppojen aukeamisen jälkeenkin, sillä viina oli ostokortilla säännösteltyä.²⁵⁵ Kielto lain päättymisestä oli kulunut vain kymmenen vuotta, joten uusi kielto- ja rajoituspolitiikka houkutteli myös vanhoja tekijöitä takaisin viinapannujensa äärelle. Tähän houkutukseen lankesi myös Taka-Toivakassa asunut maanviljelijä, jolla oli rikosrekisterissä merkintä ammattimaisesta viinan myynnistä vuodelta 1932 saadusta vapausrangaistuksesta. Väkijuomien myynnistä 1944 kiinni jäädessään löytyi miehen hallusta myös valmistukseen tarvittavat raaka-aineet ja kojeet.²⁵⁶ Rajoitetusta myynnistä huolimatta väkijuomia vaikutti Jyväskylässä tarpeen tullen olleen saatavilla, joten päihtymistarkoituksessa ei välttämättä tarvinnut turvautua korvikealkoholiin kuten pulituuriin, jonka käytöstä ainoa viittaus väkivaltarikosten yhteydessä oli 1944 sattuneen henkirikoksen yhteydessä.²⁵⁷

Alkosta alun perin omaan käyttöön ostettu viinapullo saattoi muuttua kadulla kauppatavaraksi. Jo pienimuotoinenkin viinan pimeämyynti oli houkuttelevaa, sillä esimerkiksi Alkon myymälässä puolen litran pullo Vaakunaviinaa maksoi 250 markkaa, mutta kadulla siitä voitiin maksaa kaksinkertainenkin hinta.²⁵⁸ Viinan katukauppahinta oli jo tuntuva, sillä siinä kului helposti työmiehen neljän päivän ansiot. Ei olekaan mikään ihme, että toisinaan myös houkutus jättää maksu suorittamatta katukauppiaalle kasvoi liian suureksi.²⁵⁹ Myöskään aina pullossa ei ollut sitä mitä ostaja oli olettanut – pahoinpitelyn taustalla saattoi olla syytökset veden myynnistä viinana.²⁶⁰ Näin alkoholi aiheutti riitoja myös muutoinkin kuin liiallisesti nautittuna.

Alkoholia nautittiin ajan vietoksi sekä tunnelman nostattamiseksi, toisaalta sota-ajan stressaavissa oloissa alkoholia nautittiin myös lievittämään stressiä. Ulkoisia stressiä lisääviä tekijöitä riitti jatkosodan päätyttyä; esimerkiksi muualla yhä jatkuva maailmansota, miehityksen pelko, säännöstelyn jatkuminen ja siirtoväelle uudelle alueelle asettuminen voitiin kokea hyvinkin stressaavana. Sisäisiä ristiriitoja aiheutti taas henkilökohtaiset kokemukset sodasta, mahdolliset kotiutumisvaikeudet

---

²⁵⁵ Oksanen 2008, 200–201; Hietanen 1992, 177; Sillanpää 1993, 31–32, 39–40.

²⁵⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2541 (Ccc:26).

²⁵⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1168 (Ccc:19).

²⁵⁸ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §186 (Ccc:14), §1055 (Ccc:18) ja §2137 (Ccc:24).

²⁵⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2137 (Ccc:24).

²⁶⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §685 (Ccc:17).

rintamaelämän jälkeen sekä osalla sen lisäksi sopeutumista vaatinut sotavamma tai invaliditeetti.²⁶¹ Pieni määrä alkoholia kohtuullisesti käytettynä voi lievittää stressiä ja johtaa siten haluttuun tulokseen, mutta yleistynyt humalahakuinen väkevien viinujen käyttö sen sijaan toimi täysin päinvastoin: pitkällä aikavälillä elimistön stressitaso nousi vain entisestään.²⁶²

Poliisin esitutkinnassa kirjaamista asianomaisten antamista lausunnoista on alkoholin osuuden lisäksi poimittavissa myös asianosaisten suhtautuminen alkoholiin ja päihtymiseen. Humalahakuisesta juomisesta oli tullut sodan kuluessa yhä hyväksyttävämpää kansan keskuudessa, mikä näkyi myös annetuissa lausunnoissa.²⁶³ Viinaryyppyjä saatettiin nauttia työpäivän aamuna hyvinkin reippaaseen tahtiin; viina sopi vapaapäivän rentouttajaksi ja se oli myös hyvä matkaeväs, oli kyseessä sitten lähtö metsätöihin tai työnhakuun.²⁶⁴ Toisaalta esille nousi myös raittiuden korostaminen. Alkoholia paljon käyttävälle raittius oli toki suhteellista – nukkumaan saatettiin käydä raittiina, mutta aamusta lähdettiin viinakauppaan.²⁶⁵ Raittius kuitenkin haluttiin nostaa esille ja raittiuden käsitettä käyttää, olipa sen kesto mikä hyvänsä. Ehkä tällä haluttiin tehdä myös pientä pesäeroa kriminalisoituun juopumukseen.

Raittius korostui erityisesti pahoinpitelyiden uhrien antamissa lausunnoissa, joiden joukosta löytyi myös täysin alkoholista pidättäytyviä.²⁶⁶ Yhteensä 12 pahoinpitelyn uhria kertoikin olleensa tapahtumahetkellä täysin selviä. Alkoholin osuutta saatettiin kuitenkin vähätellä, kuten teki kahden miehen pahoinpitelemäksi joutunut työmies. Seuraavana päivänä rikospoliisiosastossa pahoinpitelystä ja ryöstöstä ilmoitusta tehdessään, työmies kertoi edellisen päivän aikana nauttineensa väkijuomia, mutta ei kertomansa mukaan enää illalla tapahtumahetkellä ollut humalassa. Kuitenkin kun työmies oli edellisenä iltana heti tapahtuman jälkeen tehnyt pahoinpitelystä ja ryöstöstä

---

²⁶¹ Von der Pahlen & Eriksson 2003 2488–2492; Tarjamo & Karonen 2006, 393–395; Hietanen 1990, 335–336; Ylikangas 1986, 268–269.

²⁶² Oksanen 2008, 200.

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15), §2528 ja §2529 (Ccc:26).

²⁶⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

²⁶⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1875 (Ccc:23).

ilmoituksen torilla vastaan tullee konstaapelille, oli tämä pidättänyt työmiehen juopumuksesta.²⁶⁷

Raittiuden korostamisella väkivallan syytä myös sysättiin väkijuomien harteille. Lausuntonsa mukaan väkijuomiin täysin tottumaton 24-vuotias rautatietyömies oli aluksi suhtautunut kielteisesti seurueessa kahvilassa syntyneeseen ajatukseen viettää sunnuntai-iltapäivä juopotellen. Kun rautatietyömiesseurue kuitenkin hankki viinaa, ryhtyi 24-vuotias mieskin niitä muiden mukana nauttimaan. Juopottelusta seurasi kuitenkin riita, jonka johdosta 24-vuotias puukotti vakavasti kahta seurueen jäsentä.²⁶⁸

Alkoholi teki näin aikaisemmin raittiista ja vailla aikaisempaa rikoshistoriaa olevasta rautatietyömiehestä puukottajan. Tälle traagiselle käyttäytymiselle aikalaiskriminologi ja auktoriteetti Veli Verkko löysi henkirikoksia, väkivaltarikollisuutta ja alkoholin käyttöä tilastollisesti vertaillen syyksi suomalaiseen kansanluonteeseen kuuluvan huonon alkoholireaktion.²⁶⁹ Aikalaisnäkökulman mukaan tämä suomalaisten onneton humalaluonne kävi siis myös rautatietyömiehen turmioksi. Kriminologian paradigman muuttuessa 1940-luvun lopulla Verkon deterministiset ja moraalitilastolliset näkemykset törmäsivät uuteen alkoholipolitiikkaan. Kansanluonteen sijaan kansan juomatavat nousivat selittäväksi tekijäksi rumille väkivaltatilastoille.²⁷⁰ Osin nykylääketieteessä ja oikeuspsykiatriassa on kuitenkin palattu Verkon viitoittamalle tielle kartoittamaan myös humalaväkivallan biologisia perusteita.²⁷¹

Alkoholin ja väkivaltaisen käyttäytymisen tilastollinen yhteys on selvä.²⁷² Ei siis ole mikään sattuma, että juopumusrikosten määrän kasvaessa myös väkivaltarikollisuuden määrä kasvoi. Kaikki eivät kuitenkaan käyttäydy humalassa väkivaltaisesti, vaan alkoholi lisää aggressiivista käyttäytymistä vain joidenkin kohdalla. Väkivaltaisuuden leimahtamisen taustalla saattavat piillä monet tekijät, kuten esimerkiksi persoonallisuus,

---

²⁶⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15).

²⁶⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1055 (Ccc:18).

²⁶⁹ Verkko 1949, 91.

²⁷⁰ Jaakkola 1968, 25.

²⁷¹ ks. esim. Lauerma 2014, 84–85.

²⁷² ks. esim. STV 1948, 282–284; Ylikangas 1986, 266–267.

hormonaaliset tai geneettiset tekijät.²⁷³ Alkoholi lisää väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä heikentämällä ihmisten arvostelukykä ja lisäämällä impulsiivisuutta. Väkivaltaista käyttäytymistä lisää myös humaltuneen heikentynyt ongelmanratkaisukyky. Täysin vailla merkitystä ei myöskään ole opituilla käyttäytymismalleilla; humalatilassa väkivaltainen käyttäytyminen voidaan kokea hyväksyttävämpänä ilmiönä. Itsehillintä pettää useimmiten turhautumiseen, provokaatioon tai tilanteessa koettuun uhkaan.²⁷⁴

Joensuuhun työnhakumatkalla ollut tamperelainen 45-vuotias jalkinetyöläinen tapasi Haapamäen juna-asemalla vanhan vankilatuttunsa, jonka kanssa matka jatkui Jyväskylään. Miehet juopottelivat junassa ja jäivät Jyväskylässä pois junan kyydistä. He jatkoivat juomista Jyväskylässä. Jossain vaiheessa jalkinetyöläinen alkoi kaivata lompakkoaan ja muisteli, että oli sen jossain vaiheessa tuttavalleen antanut. Tällä ei kuitenkaan ollut antaa lomapakkoa takaisin, joten jalkinetyöläinen hermostui ja iski miestä puukolla vatsaan. Lompakko löytyi myöhemmin jalkinetyöläisen liivien povitaskusta; taskusta jossa hän ei lompakkoa ollut aiemmin pitänyt.²⁷⁵

Humalatilasta aiheuttaman ongelmanratkaisukyvyyn alenemisen sekä arvostelukyvyn heikkenemisen seurauksena jalkinetyöläisen itsehillintä petti ja tuttava sai puukosta. Humalassa tehdyistä 18 törkeästä tai törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä kymmenessä tapauksessa pahoinpitelyn uhri kuuluikin pahoinpitelijän kanssa samaan seurueeseen tai oli tämän tuttava. Neljässä tapauksessa uhri kuului eri seurueeseen ja kahdessa tapauksessa tekijä ei tuntenut uhria. Jäljellä olevat törkeä pahoinpitely ja törkeätä lievempi pahoinpitely, jotka tehtiin alkoholin vaikutuksen alaisena kohdistuivat ammattiaan harjoittaviin vahtimestariin ja autonkuljettajaan. Myös alkoholin vaikutuksen alaisena tehdyt lievät pahoinpitelyt kohdistuivat useimmiten tuttavaan. Niistä nimittäin vain kolmessa tapauksessa uhri kuului eri seurueeseen kuin pahoinpitelijä.²⁷⁶

---

²⁷³ Von der Pahlen & Eriksson 2003 2488–2492; Tikkanen ym. 2009 428–434.

²⁷⁴ Von der Pahlen & Eriksson 2003 2488–2492.

²⁷⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15).

²⁷⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

Kaikista pahoinpitelyistä, jossa pahoinpitelijä oli alkoholin vaikutuksen alaisena 62 prosenttia kohdistui saman seurueen jäseniin. Vastaavasti selvin päin tehdyistä pahoinpitelyistä vain 20 prosenttia kohdistui tuttavaan. Alkoholia nautittiin usein seurueissa, joissa nauttimisen seurauksena sisäiset jännitteet kasvoivat. Humalatilasta vaikutuksesta itsehillintä petti helpommin, jolloin väkivalta kohdistui saman seurueen jäseniin. Seurueissa saattoi olla mukana myös naisia, jotka yhtäläisellä tavalla voivat humalahakuisesti.²⁷⁷ Humalassa olivat myös molemmat Jyväskylässä vuonna 1945 pahoinpitelyyn syyllistyneet naiset, joista toisen väkivalta kohdistui saman seurueen toiseen naiseen, ja toisen väkivalta omaan lapseensa.²⁷⁸

Kun tarkastellaan väkivaltarikoksia tekojen vakavuuden mukaan, rikosten rangaistavuuden kasvaessa tuttavien osuus väkivallan uhreissa vähenee. Lievien pahoinpitelyiden kohdalla, jotka osassa tapauksista olivat asianomistajarikoksia, humalassa tehdyistä pahoinpitelyistä 73 prosenttia kohdistui tuttavaan. Alkoholin vaikutuksen alaisena tehdyistä törkeistä tai törkeätä lievemmistä pahoinpitelyistä 56 prosenttia kohdistui saman seurueen jäseniin ja henkirikosten osalta lukemaksi tuli 50 prosenttia. Havainto on sikäli mielenkiintoinen, että juuri asianomistajarikoksissa saman seurueen sisäiset pahoinpitelyt olisi ollut mahdollista sovitella ilman viranomaisiakin. Ehkäpä näin useassa tapauksessa myös meneteltiin. Oikeustilastojen mukaan valtakunnallisella tasolla lieviä pahoinpitelyistä annettiin tuomioita yli kaksi kertaa enemmän kuin törkeätä lievemmistä ja törkeistä pahoinpitelyistä yhteensä²⁷⁹. Jyväskylän raastuvanoikeus sen sijaan antoi enemmän tuomioita törkeätä lievemmistä pahoinpitelyistä kuin lieviä pahoinpitelyistä. Lieviä pahoinpitelyitä voidaan kuitenkin olettaa myös Jyväskylässä tapahtuneen enemmän, mistä on myös osoituksena Jyväskylän poliisin tietoon vuonna 1945 tulleet 34 lievää pahoinpitelyä. Näistä vain huomattavasti pienempi osa eteni raastuvanoikeuden käsittelyyn kuin vakavammista väkivaltarikoksista.²⁸⁰

Oma ongelmansa oli kaupunginvankilan juopuneiden putka, jonne päihtyneet kerättiin talteen selviämään. Poliisin tietoon tuli vuonna 1945 Jyväskylässä 4355

---

²⁷⁷ Oksanen 2008, 200–201; JyMA RO Jyväskylä 1945, §453 (Ccc:16) ja §1055 (Ccc:18).

²⁷⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §453 (Ccc:16) ja §1363 (Ccc:20).

²⁷⁹ ks. Taulu 1 (s.16).

²⁸⁰ ks. Taulu 2 (s.29).

juopumusrikosta, joten tarvetta juopuneiden säilölle oli.²⁸¹ Humalatilasta selviäminen oli osin myös sosiaalinen tapahtuma, sillä putkassa saattoi yhtä aikaa olla jopa 18 pidätettyä.²⁸² Putkassa voitiin solmia uusia tuttavuuksia ja käydä kauppaa jopa laittomista käsiaseista, kuten jo aiemmin tuli ilmi.²⁸³ Toisaalta putkaan kerättiin yhteen kaupungilla juovuksissa pahennusta ja häiriötä aiheuttaneet henkilöt, eli ne henkilöt jotka jo valmiiksi käyttäytyivät aggressiivisesti. Näin ollen väkivaltaisilta yhteenoilta oli jokseenkin mahdotonta välttyä.

Raastuvanoikeudessa käsiteltiinkin yhteensä neljä väkivaltarikosta, jotka olivat tapahtuneet kaupunginvankilan juopuneiden putkassa vuonna 1945.²⁸⁴ Väkivaltarikoksia yhdistää väkivallan vakavuus ja uhriksi joutuminen melko sattumanvaraisesti. Väkivallantekijät eivät entuudestaan tunteneet uhrejaan, vaan saattoivat itsehillinnän menetettyä käydä käsiksi keneen hyvänsä, esimerkiksi lähimpänä sellissä olevaan.²⁸⁵ Väkivalta oli myös erittäin vakavaa, sillä kahdessa tapauksessa tuomio tuli törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä ja kahdessa tapauksessa väkivallan uhri kuoli pahoinpitelyssä saamiinsa vammoihin.²⁸⁶

Pahoinpitelyitä juopuneiden putkassa sattui varmasti enemmänkin, mutta herkimmin esille tulivat juuri tapaukset, joissa pahoinpitely on laadultaan vakava. Kaikki kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt tulivat varmasti ilmi, mutta yhtään putkassa tapahtunutta lievää pahoinpitelyä ei tullut raastuvanoikeuden käsittelyyn. Lievät pahoinpitelyt ilmeisesti sovittiin asianosaisten kesken, eikä asianomistaja tehnyt tutkintapyyntöä tai vaihtoehtoisesti rangaistusvaatimuksesta luovuttiin. Sovun syntymistä helpotti varmasti, jos syytetty ja uhri tunsivat toisensa ennestään. Sopuun päästiin itse asiassa myös molemmissa putkassa sattuneissa törkeätä lievemmissä pahoinpitelyissä, joissa pahoinpitelijä ei ennestään tuntenut uhriaan²⁸⁷.

---

²⁸¹ SVT XXIII Oikeustilasto 85, taululiitteitä, 4.

²⁸² JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18).

²⁸³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

²⁸⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §2252 (Ccc:25), §2353ja §2528 (Ccc:26).

²⁸⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18) ja §2353 (Ccc:26).

²⁸⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §2252 (Ccc:25), §2353ja §2528 (Ccc:26).

²⁸⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2252 (Ccc:25) ja §2353 (Ccc:26).

Raastuvanoikeuden linjaus kuitenkin osoittaa, että olosuhteiden johdosta tapaukset käsiteltiin tästäkin huolimatta oikeudessa.

”RO:s on huolimatta siitä, että asianomistaja on luopunut syytettyä vastaan tekemästään rangaistusvaatimuksestaan, siihen nähden, että pahoinpitely on tapahtunut syytetyn ollessa pidätettynä juopumuksen takia kaupunginvankilassa, ottanut tämän asian tutkittavakseen –.”²⁸⁸

Kaikki putkassa tapahtuneet pahoinpitelyt eivät kuitenkaan tulleet oikeuden käsittelyyn raastuvanoikeuden linjauksesta huolimatta. Tiistaiamuna kotona ryypiskelystä innostuneen kuorma-ajurin muistikuvat olivat sumenneet ensimmäisen nautitun viinapullon jälkeen. Seuraava muistikuva oli keskiviikkoamulta kun mies istuskeli ilman saappaita yksinään putkassa, ja sai kuulla pahoinpidelleensä juopuneiden putkassa kahta miestä. Pahoinpidellyistä toinen oli menehtynyt saamiinsa vammoihin ja raastuvanoikeus tuomitsi kuorma-ajurin kuritushuonetuomioon kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä. Lievempää pahoinpitelyä ei sen sijaan käsitelty raastuvanoikeudessa lainkaan.²⁸⁹ Lievempää pahoinpitelyä ei käsitelty myöskään toisen kuolemaan johtaneen pahoinpitelyn yhteydessä, kun niin ikään kaupunginvankilassa pidätettynä ollut työmies löi nyrkillä putkassa olleista ainakin yhtä maanviljelijää sekä kivityömiestä. Maanviljelijä ei iskusta toipunut, joten työmies tuomittiin kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä vankeuteen.²⁹⁰

Juopumusrikosten kannalta on mielenkiintoista, että vain yksi näistä neljästä väkivaltarikokseen putkassa syyllistyneistä sai oikeuskäsittelyn yhteydessä tuomion myös juopumuksesta. Olivathan kaikki kuitenkin pidätetty häiriötä aiheuttavan humalatilan johdosta. Juopumustuomio ei tässä tapauksessa selity edes pahoinpitelyrikoksen tuomion laadulla tai määrällä, sillä suuremman sakkotuomion törkeätä lievemmästä pahoinpitelystä saanut sai myös sakon juopumuksesta.²⁹¹

---

²⁸⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2353 (Ccc:26).

²⁸⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2528 (Ccc:26)

²⁹⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18).

²⁹¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §2252 (Ccc:25), §2353 ja §2528 (Ccc:26).

5.4 Väkivallan välineet

Armeijan omaisuutta oli paljon liikkeellä kenttäarmeijan kotiuttamisen yhteydessä. Sotilaspukuja näkyi katukuvassa, mutta huolestuttavampaa oli runsas käsiaseiden määrä. Sotamuistoksi otetut aseet eivät aina pysyneet kotona lipaston laatikossa, vaan ne kulkivat mukana myös ryyppyreissuilla. Jos hallussapitoluvat olivat kunnossa sai asetta kantaa, mutta luvattoman aseiden hallussapidosta sai sakon ja ase takavarikoitiin valtiolle. Näin raastuvanoikeuden pöytäkirjoista voikin lukea useista humalatilain johdosta pidätetyiksi joutuneista, joiden hallusta oli löydetty luvaton käsiase.²⁹²

Pöytäkirjoista käy ilmi, milloin henkilö oli aseiden hankkinut, mutta ei syytä sen ostamiselle. Esimerkiksi syyskuussa 1945 kirkkopuistossa juopumuksesta pidätetyltä ulkopaikkakuntalaiselta mieheltä löytyi hallusta luvaton Schmeisser-pistooli, jonka mies kertoi ostaneensa edellisenä keväänä. Syytä aseiden ostoon ei mainita, mutta koska mies oli ammatiltaan teurastaja, oli ase kenties hankittu ammatinharjoittamista varten. Myös syy aseiden mukana kantamiselle jäi pimementoon.²⁹³ Pistooli voitiin ottaa mukaan ”ilman erityisempää tarkoitusta”²⁹⁴ tai ainakin sellainen kävi selityksenä esitutkinnassa, kun Lohikosken työväentalon tanssiaisissa vahvasti humalaiselta talollisen pojalta löytyi hallusta taskupistooli. Aseiden mukana ottaminen saattoi kuitenkin heijastella turvattomuuden tunnetta, mihin voi viitata jyvaskyläläisen 22-vuotiaan autonkuljettajan päätös hankkia Walther-pistooli syyskuussa. Autonkuljettaja saattoi pelätä esimerkiksi joutuvansa väkivallan tai ryöstön kohteeksi ammattia harjoittaessaan, tapahtuihan ryöstöjä ennätysmäärä vuonna 1945.²⁹⁵ Syy turvattomuuteen saattoi olla myös henkilökohtaisempi, sillä kyseinen autonkuljettaja oli saanut vuonna 1944 seitsemän vuoden kuritushuonetuomion sotapelkuruudesta sekä toistetusta karkaamisesta.²⁹⁶

Sota oli näyttäytynyt rintamayhteisössä miehuuskokeena, jossa nuoret varusmiehet pyrkivät korostamaan ja varjelemaan miehekkyyttään tovereiden silmissä. Tässä yhteisössä oli pelkuruuden leimaa pelätty jopa haavoittumista tai kuolemaakin enemmän. Miehisen ja maskuliinisen rintaman vastaparina oli epämiehekäs ja feminiini

---

²⁹² Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §220 (Ccc:15), §1828 (Ccc:22) ja §2099 (Ccc:24).

²⁹³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2099 (Ccc:24).

²⁹⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §220 (Ccc:15).

²⁹⁵ STV 1950, 280.

²⁹⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1828 (Ccc:22).

kotirintama, jonne eri syistä määrättyt palvelusikäiset miehet joutuivat kohtaamaan halveksuntaa myös naisten taholta.²⁹⁷ Suhtautuminen ei välttämättä ollut muuttunut vaikka rintama olikin lakannut olemasta. Tämän sai kokea virantoimituksessa ollut jyväskyläläinen konstaapeli ryhtyessään poistamaan Lohikosken työväentalon tanssi-iltamista humalassa häiriötä aiheuttanutta miestä. Humalaisen miehen seurue kävi konstaapeliin käsiksi, ja tämä joutui pakenemaan paikalta. Miesseurueen lähtiessä konstaapelin perään, oli yhden seurueen jäsenen kuultu huutavan: ”ottakaa se poliisi kiinni, hakataan se oikein kuntoon” ja ”nyt löi väärää miestä, kun ei ole ollut muualla kuin kotirintamalla”.²⁹⁸ Konstaapeli menetti miesseurueen silmissä auktoriteettinsa hänen oltua kotirintaman valvontatehtävissä maanpuolustuksen sijaan. Pelkuruuden leiman saanut autonkuljettaja mahdollisesti koki asemansa vieläkin heikommaksi muiden veteraanien silmissä.

Hankittiinpa käsiaseita mistä syystä tahansa ja olipa ne mukana syystä tai toisesta, käsiaseiden yleisyys, helppo saatavuus ja mukana pitäminen johti myös niiden käyttämiseen. Traagisin tapaus sattui Jyväskylässä maanantaina joulukuun 3. 1945. Jyväskyläläisen työmiehen tarkoitus oli lähteä tuona maanantaina kello 13:30 lähtevällä linja-autolla Saarijärvelle metsätöihin. Sunnuntaina iltapäivällä työmiehen kotiin oli tullut tämän metsätyömiestuttava, joka myös oli lähdössä Saarijärvelle. Aamulla työmiehen vaimo lähti töihin höyryleipomoon, miesten jäädessä nauttimaan korviketta. Miesten oli myös tarkoitus lähteä aamulla liikkeelle, sillä työmies oli sopinut aamulle tapaamisen erään nuoren sekatyömiehen kanssa. Nuori sekatyömies oli nimittäin edellisellä viikolla kaupannut juopuneiden putkassa saappaan varressaan ollutta belgialaista FN 7,65 pistooliaan työmiehelle, joka asetta ei ollut ostanut, mutta oli sen sijaan luvannut etsiä aseelle ostajan. Työmiehet lähtivät matkaeväsostoksille alkoholiliikkeeseen, jonka edustalla jonossa he myös tapasivat myös kyseisen sekatyömiehen. Ostoksiaan mieskolmikko meni nautiskelemaan limonadiin sekoitettuna Kauppakadun kahvilaan, mistä matka jatkui työmiehen kotiin Tourulaan.²⁹⁹

Matkalla miehet pysähtyivät Vapaudenkadulla Tarvike Oy:n konttoriin myydäkseen käsiaseen. Sekatyömiehellä ei kuitenkaan ollut aseeseen vaadittavia lupia, sillä ase oli

---

²⁹⁷ Kivimäki 2013, 215 ja 222–223.

²⁹⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1372 (Ccc:20).

²⁹⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

ostettu kuukautta aiemmin tuntemattomalta mieheltä työväenravintolan edestä, eikä ase käynyt siksi kaupaksi. Työmies ja sekatyömies jatkoivat ryypiskelyä työmiehen asunnolla, mutta metsätyömies, joka ei alkoholia ollut kahvilan jälkeen nauttinut, ryhtyi hoputtamaan työmiestä kellon ollessa 12:30. Nuori sekatyömies ei kuitenkaan osoittanut lähtemisen merkkejä, joten työmies työnsi tämän harteista ulos asunnosta. Sekatyömies hangoitteli vastaan, joten työmies löi tätä nyrkillä kasvoihin. Metsätyömies ja sekatyömies lähtivät kävelemään kohti asemaa työmiehen jäädessä lukitsemaan asunnon ulko-ovea. Hetken päästä työmies ohitti kaksikon, ja pahoitteli lyöneensä nuorta sekatyömiestä kertoen lyönnin johtuneen kiireestä. Sekatyömies ei sanonut mitään, mutta kaivoi taskusta esille pistoolin ja ampui työmiestä kolme kertaa. Työmiehen vaimo sai tiedon miehensä kuolemasta kello 14 ollessaan töissä.³⁰⁰

Hetken mielijohteesta tehdyn henkirikoksen motiivi tiivistyy tekijän lausahdukseen teon jälkeen rikosetsiväosastolla: ”Minä ammuin sitä, ettei se enää minulle vittuile.”³⁰¹ Teko osoitti kuinka vaarallisia mukana kulkevat käsiaseet saattoivat olla, mutta toisaalta raastuvanoikeuden pöytäkirjat osoittavat, että niitä käytettiin ani harvoin. Itse asiassa nuoren miehen joulukuussa tekemä henkirikos oli ainoa väkivaltarikos joka tehtiin ampuma-aseella vuonna 1945. Ampuma-aseilla uhkaaminen näyttää myös olleen hyvin harvinaista. Poliisin tietoon tuli Jyväskylässä vuonna 1945 ylipäätään vain kaksi aseella uhkaamista, joista toinen eteni raastuvanoikeuden käsittelyyn.³⁰² Raastuvanoikeudessa käsitellyssä tapauksessa uhkaukseen käytetty ase ei kuitenkaan ollut ampuma-ase vaan teräase.³⁰³

Aseella uhkaamiset, eli aseiden nostamiset kuten rikosnimike kuului, olivat oikeusistuimien käsiteltävänä harvoin. Tämä ei välttämättä tarkoita, että itse rikos olisi ollut harvinainen, sillä oli monia syitä miksi ilmoitusta ei tehty poliisille. Kynnys tehdä ilmoitus perheen sisällä tapahtuneesta tappouhkauksesta oli korkea, mistä oli esimerkkinä juuri raastuvanoikeudessa käsitelty tapaus. Toisaalta uhkaus saattoi olla vaikea osoittaa tapahtuneen ellei tapauksella ollut todistajia. Pahoiteltujen tapauksissa ja niiden yhteydessä tapahtuneet uhkaukset päätyivät todennäköisesti poliisin

---

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Ibid.

³⁰² SVT XXIII Oikeustilasto 84, taululitteitä, 4–5.

³⁰³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2255 (Ccc:25).

esitutkinnassa tekemiin kuulustelupöytäkirjoihin, sillä asianomistajan kannalta oli mielekästä kertoa kaikki tekijää raskauttavat asianhaarat taatakseen itselleen oikeutta tapahtuneesta. Pahoinpitelijä taas koitti esittää teolleen lieventäviä asianhaaroja, jolloin toisen osapuolen tekemä uhkaus kannatti tuoda esille.

Esitutkinnassa annettujen lausuntojen perusteella ampuma-aseita ei juuri käytetty uhkaamiseen, sillä vain yhden pahoinpitelyn kohdalla esitutkinnassa tuli ilmi käsiaseella tehty uhkaus. Tapauksen uhkaus ei kuitenkaan johtanut poliisitutkintaan, sillä uhattu oli päättänyt ratkaista tilanteen paikanpäällä nyrkein sen sijaan että olisi vaatinut oikeusteitse rangaistusta. Raastuvanoikeudessa käsitelty pahoinpitely koski varsinaisesti aseella tehdyn uhkauksen jälkeisiä tapahtumia, kun nyrkkeihin aiemmin turvautunut valtion tykkitehtaalla pistäjänä työskennellyt 21-vuotias mies pahoinpiteli yhdessä Viipurista kotoisin olleen 22-vuotiaan varastomiestyökaverinsa kanssa uhkauksen tehneen miehen 27-vuotiasta sortavalaista parturituttavaa.³⁰⁴

Merkittävää on, että käsiaseita tai muita ampuma-aseita ei käytetty edes ryöstöissä, missä väkivalta oli yleensä suunnitelmallisempaa ja tarkoitushakuisempaa. Käsiase saattoi kyllä olla mukana, mutta sitä ei kuitenkaan käytetty varsinaisessa ryöstötilanteessa. Sen sijaan ryöstötapauksissa näytti yleisempää olleen yllätyksellinen pahoinpitely nyrkeillä lyöden, jonka jälkeen uhrilta voitiin anastaa arvo-omaisuutta, kuten matkalaukku, lompakko tai viinapullo.³⁰⁵

Huomattavasti käsiasetta useammin väkivallan välineenä oli puukko. Käytännössä puukolla saatiin aina aikaan sairaalahoitoa vaativa ruumiinvamma, minkä johdosta pahoinpitelyt katsottiin törkeiksi tai törkeätä lievemmiksi. Arkinen ja vyöllä tupessa kulkeva työkalu toimi kädenjatkeena kymmenessä törkeässä tai törkeätä lievemmässä pahoinpitelyssä vuonna 1945. Melkoinen ihme oli, ettei yksikään puukotus johtanut puukotetun kuolemaan, sillä kovin kaukana ei hengenlähtö ollut esimerkiksi jo aiemmin esille tulleessa siirtoväestä koostuneessa rautatietyömiiesporukassa tapahtuneessa puukotuksessa. Tuolloin 24-vuotias rautatietyömiies oli lyönyt puukolla 43-vuotiasta ratatyömiestä vasemmalle puolelle rintaan ja 38-vuotiasta ratatyömiestä kaksi kertaa oikealle puolelle rintaan kolmannen piston osuessa leukaan. Puukotuksen seuraukset

---

³⁰⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 (Ccc:17).

³⁰⁵ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945 §1170 (Ccc:19), §1587 (Ccc:21), §2137 (Ccc:24) ja §2320 (Ccc:25).

olivat erittäin vakavat; 38-vuotias ratatyömies joutui olemaan sairaalassa usean viikon ajan, eikä kyennyt tekemään töitä puoleen vuoteen.³⁰⁶

Suutuksissa saatettiin turvautua myös lähimpänä ulottuvilla olevaan ja lyömiseen sopivaan esineeseen. Tällainen saattoi olla vaikkapa kahvilan pöydällä lojuva tyhjä kaljapullo, takin taskussa oleva tyhjä viinapullo tai halkovajassa metrinen leppähalko.³⁰⁷ Aiheutetun vamman vakavuus riippui paljon käytetystä lyömävälineestä, mikä näkyi myös annetuissa tuomioissa. Lievät pahoinpitelyt, joista aiheutunut lievä ruumiinvamma oli parantunut oikeusistuntoon mennessä tehtiin pääsääntöisesti nyrkillä lyöden.³⁰⁸ Hengen vaarantaneet pahoinpitelyt tai pahoinpitelyt joista aiheutunut vamma oli vaikeaa lievempi tehtiin useimmiten puukolla, mutta kuudessa tapauksessa vamman aiheutti nyrkillä lyönti.³⁰⁹ Yhdessä näistä tapauksessa pahimmat vammat uhrille aiheutti lyöntejä todennäköisemmin pahoinpitelijän potkut.³¹⁰ Pistoolilla ja metrisellä leppähalolla aiheutettiin jo peruuttamatonta jälkeä, mutta ei henkirikoksissakaan aina vaadittu kättä pitempää. Yhtä synkkään lopputulokseen päästiin myös nyrkillä lyömällä ja saappailla potkimalla.³¹¹

5.5 Rikoksenuusijat ja ensikertalaiset

Osalla väkivaltaan syyllistyneistä oli taustalla aiempia tuomioita, kuten jo aiemmin kävi ilmi Jyväskylän työllisyystilannetta käsiteltäessä. Rikoslain 6 luvun perusteella aikaisempi tuomio lisäsi tehdyn rikoksen rangaistavuutta, mikä käytännössä tarkoitti lievään pahoinpitelyyn syyllistyneelle rikoksenuusijalle sakon sijaan vapausrangaistusta³¹². Aikaisempi tuomio kovensi rangaistusta ainakin seitsemän

---

³⁰⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1055 (Ccc:18).

³⁰⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945 §517 (Ccc:16), §1862 (Ccc:23) ja §2541 (Ccc:26).

³⁰⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §248 (Ccc:15), §453, §567 (Ccc:16), §630, §632 (Ccc:17), §1109 (Ccc:19), §1363 (Ccc:20), §2080 (Ccc:24) ja §2541 (Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28), §586 ja §587 (Ccc:32).

³⁰⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192, §300 (Ccc:15), §631 (Ccc:17), §2352 ja 2353 (Ccc:26).

³¹⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2252 (Ccc:25).

³¹¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §1862 (Ccc:23), §2528 ja §2529 (Ccc:26).

³¹² JyMA RO Jyväskylä 1945, §517 (Ccc:16).

raastuvanoikeudessa pahoinpitelystä tuomitun kohdalla.³¹³ Ylipäätään jokin merkintä rikosrekisterissä oli 23 väkivaltarikokseen syyllistyneellä.

Valtakunnallisen katsauksen yhteydessä havaittiin, että yhä useampi vapausrangaistukseen vuonna 1945 tuomittu oli rikoksenuusija. Pahoinpitelyihin syyllistyneistä noin kolmannes luokiteltiin rikoksenuusijaksi ja henkirikokseen syyllistyneistä hieman vajaa puolet oli rikoksenuusijoita. Näistä rikoksenuusijoista väkivaltarikokseen oli aikaisemmin syyllistynyt noin joka kolmas.³¹⁴ Jyväskylän raastuvanoikeus tuomitsi vapausrangaistukseen 14 pahoinpitelyyn vuonna 1945 syyllistynyttä, joista rikoksenuusijoina rikoslain 6 luvun mukaisesti tuomittiin edellä mainitut kuusi pahoinpitelijää. Seitsemäs pahoinpitelijä tuomittiin vapausrangaistukseen syyllistyttyään pahoinpitelyyn ollessaan ehdonalaisessa vapaudessa, joten vapausrangaistus ei tullut rikoslain 6 luvun perusteella. Viidellä näistä kuudesta vapausrangaistukseen tuomitusta rikoksenuusijasta oli rikosrekisterissä merkintä väkivaltarikoksesta. Huomionarvoista on myös se, että kahdella pahoinpitelystä vankeuteen tuomitulla oli edellinen tuomio tullut henkirikoksesta.³¹⁵

Jyväskylän osalta pahoinpitelyyn syyllistyneet ja siitä vapausrangaistukseen tuomitut näyttävät olleen valtakunnallista keskiarvoa useammin rikoksenuusijoita. Kyseisillä pahoinpitelijöillä näyttää myös useimmiten olleen väkivaltarikoksesta saatu aiempi tuomio, mikä myös poikkeaa valtakunnallisesta keskiarvosta. Henkirikoksien osalta tilanne Jyväskylässä oli sen sijaan toinen. Neljästä henkirikokseen 1945 Jyväskylässä syyllistyneestä henkilöstä vain yhdellä oli aikaisempi tuomio väkivaltarikoksesta. Tämä juopuneiden putkassa nyrkillä kohtalokkain seurauksin maanviljelijää lyönyt työmies oli tuomittu vuonna 1941 3,5 kuukauden ehdolliseen vankeuteen lievästä, mutta erittäin raskauttavien asianhaarojen vallitessa tapahtuneesta pahoinpitelystä.³¹⁶ Toiseen kuoleman aiheuttaneeseen pahoinpitelyyn kaupunginvankilassa syyllistynyt kuormaajuri oli aiemmin tuomittu vain juopumuksesta.³¹⁷ Käsiäsetta käyttäneellä nuorella

---

³¹³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232, §300 (Ccc:15), §517 (Ccc:16), §2080, §2137 (Ccc:24) ja §2352 (Ccc:26).

³¹⁴ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 30.

³¹⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232, §300 (Ccc:15), §517 (Ccc:16) ja §2352 (Ccc:26).

³¹⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18).

³¹⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2528 (Ccc:26).

sekatyömiehellä oli sen sijaan rekisterissä ainoa merkintä väkijuomien luvattomasta myynnistä, ja leppähalkoa heiluttaneella korpilahtelaisella maanviljelijällä ei ollut aiempaa tuomiota lainkaan.³¹⁸

Oikeustilastojen rikoksenuusijan luokittelun perusteella henkirikoksiin syyllistyneistä vain kaksi voidaan katsoa rikoksenuusijaksi, sillä olihan juopumuksesta tuomittu sakko pienempi kuin 100 päiväsakkoa.³¹⁹ Tapauksien lukumäärän niukkuudesta huolimatta jako osuu yksiin valtakunnallisen tarkastelun yhteydessä saatuun noin 47 prosentin rikoksenuusijoiden osuuteen tapoista ja kuolemanaiheuttaneista pahoinpitelyistä tuomituista.³²⁰ Oikeustilastojen määritelmän mukainen rikoksenuusijoiden tarkastelu ei kuitenkaan riitä avaamaan mahdollisia sodasta periytyviä ja näin rauhan aikaan siirtymistä vaikeuttavia mekanismeja. Sodan vaikutusta tarkastellessa on syytä tarkastella kolmea erilaista väkivaltarikoksista tuomittujen ryhmää. Tarkastelu painottuu kuuden rikoslain 6 luvun 2§ perusteella rikoksenuusijana tuomitun sijaan niihin 23 tuomittuun, joilla ylipäätään oli joku merkintä rikosrekisteristä sekä niihin 15 väkivaltarikoksesta tuomittuun, jotka ensi kertaa syyllistyvät rikokseen.

Ensinnäkin osa rikokseen aiemmin syyllistyneistä oli tehtaillut vakavia rikoksia jo ennen sota, eikä sota muuttanut käyttäytymistä. Kahdellatoista väkivaltarikokseen syyllistyneellä oli rikosrekisterissä yksi tai useampi merkintä aikaisemmasta tuomiosta ennen talvisodan syttymistä. Pisin rikoshistoria oli vuonna 1930 17-vuotiaana ensimmäisen vapausrangaistukseen omaisuusrikoksista tuomitulla toisella tamperelaisella jalkinetyöntekijällä, joka istui talvisodan syttyessä jo kuudetta vapausrangaistustaan. Jatkosodan aikana mies kaupitteli väkijuomia ja vältteli sotapalvelusvelvollisuuttaan, mistä seurasi jälleen vankeutta. Kahden vuoden kuritushuonetuomiosta jäi kuitenkin suurin osa istumatta, sillä 1.12.1944 säädetyin lain³²¹ perusteella jalkinetyöntekijä vapautettiin. Pian mies kuitenkin vangittiin uudelleen, sillä hän oli syyllistynyt ryöstöön. Tällä kertaa tuomio oli 1 vuosi ja 10 kuukautta kuritushuonetta, jota kärsimään mies passitettiin ensin Turun läänin

---

³¹⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1862 (Ccc:23) ja §2529 (Ccc:26).

³¹⁹ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 32.

³²⁰ SVT XXIII Oikeustilasto 88, 96.

³²¹ Suomen asetuskokoelma 1944, laki eräiden sotatuomioistuimissa tuomittujen henkilöiden armahtamisesta, N:o 862.

vankilaan, mistä oli siirto Sukevan varavankilaan. Sukevalle mies ei kuitenkaan saapunut, sillä hän hävisi jäljettömiin Turun rautatieasemalla heinäkuun 2. päivä 1945. Virkavallan tietoon jalkinetyöntekijä tuli seuraavan kerran, kun Jyväskylän poliisi kuulusteli pidättämiään kahta miestä epäiltynä Jyväsjärven rantakahvilassa tapahtuneesta puukotuksesta lokakuun loppupuolella 1945. Toisen miehen henkilöllisyystodistus osoittautui väärennökseksi ja jatkokuulusteluissa poliisille selvisi miehen olevan kyseinen vankikarkuri.³²²

Myös jalkinetyöntekijän seurassa olleella ja epäiltynä pidätetyllä tamperelaisella putkiasentajalla oli taustalla useita vapausrangaistuksia, joista viimeisimmästä mies oli puukotuksen tapahtuessa laskettuna ehdolliseen vapauteen. Puukkoa kahvilassa oli käyttänyt pakosalla ollut jalkinetyöntekijä, mutta putkiasentaja menetti ehdollisen vapautensa lyödessään ja potkiessaan samaista uhria, sekä syyllistyessään toiseen pahoinpitelyyn noin viikkoa myöhemmin. Hän oli väkivaltarikokseen tuomituista ainoa, jonka aikaisempien tuomioiden joukosta löytyi sotatilalain vastainen rikos, joten sotatilalait eivät näyttäneet lisänneen väkivaltarikollisuutta vähentämällä lakien kunnioitusta Jyväskylässä.³²³

Kahden edellä mainitun tamperelaisen lisäksi yhdeksässä vuonna 1945 tapahtuneessa pahoinpitelyssä oli tekijänä jo ennen talvisotaa rikosrekisteriinsä merkinnän saanut henkilö. Näistä väkivaltarikokseen vuonna 1945 syyllistyneistä vain kahdella oli sota-ajalta puhtaat paperit. He eivät varsinaisesti sovi tähän ”paatuneiden rikollisten” ryhmään, sillä toinen oli edellisen kerran istunut vankeudessa käyttäytyttyään humalassa väkivaltaisesti virkamiestä kohtaan yhdeksän vuotta aikaisemmin ja toisen rikosrekisterissä edeltävä merkintä on vieläkin kauempaa, nimittäin vuodelta 1919 varkaudesta ja avunannosta valtiopetokseen.³²⁴

Toisen tarkasteltavan ryhmän muodostavat ne henkilöt, joiden rikosrekisterimerkinnät alkavat vasta sodan sytyttyä. Kaikista Jyväskylässä väkivaltarikokseen vuonna 1945 syyllistyneistä heitä oli yhteensä yhdeksän. Useimmalla heistä oli merkintä

---

³²² JyMA RO Jyväskylä 1945, §2080 (Ccc:24).

³²³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2080 (Ccc:24), §2316 (Ccc:25) ja §2137 (Ccc:24).

³²⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §685 (Ccc:17) ja §1109 (Ccc:19).

juopumuksesta, mutta vain kahdella se oli ainoa aikaisempi rikos³²⁵. Enemmän kuin yhteen aikaisempaan rikokseen heistä oli syyllistynyt neljä.³²⁶ Viiden kohdalta löytyi merkintä kenttäoikeuden antamasta tuomioista, joissa korostuivat sotapalveluksen välttelystä tulleet tuomiot. Kahdessa tapauksessa kyse oli ollut palvelukseen saapumatta jäämisestä ja kahdessa tapauksessa taas karkaamisesta.³²⁷ Sodan aikana väkivaltarikoksesta tuomion saaneita joukosta löytyi niin ikään neljä; kahdelle oli tullut tuomio lievistä pahoinpitelystä ja kaksi oli syyllistynyt kuoleman aiheuttaneeseen pahoinpitelyyn.³²⁸

Kolmannen ja suurimman ryhmän muodostavat ne väkivaltarikokseen vuonna 1945 syyllistyneet, jotka eivät olleet syyllistyneet tai ainakaan tulleet tuomituiksi rikoksista ennen vuotta 1945. Kaikista väkivaltarikoksiin Jyväskylässä vuonna 1945 syyllistyneistä heitä oli noin 40 prosenttia eli yhteensä 15. Lisäksi kahden väkivaltarikokseen syyllistyneen kohdalla ainoa aikaisempi merkintä rikosrekisterissä oli tullut aikaisemmin samalta vuodelta. Henkirikoksen käsiaseella tehnyt nuori sekatyömies oli kotiutumisen jälkeen rahan tarpeessa ryhtynyt kaupittelemaan väkijuomia ja Viipurista evakkona Jyväskylään saapunut ja Valtion tykkitehtaalle pestautunut varastomies syyllistyi sekä huhtikuussa 1945 että marraskuussa 1945 törkeätä lievempiin pahoinpitelyihin.³²⁹

Tarkasteltavista kolmesta ryhmästä voidaan kahdessa jälkimmäisessä nähdä parhaiten yksilöille sodan aikana kasautuneet vaikeudet ja toisaalta rauhan aikaan siirtymisen myötä nousseet ongelmat, jos ensimmäisen ryhmään luokiteltujen katsotaan olleen kahta tapausta lukuun ottamatta jo valmiiksi ”paatuneita” ja rikollista elämäntapaa jo ennen sotaa viettäneitä. Sodassa traumatisoituneen ja sittemmin alkoholisoituneen 23-vuotiaan sekatyömiehen tekemä henkirikos vertautuu näin pitkään omaisuusrikoksia tehtäilleeseen 32-vuotiaaseen tamperelaiseen, jonka vankilakarkuruus päättyy pidätykseen puukotuksesta epäiltynä.³³⁰

---

³²⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15) ja §2528 (Ccc:26).

³²⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15), §432 (Ccc:16), §630 (Ccc:17) ja §772 (Ccc:18).

³²⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161, §300 (Ccc:15), §432 (Ccc:16) ja §630 (Ccc:17).

³²⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §300 (Ccc:15), §516 (Ccc:16), §630 (Ccc:17) ja §772 (Ccc:18).

³²⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 (Ccc:17) ja §2352 (Ccc:26).

³³⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2080 (Ccc:24) ja §2529 (Ccc:26).

Kolmijakoiseen tarkasteluun liittyy kuitenkin ongelma, sillä keskimääräinen väkivaltarikokseen Jyväskylässä vuonna 1945 syyllistynyt oli iältään 30-vuotias. 32-vuotias tamperelainen oli itse asiassa kolmanneksi nuorin niistä, joilta löytyi rikosrekisteristä merkintä ennen talvisodan syyttymistä. Kaikkien kahdentoista ensimmäiseen ryhmään luokiteltujen iän keskiarvo oli 36,5 vuotta. Vasta sodan sytyttyä rikosrekisteriinsä merkinnän saaneiden iän keskiarvo oli 30,7 vuotta, ja sodan jälkeen ensimmäisen tuomionsa saaneiden iän keskiarvo oli vielä noin kolme vuotta tätä matalampi, eli 27,6 vuotta. Tuomittujen rikoshistoria selittyy näin tuomittujen iän perusteella, eikä niinkään suoraan sota-ajan tuomien vaikeuksien tai ongelmien seurauksena.³³¹

Sota-ajan vaikutus väkivaltarikoksen uusijoiden määrän lisääntymiseen Jyväskylässä näkyi myös melko konkreettisesti. Sodan aikana vankeustuomioita istuvia oli vapautettu rintamalle osallistumaan taisteluihin, joten sodan jälkeen potentiaalisia rikoksenuusijoita oli normaalioloja enemmän vapaalla. Multialla vuonna 1915 syntynyt kivityömies oli jo nuorena miehenä joutunut poliisin kanssa tekemisiin myytyään väkijuomia, mutta onnistui sekoittamaan elämänsä täysin loppuvuodesta 1940 syyllistyessään kuoleman aiheuttaneeseen pahoinpitelyyn. Pahoinpitely oli erittäin raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehty, mikä näkyi myös 10 vuoden kuritushuonetuomiossa. Maaliskuussa 1945 Jyväskylän poliisi sai tiedon Lahden Kahvilassa Jyväskylän Kivistössä väkivaltaisesti käyttäytyvästä juopuneesta miehestä. Kaljapullolla riidan seurauksena tuttavaansa päähän lyönyt mies oli samainen kivityömies. Normaalioloissa mies olisi saattanut olla vielä kärsimässä vapausrangaistustaan, mutta sota-ajan ilmapiirissä kivityömies ehti istua kuritushuonetuomiotaan vain reilun vuoden verran kunnes vapautui tasavallan presidentin armahduspäätöksellä alkuvuodesta 1942.³³²

Toisaalta loppuvuodesta 1944 säädetty laki eräiden sotatuomioistuimissa tuomittujen henkilöiden armahtamisesta toi myös omalta osaltaan potentiaalisia rikoksenuusijoita katukuvaan. Kyseisen lain nojalla vapautui myös tamperelainen jalkinetyöläinen, joka oli tuomittu toukokuussa 1944 kenttöoikeudessa rikoksenuusijana vaikean ruumiinvamman aiheuttaneesta pahoinpitelystä kahdeksi vuodeksi kuritushuoneeseen.

---

³³¹ JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:14–Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946 (Ccc:27–Ccc:32).

³³² JyMA RO Jyväskylä 1945, §517 (Ccc:16).

Perjantaina tammikuun 12. päivänä 1945 työttömänä oleva jalkinetyöläinen matkusti vapaana miehenä junalla työnhakumatkalle kohti Joensuuta, mutta päätyikin juopottelemaan Jyväskylään tuttavansa kanssa. Juopottelulle tuli pääte piste, kun jalkinetyöläinen unohti mihin taskuun oli lompakkonsa laittanut ja puukotti tuttavaansa.³³³

5.6 Nuoret, vanhat ja perhe

Kuten jo rikoksenuusijoita käsiteltäessä kävi ilmi, henkilöt joilla oli aikaisempia tuomioita rikosrekisterissä olivat myös keskimäärin vanhempia kuin ne, joille ensimmäinen merkintä rikosrekisteriin tuli väkivaltarikoksesta vuonna 1945. Tämä näkyy myös rikoksenuusijoina tuomittujen ikien keskiarvossa, joka oli 31 vuotta. Kaikkien väkivaltarikoksiin Jyväskylässä 1945 syyllistyneiden ikien keskiarvoksi saadaan niin ikään 31 vuotta, joten mistään nuorisoriikollisuudesta ei väkivaltarikollisuuden osalta ollut Jyväskylässä varsinaisesti kyse, toisin kuin pari vuosikymmentä aikaisemmin³³⁴, vaikka valtakunnalliseen vuoden 1938 tilanteeseen nähden alle 25-vuotiaiden osuus vapausrangaistukseen tuomituissa olikin korkeampi.³³⁵

Nuorin väkivaltarikokseen syyllistyneistä ja myös nuorin väkivaltarikoksesta vapausrangaistukseen tuomituista oli 20 vuotta loppuvuodesta 1945 täyttävä sodassa haavoittunut ja kotiutuksen jälkeen vanhempiansa luona kotitilalla Leivonmäellä asunut metsätyömies, joka osallistui Keskimaa-ravintolan edustalla suojärveläisen autoapumiehen pahoinpitelyyn.³³⁶ Metsätyömiehen lisäksi vapausrangaistukseen tuomittiin Jyväskylässä kuusi muuta alle 25-vuotiasta. Heitä oli siis 39 prosenttia kaikista vapausrangaistukseen tuomituista.

Vuonna 1938 määrällistä enemmistöä valtakunnallisella tasolla edustaneita 25–29-vuotiaita Jyväskylässä väkivaltarikoksesta vapausrangaistukseen tuomituista vuonna 1945 oli vain kolme. Myöskään 30–39-vuotiaita ei tuomituissa ollut 15–25-vuotiaita enempää vaan itse asiassa yksi vähemmän. Vapausrangaistukseen tuomittujen iän keskiarvoa osaltaan nostavat iäkkäimmät konkarit. Vanhin väkivaltarikoksesta

---

³³³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15).

³³⁴ Heikkilä-Pesonen 2002, 30.

³³⁵ SVT XXIII Oikeustilasto 85, 20.

³³⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2541 (Ccc:26).

vapausrangaistukseen tuomittu oli puukotukseen syyllistynyt Kuopiossa vuonna 1897 syntynyt ja punaisten riveissä sisällissodassa vuonna 1918 taistellut kiviporaaja. Myös toinenkin yli 40-vuotias löytyi vapausrangaistukseen tuomittujen joukosta, nimittäin työnhakumatkalla Joensuuhun ollut 45-vuotias työtön jalkinetyöläinen, joka niin ikään syyllistyi Jyväskylässä puukotukseen.³³⁷

Kun laajennetaan tarkastelu myös sakkorangaistuksista tuomittuihin havaitaan pieni ero tuomittujen iän keskiarvossa. Kun vapausrangaistukseen tuomittujen ikien keskiarvo oli asettunut 29,8 vuoden paikkeille, olivat sakkorangaistut keskimäärin vanhempia 31,5 vuoden keskiarvolla. Myös molemmat lievistä pahoinpitelystä sakkotuomion saaneet naiset olivat päälle 40-vuotiaita.³³⁸ Kun vapausrangaistuksia väkivaltarikoksista oli annettu eniten 20–24-vuotiaille ja toiseksi eniten 30–34-vuotiaille, oli tilanne päin vastainen väkivaltarikoksista annettujen sakkotuomioiden kohdalla. Kolmanneksi eniten sekä vapaus- että sakkorangaistuksia oli tuomittu 25–29-vuotiaille. Tuomittujen erittely tuomioiden mukaan osoittaa yhtäläisyyksiä valtakunnallisella tarkastelun tasolla havaittuun eroon sakko- ja vapausrangaistusten ikerakenteessa, joskin ero Jyväskylän raastuvanoikeudessa vapaus- ja sakkorangaistukseen tuomittujen iän keskiarvossa oli varsin olematon. Rangaistukset ovat luonnollisesti myös linjassa väkivaltarikosten vakavuuden kanssa. Lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneet olivat keskimäärin iäkkäämpiä kuin törkeisiin tai törkeätä lievempiin pahoinpitelyihin syyllistyneet. Keskimäärin nuorimpia olivat henkirikokseen syyllistyneet, joista vain leppähalkoa heiluttanut maanviljelijä oli yli 30-vuotias.

Iäkkäämmät väkivaltarikokseen syyllistyneet olivat myös nuorempia todennäköisimmin naimisissa, joten voidaan kysyä vähensikö vastuu perheestä vakaviin rikoksiin syyllistymistä, ja johtuiko toisaalta nuorten naimattomuus mahdollisesti myös väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla olevasta ja nuorena yleisemmästä antisosiaalisesta taipumuksesta.³³⁹ Vaikka alle 30-vuotiaista väkivaltarikokseen Jyväskylässä syyllistyneistä ei ollut ehtinyt avioitua tai perustaa perhettä kuin vasta tasan kolmasosa, oli tilanne lähes sama vuonna 1940 koko väestön keskuudessa, jolloin

---

³³⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15) ja §685 (Ccc:17).

³³⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §453 (Ccc:16) ja §1363 (Ccc:20).

³³⁹ Jokela 2006, 104–106.

vain 27 prosenttia 20–29-vuotiaista miehistä oli ehtinyt avioitua.³⁴⁰ Seuraava tilasto löytyy vuoden 1950 osalta, jolloin avioliitossa olevien 20–29-vuotiaiden osuus oli kohonnut 40 prosenttiin.³⁴¹ Muutos avioitumiskäytännöissä oli sodan seurausta, mutta koska vuodelta 1945 ei ole vastaavaa tilastoa, on vaikea sanoa kuinka nopea muutos oli. Joka tapauksessa väkivaltarikoksiin syyllistyneiden alle 30-vuotiaiden aviottomien osuus osuu vuosien 1940 ja 1950 koko väestön saman ikäisten aviottomien mittakaavaan, joten sikäli mitenkään poikkeava tilanne väkivaltarikoksiin syyllistyneiden osalta ollut.

Myöskään yli 30-vuotiaiden väkivaltarikokseen syyllistyneiden miesten osalta tilanne ei poikennut paljoa vuoden 1940 valtakunnallisesta tilanteesta 30–49-vuotiaiden osalta. Naimattomien miesten 25 prosentin osuus vertautuu vuoden 1940 26 prosentin osuuteen ja vuoden 1950 15 prosentin osuuteen. Avioliitosta eronneita tai leskeksi jääneitä ei Jyväskylässä alle 30-vuotiaista väkivaltarikokseen syyllistyneiden joukosta löytynyt, mutta yli 30-vuotiaista yksi oli eronnut.³⁴² Eronneiden osuus väkivaltarikollisissa oli näin myös hyvin lähellä väestötilastojen lukemia.³⁴³ Valtakunnallisessa mittakaavassa havaittua avioliiton rikoksia ehkäisevää vaikutusta ei näin Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneissa väkivaltarikoksissa ollut havaittavissa.

Avioliitto ei myöskään suoraan tarkoittanut miehelle vastuuta perheestä, sillä esimerkiksi väkijuomiin palkkansa käyttävän aviomiehen vaimo saattoi itsekkin mennä ansiotöihin.³⁴⁴ Myöskään lapsia ei kaikilla aviopareilla ollut, sillä kaikista 19 naimisissa olleesta väkivaltarikokseen syyllistyneestä vain kahdellatoista oli lapsia. Näin ollen 37 prosenttia avioliitossa olleista oli lapsettomia. Nämä lapsettomat olivat 24–43-vuotiaita ja yhtä lukuun ottamatta miehiä.³⁴⁵ Lapsettomat olivat ikien keskiarvoltaan hieman vanhempia kuin ne avioliitossa olleet, joilla oli lapsi tai lapsia. Lapsettomat eivät

---

³⁴⁰ STV 1950, 26.

³⁴¹ STV 1955, 28.

³⁴² JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15).

³⁴³ STV 1950, 26; STV 1955, 28.

³⁴⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

³⁴⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §161 (Ccc:15), §453, §517 (Ccc:16), §1174 (Ccc:19), §2080, §2137 (Ccc:24) ja §2528 (Ccc:26).

kuitenkaan olleet niin vanhoja, että he tilastoissa olisi merkitty lapsettomiksi lasten ehdittyä kasvaa aikuisiksi.

Lapsettomien avioliitossa olevien osuus väkivaltarikoksiin syyllistyneissä vaikuttaakin suurelta, kun otetaan huomioon avioliittojen ja syntyvyyden välinen yhteys. Vuonna 1945 jokaisesta tuhannesta syntyneestä lapsesta aviottomia lapsia oli vain 71.³⁴⁶ Päätös avioliitosta saattoi siis hyvinkin syntyä raskauden seurauksena, sillä aviottomana syntyviä lapsia pidettiin jokseenkin häpeällisenä.³⁴⁷ Toisaalta sota-aikana oli solmittu avioliittoja, joiden taustalla vaikuttivat myös eri syyt kuin rauhan aikana. Avioliiton solmiminen oli helpottunut, sillä vihkimismenettelyä oli sota-aikana nopeutettu. Tämä vähensi avioituvilta aiemmin vaadittua suunnitelmallisuutta ja lisäsi solmittujen avioliittojen määrää. Avioliitto toi myös pysyvyyden tunteen vallitsevaan elämän arvaamattomuuteen, joten lyhytkin seurustelusuhde haluttiin nopeasti vakiinnuttaa. Avioitumisten taustalla vaikuttivat myös taloudelliset syyt, kuten asevelvollisen puolisolle ja perheelle maksettava sotakuukausipalkka ja tietyt lomaedut.³⁴⁸

Vuodelta 1950 alkavat tilastot perheistä luokiteltuna perhetyypeittäin osoittavat, että pian sodan jälkeen aviopareista 77 prosentilla oli lapsia. Väkivaltarikokseen Jyväskylässä vuonna 1945 syyllistyneiden lapsettomien avioparien osuus vastaa tilaston valtakunnallista vuoden 1990 tasoa.³⁴⁹ Tilasto on kuitenkin ongelmallinen, sillä sota-aikana solmittujen avioliittojen johdosta tilanne ei ollut vuonna 1945 aivan sama kuin vuonna 1950. Osa avioituneista tietoisesti pyrki välttämään lasten saamista sodan aikana, vaikkei se aina käytännössä onnistunut.³⁵⁰ Potentiaalisten isien ollessa pääosin kiinni rintamalla ja osan heistä siellä kaatuessa, jäi kokonaisuutena syntyvyys vuosina 1940, 1942 ja 1943 alle sotaa edeltäneen vuoden 1938 tason.³⁵¹ Heti sodan jälkeen syntyvyys alkoi nousta ja syntyneiden määrä laski alle vuoden 1945 tason vasta vuonna 1951. Sodan jälkeen syntyneet lapset olivat myös ennen sotaa tai sodan aikana

---

³⁴⁶ STV 1950, 50.

³⁴⁷ Näre 2008, 363; Westerlund 2011, 229.

³⁴⁸ Westerlund 2011, 19–23.

³⁴⁹ SVT 2012, liitetaulukko 1.

³⁵⁰ Näre 2008, 339.

³⁵¹ Westerlund 2011, 25; STV 1950, 50.

syntyneitä lapsia harvemmin aviottomia, joten on syytä olettaa että, vuonna 1950 aviopareilla oli useammin lapsia kuin vuonna 1945.³⁵²

Toisen näkökulman tarkasteluun tuo vuonna 1945 tuomioistuimen päätöksellä puretut avioliitot, joista jopa 43 prosenttia oli lapsettomia.³⁵³ Lapsettomien osuus eronneissa pareissa oli siis samaa kokoluokkaa kuin lapsettomien osuus avioliitossa olleista väkivaltarikokseen syyllistyneistä. Määrä tuskin kuvastaa perhetyyppien jakautumista yleisellä tasolla vuonna 1945, sillä vaikka lapsettomuus ei ollutkaan käypä purkuperuste avioliitolle tuomioistuimessa, saattoi se olla avio-ongelmien taustalla. Se voi olla myös yksi eropäätöstä helpottava tekijä. Nopeasti solmitut sota-ajan avioliitot kun osoittautuivat keskimäärin alttiimmiksi avioerolle.³⁵⁴

Juopuneiden putkassa saappailla miehen hengiltä polkenut 24-vuotias kuorma-ajuri oli yksi sota-aikana avioituneista. Naimisissa aviopari oli ehtinyt olla yli kolme ja puoli vuotta, mutta lapsia heillä ei ollut. Toimeentulo oli pariskunnalla heikonlainen, eikä myöskään avioliitto ollut ongelmaton – erostakin oli ollut puhetta. Kuorma-ajurin vaimo kuvaili miestään hyväluontoiseksi, mutta humalassa riitaiseksi ja helposti suuttuvaksi. Siinä missä miehen muistikuvat tiistaiaamupäivältä olivat sumenneet viinan juonnin seurauksena, oli vaimoa alkanut pelottaa miehensä riitaisa käyttäytyminen niin, että tämä oli hälyttänyt miehensä veljen paikalle. Kun huutamiselle ja laulamiselle ei ollut tullut loppua, oli naapurien paikalle soittamat poliisit vieneet kuorma-ajurin putkaan vakavin seurauksin.³⁵⁵

Sodan aikana solmitut avioliitot eivät aina olleet onnistuneita, eikä avio-onni aina jatkunut avioparin päästessä rakentamaan yhteistä kotia kenttäarmeijan kotiutuessa. Sodasta saattoi kotiutua täysin muuttunut mies, jonka kanssa ei arki enää sujunutkaan. Mahdolliset fyysiset sotavammat ja niiden kanssa elämään sopeutuminen koettelivat sotainvalidien parisuhteita.³⁵⁶ Sotakokemuksista seuranneet psyykkiset oireet toivat myös oman taakkansa, varsinkin kun niitä turrutettiin päihteillä. Mielisairaus oli käypä

---

³⁵² STV 1955, 56.

³⁵³ STV 1950, 49.

³⁵⁴ Näre 2008, 336.

³⁵⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2528 (Ccc:26)

³⁵⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1876 (Ccc:23); Malinen 2014, 223–224.

peruste avioliiton purkamiselle tuomioistuimessa, mutta se oli varsin harvinainen, eikä sota-aika näyttänyt juuri lisänneen sen perusteella purkautuneita avioliittoja. Pääteet sen sijaan olivat yhä useamman avioeron syynä sodan jälkeen; vuonna 1945 Suomessa 7,8 prosenttia avioeroista myönnettiin niiden väärinkäytön perusteella.³⁵⁷

Päihteitä harvinaisempi, mutta sitäkin vakavampi avioliiton purkuperuste oli puolison tapon yritys tai törkeä pahoinpitely, joka oli perusteena 1,7 prosentissa tuomioistuinten päätöksellä puretussa avioliitossa vuonna 1945. Huolestuttavaa oli, että väkivallan tai puolison vapausrangaistuksen perusteella myönnettyt avioerot olivat myös sodan jälkeen kasvusuunnassa.³⁵⁸ Jyväskylässä tuli raastuvanoikeuden käsittelyyn vain yksi aviopuolisoon kohdistunut väkivallan teon yritys, kun jo aikaisemminkin uhkaavasti vaimoan kohtaan käyttäytynyt työmies oli humalassa ja vihapäissään ollessaan uhannut puukolla tämän tappa.³⁵⁹ Muuten puolisoon kohdistunut väkivalta jäi Jyväskylässä luettavaksi raastuvanoikeuden pöytäkirjan lausunnoista rivienvälistä, kuten myös edellä kuorma-ajurin tapauksessa.

Myös ainoa raastuvanoikeudessa käsitelty lapsen kohdistunut pahoinpitely sattui perheen sisällä. Tapaus tuli raastuvanoikeuden käsittelyyn, sillä naapurit olivat kuulleet 44-vuotiaan yksinhuoltajaäidin asunnosta lapsen itkua, torumista ja lyönnin ääniä. Naapurit olivat puuttuneet pahoinpitelyyn viemällä 3-vuotiaan lapsen pois humalaiselta äidiltä ja soittamalla paikalle poliisin. Raastuvanoikeuden aineiston valossa naapurien toimet tapauksessa eivät näytä mitenkään tavanomaisilta. Toisaalta vastaavissa tapauksissa ei välttämättä tehty ilmoitusta viranomaisille, vaikka tilanteeseen olisikin puututtu³⁶⁰. Syy viranomaisten paikalle kutsumiseen johtui ilmeisesti siitä, että lapsi oli jo aiemmin ollut huostaan otettuna. Lisäksi tilanteessa painoi naisen arjen epäsäännöllisyys, alkoholin käyttö sekä aviottomasta elämästä seurannut huonosta maine talon muiden asukkaiden keskuudessa.³⁶¹

---

³⁵⁷ STV 1950, 49.

³⁵⁸ STV 1950, 49.

³⁵⁹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2255 (Ccc:25).

³⁶⁰ Esim. Malinen 2014, 217 ja 222.

³⁶¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1363 (Ccc:20).

Lapseen tai nuoreen kohdistunut väkivalta ei juurikaan kuvaa Jyväskylän väkivaltarikoksien yleistä linjaa, sillä keskimäärin väkivallan uhrit olivat väkivallantekijöitä vanhempia. Tämä tuli selvimmin ilmi henkirikosten uhrien osalta, joista nuorin oli Heikinkadulle ammuttu 36-vuotias työmies. Putkassa sattuneissa pahoinpitelyissä menehtyneet miehet olivat 41- ja 49-vuotiaita ja leppähalolla liiterissä hengiltä pahoinpidelty maanviljelijä oli niin ikään 41-vuotias. Ainoastaan puuliiterissä tapahtuneessa henkirikoksessa tekijä ja uhri olivat lähes samanikäiset, sillä uhri oli vain neljä vuotta surmaajaa vanhempi. Muissa tapauksissa ikäero oli yli kymmenen vuotta.³⁶²

Siinä missä lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneet olivat keskimäärin iäkkäämpiä kuin törkeisiin tai törkeätä lievempiin pahoinpitelyihin syyllistyneet oli tilanne päin vastainen väkivallan uhrien osalta. Vakavimpien pahoinpitelyiden uhreista 58 prosenttia oli vanhempia kuin heitä pahoinpidellyt henkilö, kun lievempien pahoinpitelyiden kohdalla uhrit olivat vain 33 prosentissa tapauksista pahoinpitelijöitään vanhempia. Ainoastaan siis lieviin pahoinpitelyihin syyllistyneet olivat keskimäärin vanhempia kuin heidän uhrinsa.

Kun tarkastellaan pahoinpitelyyn tai henkirikokseen johtaneita tilanteita kokonaisuutena voidaan havaita, että tapaukset joissa tekijä oli yli kymmenen vuotta uhriaan nuorempi sattuivat 73 prosenttisesti tuttavaporukassa tai saman seurueen sisällä. Tämä oli lähes sama osuus kuin koko väkivaltarikollisuuden osalta ollut 68 prosenttia. Iäkkäät uhrit kuuluivat siis yhtä usein samaan porukkaan väkivaltarikokseen syyllistyneen kanssa kuin nuoremmatkin uhrit, joten väkivalta ei valikoidusti kohdistunut iäkkäämpiin. Myöskään erot väkivaltarikoksiin syyllistyneiden ja uhrien ikien välillä eivät kokonaisuudessaan olleet kovin suuria. Esimerkiksi alle 25-vuotiaita väkivaltarikoksen uhreja oli yhteensä 10, kun rikoksiin syyllistyneitä samaan ikäryhmään kuuluvia oli 11.

---

³⁶² JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18), §1862 (Ccc:23), §2528 ja §2529 (Ccc:26).

6. Jyväskylän väkivaltainen rauhan ajan alku

Vuonna 1945 Jyväskylän poliisin tietoon tuli 65 väkivaltarikosta, joista Jyväskylän raastuvanoikeuden käsittelyyn eteni yhteensä 38 tapausta. Määrä oli huomattavan suuri, sillä esimerkiksi sotaa edeltävänä vuonna 1938 poliisin tietoon oli tullut yhteensä vain 14 väkivaltarikosta. On kuitenkin muistettava, ettei vuoden 1938 tilanne edusta koko sotaa edeltäneen 1930-luvun väkivaltarikollisuuden tasoa, sillä 1930-luvun alkuvuosina henkirikollisuuden määrä oli ollut vuoden 1945 tasoa korkeammalla. Henkirikollisuuden määrä oli kuitenkin vähentynyt tullessa kohti 1930-luvun loppua, mistä vuoden 1938 rikollisuustilastot ovat osoituksena.³⁶³ Jatkosodan aikainen huippu poliisin tietoon tulleen väkivaltarikollisuuden osalta oli Jyväskylässä vuosi 1944 jolloin tapauksia tuli ilmi yhteensä 36.³⁶⁴ Sota-aika oli näin kääntänyt väkivaltarikollisuuden jälleen kasvusuuntaan. Myös Jyväskylän kaupungin asukasluku oli kasvanut ja jopa kaksinkertaistunut vuosien 1938 ja 1945 välillä kaupunkiin liitettyjen työläiskaupunginosien johdosta. Tämä ei kuitenkaan selittänyt väkivallan lisääntymistä, sillä nämä kaupunkiin vuonna 1941 liitetyt alueet olivat raastuvanoikeudessa käsiteltyjen väkivaltarikoksien tapahtumapaikkana vain kuusi kertaa vuonna 1945.³⁶⁵

Väkivaltarikollisuuden määrän lisääntyminen ei ollut pelkästään paikallinen ilmiö Jyväskylässä, vaan se oli osa valtakunnallista kokonaisrikollisuuden voimakasta lisääntymistä sodan päätyttyä ja kenttäarmeijan kotiuduttua. Vuoden 1945 rikollisuusaaltoa voidaan selittää murrostilana, jossa sekä rauhan ajalle tyypillinen rikollisuus että sota-ajan rikollisuus olivat läsnä ensi kertaa samassa ajassa ja paikassa.³⁶⁶ Tässä kiteytyy myös rauhan aikaan siirtymisen problemaattisuus, sillä sota jäi enemmän tai vähemmän osaksi yhteiskuntaa ja yhteisöä sodan jälkeenkin. Sota myös toimi katalyyttinä, joka vauhditti yhteiskunnallisia muutoksia.³⁶⁷ Rauhaan siirtyminen ei siis ollut paluu sotaa edeltäneeseen yhteiskuntaan.

---

³⁶³ STV 1940, 246; STV 1946–1947, 292; Lehti 2013, 5–6.

³⁶⁴ SVT XXIII Oikeustilasto 83, taululiitteitä 4–5; ks. Kaavio 1 (s.32).

³⁶⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192, §248 (Ccc:15), §453 ja §517 (Ccc:16); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 ja §201 (Ccc:28).

³⁶⁶ Hietanen 1992, 177; Soikkanen 1987, 148–149 ja 156–157.

³⁶⁷ Ks. Karonen 2013, 186–190.

Pula ja säännöstely eivät päättäneet syyskuussa 1944 Moskovan välirauhan sopimukseen, vaan säännöstelyä jatkettiin edelleen tiukasti, mikä johti myös säännöstelyrikosten kasvun jatkumiseen Jyväskylässä aina vuoteen 1946 asti.³⁶⁸ Hyödykepuolan vastaparina oli korkea inflaatio, joka lisäsi taloudellista epävarmuutta. Niukkuuden ilmapiirissä sota-ajalle tyypillinen omaisuusrikollisuus nivoutui osin yhteen myös väkivaltarikollisuuden kanssa, sillä esimerkiksi hyödykkeiden vaihdannassa ja salakaupassa esiintyi kiskontaa ja toisaalta myös houkutusta jättää hyödyke maksamatta. Joka neljännessä Jyväskylässä vuonna 1945 sattuneessa väkivaltarikoksessa olikin taustalla jossain määrin taloudelliset intressit.

Viranomaiset olivat osanneet odottaa rikollisuuden lisääntymistä kenttäarmeijan kotiutuessa, joten poliisivoimia oli vahvistettu järjestyksen ylläpitämiseksi. Sisäinen järjestys nähtiin miehitysuuhkaa torjuvana tekijänä, joten mielenilmaukset ja levottomuudet pyrittiin estämään. Poliisivoimia lisättiin myös mahdollisen miehityksen varalta, jolloin poliisivoimat olisivat olleet toimintakykyinen organisaatio kenttäarmeijan ollessa kotiutettuna.³⁶⁹ Jyväskylän poliisilaitos oli kärsinyt jatkosodan aikana miehistöpulasta, mutta sodan päätyttyä poliiseja oli kaupungissa poikkeuksellisen paljon. Esimerkiksi konstaapeleiden määrää oli nostettu vuonna 1938 olleesta 15 konstaapelin virasta 22:een vuonna 1939. Jatkosodan alkaessa heistä suuri osa oli kuitenkin siirtynyt puolustusvoimien palvelukseen. Vuonna 1945 poliisivoimia lisättiin Jyväskylässä edelleen muun muassa 35 konstaapelilla, jolloin poliisilaitoksen palkkalistoilla oli yhteensä 50 konstaapelia.³⁷⁰ Näin poliisin lisääntyneet resurssit ja valvonta heijastuivat väistämättä myös poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrään. Jyväskylässä tämä osaltaan näkyi raastuvanoikeudessa käsiteltyjen pahoinpitelyrikosten keskittymisestä kaupungin keskustan alueelle, missä myös valvontaviranomaisten kontrolli oli voimakkainta. Sisäasiainministeriössä huolta oli kannettu työväen radikalisoitumisesta työttömyyden seurauksena ja kommunismin noususta – liekö sattumaa, että Jyväskylän väkivaltaisemmaksi paikaksi nousi tapausten lukumäärällä mitattuna työväentalo lähialueineen Väinönkadulla.³⁷¹

---

³⁶⁸ Ahonen 2000, 85 ja 88.

³⁶⁹ Hietaniemi 1992, 236–237 ja 240–241.

³⁷⁰ Seppänen 1987, 36–38.

³⁷¹ Hietaniemi 1992, 236–237 ja 240–241.

Väinönkadulla ja työväentalossa sattuneista pahoinpitelyistä neljä oli lieviä pahoinpitelyitä.³⁷² Kaikki neljä tapausta täyttivät syytteen noston edellytykset ilmankin, että joku osapuolista tätä olisi vaatinut, sillä tapahtumapaikkana oli yleinen katu tai tilaisuus, mutta todennäköisesti kaksi tapausta olisi jäänyt raastuvanoikeudessa käsittelemättä, ellei tarkastuskonstaapeli olisi sattunut paikalle.³⁷³ Mäki-Matin -meijerinportin kohdalla kerääntyneen väkijoukon keskellä oli käynnissä tappelu, jossa osallisina oli kolme miestä; tappelu päättyi poliisin tultua paikalle ja pidätettyä osalliset. Kahden miehen osalta tapaus eteni raastuvanoikeuteen, jossa miehet saivat tuomion toistensa pahoinpitelystä.³⁷⁴

Tappelun osapuolet tuskin olisivat tappelun jälkeen itse menneet poliisiasemalle tekemään rikosilmoitusta pahoinpitelystä, sillä melko tasaväkisessä mittelössä he olivat pahoinpitelyssä sekä uhreja että pahoinpitelijöitä. Poliisin paikalle sattuminen mahdollisti toisaalta korvausten vaatimisen tappelussa repeytyneestä takista, sillä toisen osapuolen syyllistäminen ei jälkikäteen välttämättä olisi onnistunut. Tappelut voidaan myös nähdä tietynlaisen miehiseen kulttuuriin kuuluvana osana, jolloin osapuolet eivät niitä edes pidä rikoksina eikä niistä sen vuoksi ilmoiteta viranomaisille.³⁷⁵ Tällaisten tapausten ilmi tulemiseen poliisin lisääntyneellä valvonnalla oli suuri merkitys.

Yksi Väinönkadulla tapahtunut tappelu, joka ei edennyt raastuvanoikeuden käsittelyyn sattui vain vuorokautta ennen meijerinportin tappelua. Väinönkadun työväentalon B-salin tanssiaisten ollessa käynnissä sunnuntaina 20.5. oli ulkopuolella kaksi humaltunutta miestä ajautunut keskenään tappeluun. Paikalle saapunut konstaapeli oli pidättänyt miehet ja lähtenyt heitä kuljettamaan poliisiasemalle, kun yhtäkkiä toisen miehen veli oli käynyt poliisin kimppuun. Pidätetyt miehet olivat ryttäkässä paenneet ja hetken painin jälkeen myös poliisin kimppuun käynyt mies pakeni. Poliisia pahoinpidellyt mies haettiin seuraavana päivänä kuulusteltavaksi ja häntä vastaan nostettiin syyte. Mies tuomittiinkin neljän kuukauden vankeusrangaistukseen

---

³⁷² JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16), §630 (Ccc:17) ja §1109 (Ccc:19).

³⁷³ Rikoslaki (39/1889) 21 luku 14§.

³⁷⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1109 (Ccc:19).

³⁷⁵ Heiskanen & Ruuskanen 2010, 50.

virravallan väkivaltaisesta vastustamisesta. Sen sijaan kahden miehen välinen tappelu ei edennyt oikeuskäsittelyyn.³⁷⁶

Lievien pahoinpitelyiden vaatimaton osuus raastuvanoikeuden antamisissa tuomioissa verrattuna vakavampien pahoinpitelyiden määrään osoittaa vain, että suurin osa lievemmistä väkivaltarikoksista käsiteltiin oikeussalin ulkopuolella. Poliisi jätti nostamatta syytteen jopa yli puolessa tapauksista.³⁷⁷ Yhtenä merkittävänä syynä saattoi olla osapuolen välille saatu sopu.³⁷⁸ Osin asianomistajarikoksina lievista pahoinpitelyistä kun tehtiin todennäköisemmin ilmoitus viranomaisille tekijän ollessa uhrille aiemmin tuntematon. Useimmiten pahoinpitelyä myös pidettiin vähäpätöisenä, joten ilmoitus jätettiin kokonaan tekemättä.³⁷⁹ Kansallinen uhritutkimus onkin osoittanut, että ylipäätään vain pieni osa kaikista väkivaltatapauksista tulee poliisin tietoon.³⁸⁰ Helpoiten lievät pahoinpitelyt jäävät ilmoittamatta juuri levottomina aikoina, jollaisena myös vuosi 1945 osin näyttäytyi.³⁸¹

Raastuvanoikeuden käsittelyyn tulleet 15 lievää pahoinpitelyä kuvaavatkin mielenkiintoista otantaa Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtuneista lievemmistä pahoinpitelyistä sillä vain ne valikoituivat oikeussalissa käsiteltäviksi. Syitä tähän valikoitumiselle oli poliisin sattumalta tapahtumapaikalle saapumisen ja taloudellisten intressien lisäksi neljässä eri tapauksessa pahoinpitelyn liittyminen toiseen vakavampaan pahoinpitelyyn tai rikokseen.³⁸² Näin erityisesti silloin kun pahoinpitelijöitä oli enemmän kuin yksi. Jos taas yksi pahoinpitelijä aiheutti useammalle henkilölle vammoja, näytti ainakin juopuneiden putkassa sattuneiden

---

³⁷⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1070 (Ccc:18).

³⁷⁷ ks. Taulu 2 (s.29).

³⁷⁸ Anttila & Törnudd 1983, 49.

³⁷⁹ Sirén ym. 2010, 23–26.

³⁸⁰ Helsingin sanomissa 20.1.1946 julkaistun gallupin mukaan joka kymmenes täysi-ikäinen suomalainen oli joutunut rikoksen uhriksi vuonna 1945. Näistä rikoksista joka kahdeskymmenes oli ollut pahoinpitely. Jyväskylässä tämä olisi tarkoittanut 23 pahoinpitelyn uhrin sijaan noin 73 paikallista pahoinpitelyn uhria vuoden 1945 osalta. Myöhemmät uhritutkimukset ovat lisäksi osoittaneet gallupin lukemien olleen selvästi alakanttiin (Esim. Heiskanen 2002).

³⁸¹ Anttila & Törnudd 1983, 65.

³⁸² JyMA RO Jyväskylä 1945, §632 (Ccc:17), §2080, §2137 (Ccc:24) ja §2541 (Ccc:26).

tapausten perusteella lievät pahoinpitelyt jääneen raastuvanoikeuskäsittelyn ulkopuolelle.

Raastuvanoikeuteen edenneiden lievien pahoinpitelytapausten tarkastelu osoitti osapuolten olleen tapahtumahetkellä useammin selvin päin kuin vakavammissa väkivaltarikoksissa, mikä teki tapausten käsittelystä oikeudessa helpompaa – olihan tapauksen osapuolilla selkeät kuvaukset tapauksesta, vammojen jäädessä todistusarvoltaan vähäisiksi. Näillä tapauksilla oli useimmiten myös silminnäkijät ja todistajat, joten näyttö riitti näin oikeuskäsittelyyn. Ehkäpä humalassa tehty lievä pahoinpitely annettiin myös helpommin anteeksi, jos väkivalta nähtiin humalassa hyväksyttävämpänä ilmiönä.³⁸³

Poliisin harjoittaman valvonnan määrä ei kuitenkaan vaikuta aivan yhtä paljoa vakavimpien väkivaltarikosten ilmi tuloon, sillä sairaalahoitoa vaatineet vammat todennäköisesti tulivat viranomaisten tietoon ilman tehostettua katupartiointiakin. Uhritutkimus on tässäkin kohtaa tosin osoittanut, että myös osa tällaisista tapauksista jää pimentoon.³⁸⁴ Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin olettaa, että piilorikollisuus jää vähäisemmäksi mitä vakavammasta väkivallasta on kyse. Jyväskylän osalta poliisivalvonnan merkitystä väkivaltarikollisuuden määrän lisääntymisessä vuonna 1945 vähensi näin vakavampien väkivaltarikosten määrän suuri kasvu – erityisesti henkirikosten suuri määrä.

Kun neljä henkirikosta suhteutetaan kaupungin asukaslukuun, saadaan Jyväskylän rikollisuustasoksi järkyttävä 17,7 vuonna 1945. Väkivaltarikoksiin syyllistyneet eivät kuitenkaan aina olleet kaupungin asukkaita, vaan 42 prosenttia raastuvanoikeudessa tuomion saaneista väkivaltarikokseen syyllistyneistä asui muualla kuin Jyväskylän kaupungissa. Sama päti väkivallan uhreihin, joista 37 prosenttia oli ulkopaikkakuntalaisia. Ulkopaikkakuntalaiset eivät tulleet pelkästään lähialueilta, mitä kuvaa se, että esimerkiksi tamperelaisia oli väkivaltarikoksista tuomion saaneissa enemmän kuin Jyväskylän maalaiskunnassa asuvia.³⁸⁵ Kaupunkiin houkutteli väkeä

---

³⁸³ Von der Pahlen & Eriksson 2003, 2488–2492.

³⁸⁴ Heiskanen 2002, 32.

³⁸⁵ Tampere oli asuinpaikkana neljällä väkivaltarikokseen syyllistyneellä, kun Jyväskylän pitäjän eli maalaiskunnan asuinpaikkakseen ilmoitti kolme väkivaltarikokseen syyllistynyttä (JyMA RO Jyväskylä 1945, §232, §300 (Ccc:15), §453 (Ccc:16), §2080 ja §2137 (Ccc:24)).

esimerkiksi huhtikuun alkupäivinä järjestetyt kevätmarkkinat, mikä näkyi myös erityisen synkkinä väkivaltarikollisuuslukuina. Raastuvanoikeudessa käsiteltiin kevään ja kesän aikana neljää kevätmarkkinoiden aikaan Jyväskylässä tapahtunutta väkivaltarikosta. Samoin syyskuun hevosmyyntipäivät poikivat kaksi vakavaa väkivaltarikosta, jotka molemmat sattuivat markkinaväen keskuudessa.³⁸⁶ Kaupungin vetoa ympärysalueisiin nähden kasvatti myös Alkon myymälä, jonka eteen janoineen asiakaskunta kerääntyi jonoon aamupäivästä alkaen.³⁸⁷

Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtunut väkivaltarikollisuus ei siis ollut yksinomaan jyväskyläläisten rikollisuutta, joten sitä ei myöskään tulisi pelkää sen pohjalta suhteuttaa. Henkirikoksiin syyllistyneistä itse asiassa ainoastaan yksi oli jyväskyläläinen.³⁸⁸ Yhden jyväskyläläisen henkirikokseen syyllistyneen perusteella laskettu rikollisuustaso 4,4 kuvaakin ehkä paremmin jyväskyläläisten rikollisuustasoa, joka jäi selvästi alle valtakunnallisen 5,7 tason.³⁸⁹ Kaupungin rikollisuustaso taas vastasi valtakunnalliseen tasoon suhteutettuna noin 70 000 asukkaan yhteisön rikollisuustasoa, mikä viittaisi kaupungin vahvaan aluekeskusasemaan. Jyväskylä näyttääkin ennemminkin olleen asukasmääränsä suurempi keskimääräisen väkivaltainen aluekeskus kuin erityisen väkivaltainen pieni kaupunki.

Paikallisissa väkivaltarikoksiin syyllistyneissä selvä ylliedustus oli kaupunkiin sijoitetulla siirtoväellä, jonka osuus väkivaltarikoksiin syyllistyneissä oli 27 prosenttia. Tämä ylitti selvästi siirtoväen suhteellisen osuuden kaupungin väestöstä, joka oli noin 17 prosenttia. Siirtoväki joutui myös väkivallan kohteeksi muuta kaupungin väestöä todennäköisemmin, sillä joka kolmas väkivallan uhriksi joutunut kaupungin asukas kuului siirtoväkeen. Vaikka siirtoväki joutuikin paikoin kohtaamaan halveksuntaa kantaväestön puolelta,³⁹⁰ ei se näyttänyt rikospoliisin esitutkinnassa keräämien lausuntojen perusteella olleen väkivaltarikosten taustalla. Uhrit eivät näyttäneet valikoituneen pahoinpitelyn kohteeksi kertaakaan sen perusteella, että nämä olisivat

---

³⁸⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §567 (Ccc:16), §685 (Ccc:17), §772 (Ccc:18), §1174 (Ccc:19), §1862 ja §1875 (Ccc:23).

³⁸⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26).

³⁸⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2528 (Ccc:26).

³⁸⁹ STV 1948, 42, 287.

³⁹⁰ Raninen 1997, 20; Kananen 2012, 42.

kuuluneet siirtoväkeen.³⁹¹ Myöskään siirtoväkeen kuuluneen harjoittama väkivalta kantaväestöön kuulunutta henkilöä kohtaan ei viitannut kyseisen kaltaisesta halveksunnasta provosoitumiseen.³⁹²

Selittääkö siirtoväen yliedustusta sopeutumisongelmien sijaan paremmin siirtoväen väkivallan sietokyvyn erilaisuus kantaväestöön nähden, mikä saisi siirtoväkeen kuuluvat joko tekemään helpommin ilmoituksen lievemmästäkin väkivallasta tai vaihtoehtoisesti hyväksymään lievän väkivallan käytön osana normaalia käyttäytymistä riippuen aikaisemman kotikunnan väkivallan sietokyvystä?³⁹³ Tuskin, sillä siirtoväki oli yliedustettuna niin väkivaltaan syyllistyneissä kuin uhreissakin. Lisäksi yli puolet väkivallasta jossa siirtoväki oli osapuolena oli törkeitä tai törkeätä lievempiä pahoinpitelyitä, mikä vastasi väkivaltarikollisuuden kokonaisjakaumaa kaupungissa.

Väkivaltarikoksiin syyllistyneet kaupunkilaiset edustivat pääasiassa työläisväestöä, jonka vapaa-ajanviettoon väkivallanteot osuivat. Työllisyystilanne oli kaupungissa erittäin hyvä, eikä väkivaltarikollisuus näyttänyt olleen erityisesti työelämästä syrjäytyneiden rikollisuutta muuten kuin tammikuun 1945 osalta. Kesäkuukausilta, jolloin töitä riitti talvikuukausia enemmän ja joutilasaikaa oli vähemmän, väkivaltarikoksia tuli vain muutama raastuvanoikeuden käsittelyyn. Erilaisten teollisuustyömiesten lisäksi rautatietyöläiset sekä tavaraa ja ihmisiä ammatikseen kuljettavat olivat edustettuna väkivaltarikollisten joukossa. Sen sijaan vajaan kolmanneksen asukkaista työllistäneen kaupan, palvelualan ja julkisen toiminnan ammattiharjoittajia ei väkivaltarikoksiin syyllistyneistä löytynyt yhtäkään. Väkivallan uhriksi joutuneet paikalliset olivat myös suurimmaksi osaksi teollisuuden ja käsityön tai liikenteen alalla työskennelleitä, mutta joukossa oli myös palvelualalla työskennelleitä kuten parturi ja vahtimestari.

Vahtimestarit joutuivat jo työnpuolesta käyttämään voimakeinoja ja näin ollen joutuivat helposti myös itse väkivallan kohteeksi. Ravintolan edustojen kahakat harvoin etenivät raastuvanoikeuden käsittelyyn, joten ilmeisesti vahtimestarit onnistuivat rauhoittamaan

---

³⁹¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §632 (Ccc:17), §516 (Ccc:16), §2137 (Ccc:24) ja §2541 (Ccc:26).

³⁹² JyMA RO Jyväskylä 1945, §1174 (Ccc:19) ja §2353 (Ccc:26); JyMA RO Jyväskylä 1946, §135 (Ccc:28) ja §586 (Ccc:32).

³⁹³ Anttila & Törnudd 1983, 77.

tilanteet ilman virkavallan apua. Toisaalta syyskuussa Väinönkadulla sijainneen kahvila Soinnun vahtimestari joutui tappelemaan kahvilaan pyrkineen autonapumiehen kanssa, kun ei päästänyt tätä kahvilaan sisälle. Autonapumies tuomittiin raastuvanoikeudessa pahoinpitelyn sijaan ilkeimmältä, mikä on joko osoitus tappelun puhtaasti verbaalista luonteesta tai sitten vahtimestarin toimenkuvan yleistä järjestystä ylläpitävästä luonteesta, johon myös lievä väkivalta kuului.³⁹⁴ Vakavampi väkivalta, kuten Kauppakadulla sijainneen Ravintola Seurahuoneen vahtimestarin puukotus sen sijaan käsiteltiin raastuvanoikeudessa kuten muutkin yksityishenkilöön kohdistuneet väkivallanteot.³⁹⁵

Ammatissaan väkivaltaa joutui vahtimestareiden lisäksi Jyväskylässä kohtaamaan myös vuokra-autoilijat, joiden osalta väkivalta oli vahvasti kytköksissä epävarmaan taloudelliseen tilanteeseen. Vahtimestareita tai vuokra-autoilijoita useammin raastuvan oikeudessa puitiin poliisiviranomaisiin kohdistunutta väkivaltaa, joka kuten vahtimestareihin kohdistunut väkivalta kohdistui ensisijaisesti virkaan eikä niinkään itse henkilöön. Tosin helmikuussa Lohikosken työväentalon iltamissa miesjoukon pahoinpitelemäksi joutuneen poliisin tapaus osoitti, että pelkkä virkapuku ei enää sodan jälkeen välttämättä riittänyt tuomaan auktoriteettia.³⁹⁶ Viranomaisen väkivaltaista vastustamista ei tilastoissa luettu yksilöön kohdistuneeseen rikollisuuteen, vaan se kohdistui yhteiskuntaa vastaan. Näin myös tuomio oli ankarampi. Poliisiin kohdistunut väkivalta ei siis lisännyt Jyväskylän väkivaltarikollisuutta tilastollisesti.

Vaikka osassa pahoinpitelyistä ja väkivaltarikoksissa uhri joutui väkivallan kohteeksi melko sattumanvaraisesti, kuten kävi potkukelkalla kivääritehtaan siltaa ylittäneelle viilaajan vaimolle³⁹⁷, olivat pahoinpitelijä ja uhri useimmiten keskenään tuttavina ja saman porukan jäseniä. Väkivallan tekijöiden ja uhrien ammattijakaumat olivat pitkälti samanlaiset ja he kuuluivat näin samaan sosioekonomiseen ryhmään. Tämä päti myös siirtoväkeen kohdistuneeseen väkivaltaan, sillä puolissa tapauksista siirtoväkeen kuuluneen pahoinpitelijä kuului itsekin siirtoväkeen. Jyväskylässä vuonna 1945 tapahtunut väkivaltarikos olikin usein seurausta ryypyporukassa syntyneestä riidasta,

---

³⁹⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1967 (Ccc:23).

³⁹⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §516 (Ccc:16).

³⁹⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1372 (Ccc:20).

³⁹⁷ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15).

jossa jollain osapuolella oli pettänyt itsehillintä. Humalassa ja pikaistuksissa tehtyä väkivaltarikosta seurasi myös usein katumus, kun teon vakavuus selvisi siihen syyllistyneelle viimeistään humalatilän hälvettyä.³⁹⁸ Väkivallan taustalla ei näyttänyt olleen väkivallan kautta arvostuksen hankkiminen, vaan ennemminkin harkintakyvyn pettäminen.³⁹⁹ Useimmiten itsehillinnän menetti seurueen nuori jäsen, jonka harkintakyky petti helposti myös väkivallan määrän suhteen. Nuorisoriikollisuudesta ei Jyväskylän väkivaltariikollisuudessa ollut silti kyse, sillä syyllistyneissä oli yhtä monta 30–39-vuotiasta kuin oli 20–29-vuotiasta.

Väkivallan impulsiivista luonnetta kuvaa myös väkivallan välineet, joina käytettiin kulloinkin ulottuvilla ollutta esinettä. Riita eskaloitui ehkä nyrkiniskuihin tai raivon vallassa saatettiin avuksi ottaa vyöllä kulkenut puukko. Harkitsemattomuutta pahoinpitelyiden yhteydessä kuvaa myös se, että sitä suunnitelmallisempien ryöstöjen yhteydessä pahoinpitely tai väkivallan välineenä käytetty teräase ei aiheuttanut ryöstön uhreille hengenvaarallisia vammoja. Pahoinpitelyiden vakavia seurauksia saattaa selittää myös se, että vakavampi väkivallanteko seurasi pelkoa jäädä alkaneessa tappelussa alakynteen. Uhri ei suinkaan aina ollut passiivisena osapuolena pahoinpitelyissä, kuten betonityömiehen ja teurastajan tappelu työväentalon edustalla osoitti.⁴⁰⁰ Leppähalkoon tarttunut maanviljelijä kertoi poliisikuulustelussa pahoinpidelleensä siskonsa miehen hengiltä itsepuolustukseksi humalassa sattuneen riidan päätteeksi, sillä useista väkivaltarikoksista ja henkirikoksestakin vankeudessa aiemmin istunut siskon mies oli uhannut tappaa lankonsa.⁴⁰¹

Käsiasetta ei vedetty tappelu- tai riitatilanteessa esille kahta tapausta lukuun ottamatta, vaikka laillisia ja laittomia aseita kulkikin kaupungin kaduilla miesten taskuissa. Käsiasetta ei myöskään laukaistu kuin yhden ryöstön ja yhden henkirikoksen yhteydessä, joten ampuma-aseiden määrään nähden niitä maltettiin olla käyttämättä ainakin raastuvanoikeuteen edenneiden tapausten perusteella.⁴⁰² On kuitenkin mahdotonta sanoa kuinka moni ryöstö jäi tekemättä kun kohteella olikin pistooli

---

³⁹⁸ Esim. JyMA RO Jyväskylä 1945, §1372, §2331, §2529, §2541 (Ccc:26).

³⁹⁹ vrt. Ylikangas 1973, 257.

⁴⁰⁰ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1109 (Ccc:19).

⁴⁰¹ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1862 (Ccc:23).

⁴⁰² JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 (Ccc:17) ja §2529 (Ccc:26).

omaisuuden turvana, tai moniko riitatilanne päättyi käsiaseella uhkaamiseen, mutta viranomaisten tietoon tulleiden tapausten kohdalla ja poliisin esitutkinnassa ottamien lausuntojen perusteella näyttää ampuma-aseen käyttö olleen Jyväskylässä harvinaista. Toisaalta sopii myös kysyä, miksei yhdelläkään pahoinpitelystä tuomion saaneella tai kyseisten tapauksen uhreilla ollut käsiaseita edes mukana, vaikka aseita olikin paljon liikkeellä. Ainakin aseella uhkaamisen seurauksena pahoinpidellyksi joutuminen oli painava syy jättää rikosilmoitus tekemättä.⁴⁰³

Jyväskylän raastuvanoikeudessa käsitelty väkivaltarikollisuus oli pääasiassa miesten välistä rikollisuutta. Kolmessa väkivaltarikoksessa väkivallan uhri oli nainen; näistä yhdessä tapauksessa myös pahoinpitelijä oli nainen, kahdessa tapauksessa naista pahoinpiteli mies. Vastaavasti vain yhdessä tapauksessa nainen pahoinpiteli miespuolista henkilöä – omaa poikaansa.⁴⁰⁴ Useimmiten raastuvanoikeudessa käsitellyn väkivaltarikollisuuden tapahtumapaikkana oli julkiset tilat, kuten kadut ja ravintolat. Kodeissa tapahtunut väkivalta näytti tulleen viranomaisten käsittelyyn vain harvoin, eikä perheiden sisäinen väkivalta noussut kahta poikkeusta lukuun ottamatta raastuvanoikeuden käsittelyyn. Lasten ruumiillinen kuritus eteni oikeuteen myös vain poikkeustapauksissa⁴⁰⁵, eikä mahdollisesta puolison harjoittamasta väkivallasta tehty ilmoitusta kuin hengenhädässä – olihan tällöin myös avioerolle perusteet.⁴⁰⁶ Avioerojen lisääntyminen osoitti osan avioliitoista olleen tavalla tai toisella epäonnisia – ehkä myös väkivaltaisista. Ongelmiin saattoi osaltaan viitata myös suuri lapsettomien avioliitossa olevien osuus väkivaltarikoksiin syyllistyneissä. Lapsettomien pariskuntien osuus voi myös viitata yleiseen epävarmuuteen, jolloin mieluummin odotettiin parempia aikoja lasten hankkimiselle⁴⁰⁷.

Väkivaltarikoksiin syyllistyneet henkilöt eivät siis edustaneet satunnaisotantaa paikallisista eikä kaupungissa asioivista ulkopaikkakuntalaisista henkilöistä, kuten eivät myöskään väkivallan uhreiksi valikoituneet henkilöt. Olihan yli puolet väkivaltarikokseen syyllistyneistä ollut tekemisissä virkavallan kanssa jo ennen

---

⁴⁰³ JyMA RO Jyväskylä 1945, §631 (Ccc:17).

⁴⁰⁴ JyMA RO Jyväskylä 1945, §192 (Ccc:15), §453 (Ccc:16), §630 (Ccc:17) ja §1363 (Ccc:20).

⁴⁰⁵ JyMA RO Jyväskylä 1945, §1363 (Ccc:20).

⁴⁰⁶ JyMA RO Jyväskylä 1945, §2255 (Ccc:25).

⁴⁰⁷ Näre 2008, 339.

väkivaltarikokseen syyllistymistäänkin. Tästä osoituksena heiltä löytyi rikosrekisteristä merkintä aikaisemmasta tuomiosta. Rekisterimerkinnät nostivat esille sodan suoria vaikutuksia väkivaltarikollisuuden lisääntymiselle heti kenttäarmeijan kotiutuessa. Niin sodan aikana tehdyt armahdukset kuin laajat armahdukset loppuvuodesta 1944 mahdollistivat väkivaltarikokseen syyllistymisen Jyväskylässä vuonna 1945 sellaisille henkilöille, jotka rauhanoloissa olisivat todennäköisesti istuneet edelleen väkivaltarikoksesta saamaansa vapausrangaistusta.⁴⁰⁸ Vaikeampi kysymys oli se kuinka moni oli ajautunut vaikeuksiin juuri sodan seurauksena. Yksittäisiä ihmiskohtaloita oli helppo poimia väkivaltarikoksiin syyllistyneiden joukosta, mutta ryhmittäin luokittelu korosti ennemminkin iän kuin sodan merkitystä aiemman rikoshistorian kanssa.

Vapaa-ajalla sattunutta väkivaltarikollisuutta leimasi Jyväskylässä vahvasti alkoholi, joka osalle ulkopaikkakuntalaiselle oli myös syy kaupunkiin saapumiselle. Väkijuomia liikkui Alkon tiskin yli, mutta myös trokareiden kauppa kadulla kannatti, sillä janoisimpia haittasi alkoholin myynnin säännöstely. Sodan aikaisesta kieltopolitiikasta luopuminen ja alkoholin myynnin aloittaminen ei kuitenkaan ollut perimmäinen syy väkivallan lisääntymiselle, sillä alkoholin käytön lisääntyminen ei väistämättä johda väkivallan kasvuun; esimerkiksi vuonna 1933 alkoholia käytettiin vähemmän kuin vuonna 1937, mutta silti väkivaltarikoksia tapahtui enemmän⁴⁰⁹. Alkoholin kulutusta enemmän vaikuttivat juomatavat, jotka olivat raaistuneet jatkosodan aikana. Lisäksi väkijuomien humalahakuiselle juomiselle löytyi yhteisössä hyväksyntää, mikä vähensi epävirallista kontrollia. Juopottelu oli vapaa-ajan viihdettä porukoissa, jotka ehkä muodostuivat miehille uudeksi sosiaalisiksi ryhmiksi kotiutuksen yhteydessä purkautuneiden armeijan muodostamien joukkoyksiköiden pienryhmien korvikkeena.

Humalahakuisen juomisen taustalla oli myös sodan raskas psyykinen painolasti. Moni sotaveteraani kärsi sodan jälkeen lievistä stressi- tai traumaoireista, osalle sotakokemus oli aiheuttanut vakavampia psyykkisiä oireita, mutta vain harvalle oli ollut tarjolla hoitoa. Hoitoon ei ehkä myöskään hakeuduttu psyykkisiin oireisiin liittyvän vahvan stigman johdosta. Sen sijaan itsehoitona turvaututtiin alkoholiin, johon esimerkiksi ”synkkämielisyys” ja stressioireet koitettiin hukuttaa. Tämä humalahakuinen

---

⁴⁰⁸ JyMA RO Jyväskylä 1945, §232 (Ccc:15) ja §517 (Ccc:16).

⁴⁰⁹ Ylikangas 1990, 25.

itselääkintä johti osalla myös aggressiiviseen käyttäytymiseen, jonka vakavimmat seuraukset tulivat Jyväskylän raastuvanoikeuden käsittelyyn.⁴¹⁰

Vaikka epävirallinen kontrolli oli muuttunut ehkä sallivammaksi humalahakuista juomista kohtaan, puuttui virallinen kontrolli humalahakuiseen juomiseen tiukalla otteella. Raastuvanoikeudessa annettiin sakkotuomioita juopumuksista lähes liukuhihnatyöskentelynä, minkä johdosta raastuvanoikeuden kuukauden aikana käsittelemät tapaukset eivät arkistoitaessa paikoin mahtuneet yksien kansien sisään.⁴¹¹ Raastuvanoikeuden lisäksi juopuneiden talteen korjaaminen työllisti tietysti poliisia, jolle ongelmaksi muodostui osin juopuneille varattujen pidätystilojen kapasiteetti. Näin kaupunginvankilan juopuneiden putkasta muodostui ikään kuin sosiaalinen koe, jossa humalassa häiriötä aiheuttaneita miehiä suljettiin jopa toistakymmentä samaan huoneeseen, ovi lukittiin ja odotettiin mitä tästä seuraa. Tuloksia tuli, sillä neljästä raastuvanoikeuden käsittelemästä henkirikoksesta kaksi tapahtui juuri kaupunginvankilan humalaisten putkassa.⁴¹² Näin poliisin harjoittama valvonta oli osaltaan vaikuttamassa myös vakavampien väkivaltarikosten määrään, eikä pelkästään niiden ilmi tulemiseen.

Poliisin tietoon tulleen väkivaltarikollisuuden määrä laski Jyväskylässä vuonna 1946 vuoden 1944 tasolle, mutta alkoi jälleen 1947 alkaen kohota. Vuonna 1949 jopa ylittyi vuoden 1945 kokonaisväkivaltarikollisuuden taso, mutta tämän jälkeen poliisin tietoon tulleen väkivaltarikollisuuden määrä kääntyi laskuun.⁴¹³ Nämä väkivaltarikollisuuden kehityslinjat noudattelivat pitkälti paikallisen poliisin tietoon tulleiden juopumusrikosten määriä. Pysyivätkö siis Väinönkatu ja juopuneiden putka edelleen kaupungin väkivallan keskittymänä 1940-luvun lopulle tultaessa? Entä kuinka pitkään siirtoväki pysyi yliedustettuna väkivaltarikoksiin syyllistyneissä tai sen uhreissa? Sodan jäljet näkyivät yhteiskunnassa ja yksilöissä vielä pitkään sodan jälkeenkin, joten aihe tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskentän jatkossakin.

---

⁴¹⁰ Kivimäki 2013, 395–399; JyMA RO Jyväskylä 1945, §2529 (Ccc:26); Von der Pahlen & Eriksson 2003 2488–2492; Tarjamo & Karonen 2006, 393–395; Hietanen 1990, 335–336.

⁴¹¹ Esim. lokakuu (JyMA RO Jyväskylä 1945 (Ccc:23 ja Ccc:24).

⁴¹² JyMA RO Jyväskylä 1945, §772 (Ccc:18) ja §2528 (Ccc:26).

⁴¹³ ks. Kaavio 1 (s.16).

Lähteet

I ALKUPERÄISLÄHTEET

1. Virallisjulkaisut

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1940.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1946–1947.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1948.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1950.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1955.

Suomen virallinen tilasto (SVT) VI. Väestötilastoa 90–95.

Suomen virallinen tilasto (SVT) VI A, Väestötilastoa 101–105 ja 106.

Suomen virallinen tilasto (SVT) XXIII. Oikeustilastot 77–80, 81–85, 87 ja 86–88.

Suomen virallinen tilasto (SVT) perheet 2012, Perheet tyypeittäin 1950–2012, verkkojulkaisu, Tilastokeskus, Helsinki. Internet-osoitteessa: <http://www.stat.fi/til/perh/2012>. Luettu: 4.2.2015.

Suomen asetuskokoelma, Rikoslaki 19.12. 1889/39.

Suomen asetuskokoelma 1944, Helsinki 1945.

2. Arkistolähteet

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto (RO Jyväskylä 1945), II-osaston varsinaisasian pöytäkirjat 1945, tammikuu–joulukuu (Ccc:14–Ccc:26).

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto (RO Jyväskylä 1946), II-osaston varsinaisasian pöytäkirjat 1946, tammikuu–maaliskuu II (Ccc:27–Ccc:32).

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto (RO Jyväskylä 1945), II-osaston sakko-, rangaistus- ja tuomioluettelot 1945–1945 (Bbb:4).

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto (RO Jyväskylä 1945), II-osaston sakkoluettelot 1945–1945. (Bbb:5).

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto (RO Jyväskylä 1946), II-osaston sakko-, rangaistus- ja tuomioluettelot 1946–1946. (Bbb:6).

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA), Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto, (RO Jyväskylä 1946), II-osaston sakkoluettelot 1946–1946. (Bbb:7).

II KIRJALLISUUS

Ahonen, Minna (2000), Sotatilalain vastainen rikollisuus Jyväskylän kaupungissa ja maalaiskunnassa vuosina 1939–1947, Suomen historian pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Anttila, Inkeri & Törnudd, Patrik (1983), Kriminologia ja kriminaalipolitiikka, WSOY, Juva.

Archer, Dane & Gartner, Rosemary (1976), Violent acts and violent times – A comparative approach to postwar homicide rates. Teoksessa: American Sociological Review 41, 937–963.

Bourke, Joanna (2006), ”Uusi sotahistoria”, Teoksessa Kinnunen & Kivimäki (toim.) (2006) Ihminen sodassa – suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta, Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä.

Heikkilä-Pesonen, Satu (2002), ”Me saamme tehdä kadulla mitä tahdomme!” – Väkivalta Jyväskylän kaupungissa v. 1913–1920, Suomen historian pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Heiskanen, Markku (2002), Väkivalta, pelko, turvattomuus – Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvattomuuteen, Tilastokeskus, Helsinki.

Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2010), Tuhansien iskujen maa – Miesten kokema väkivalta Suomessa, HEUNI, verkkojulkaisu, Helsinki.
http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf, Luettu: 20.1.2015.

Hietanen, Silvo (1990), Sodan luomat uudet sosiaaliset ongelmat, teoksessa Hietanen, Silvo (toim.) (1990), Kansakunta sodassa 2 – Vyö kireällä, Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Hietanen, Silvo (1992), Rikollisuus ja alkoholi sota-ajan yhteiskunnassa, teoksessa Hietanen, Silvo (toim.) (1990), Kansakunta sodassa 3 – Kuilun yli, Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Hietaniemi, Tuija (1992), Lain vartiossa – Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948, Historiallisia tutkimuksia 166, SHS, Vammala.

Hietaniemi, Tuija (1995), Totuuden jäljillä – Suomalaisen rikospoliisin taival, Kirjapaino Lasse Helle oy, Helsinki.

Honkasalo, Markku (2000), Suomalainen sotainvalidi, Otava, Keuruu.

Jaakkola, Risto (1986), Veli Verkko – Moraalistatistikko ja Suomen ensimmäinen kriminologi, Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Jokela, Markus (2006), Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä, teoksessa Honkatukia & Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus – määrä, syyt ja kontrolli, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, Nuorisoasian neuvottelukunnan julkaisuja, Helsinki.

Jokinen, Jukka (1988), Tykki taipui paperikoneeksi – Valmet Rautpohja 1938–1988. Gummerus, Jyväskylä.

Jäppinen, Jussi (2005), ”Oletko koskaan nähnyt kauniin kaupungin?” – Jyväskylän ruutuasemakaava-alueen vaiheet 1800-luvulta 2000-luvulle, Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä.

Kananen, Heli (2012), Ortodoksisen siirtoväen kontrolloitu sopeutuminen – sosiaalinen kontrolli sopeuttamisen välineenä, Artikkelit verkkolehdestä Elore vol. 19 1/12, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Internet-osoitteessa: http://www.elore.fi/arkisto/1_12/kananen.pdf. Luettu: 16.7.2014.

Karonen, Petri (1997), Rikollisuudesta, Teoksessa Nummela (toim.) (1997) Jyväskylän kirja – katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle, Gummerus, Jyväskylä.

Karonen, Petri (2006), Johdanto – Kun rauha tuo omat ongelmansa, Teoksessa Karonen & Tarjamo (toim.) (2006), Kun sota on ohi – Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Karonen, Petri (2013) Sodasta rauhaan ja takaisin – Suomi 1500–2000, Teoksessa Hämeen-Anttila & Katajala & Sihvola & Hetemäki (toim.) Kaikki syntyy kriisistä, Gaudeamus, Helsinki.

Kaunismaa, Seija (1990), Karjalaisen siirtoväen virallinen huolto Vaasan läänissä vuosina 1939–1949, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Kemppainen, Ilona (2007), Sodan kuvauksesta sodan kokemukseen – sotia koskevan historiakeskustelun laajeneminen ja moniarvoistuminen, Teoksessa Jokisipilä (toim.) (2007) Sodan totuudet – yksi suomalainen vastaa 5,7 ryssää, Ajatus kirjat, Helsinki.

Keskisarja, Teemu (2012), Raaka tie Raatteeseen – suurtaistelun ihmisten historia, Siltala, Helsinki.

Kivimäki, Ville (2006a), Sodan kokemushistoria – uusi saksalainen sotahistoria ja kokemushistorian sovellusmahdollisuudet Suomessa, Teoksessa Kinnunen & Kivimäki (toim.) (2006) Ihminen sodassa – suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta, Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä.

Kivimäki, Ville (2006b), Sotilaan työ, siviilin taakka – ”vihollisen tuhoamisen” dynamiikasta, kokemuksesta ja muistosta, Teoksessa Kinnunen & Kivimäki (toim.) (2006) Ihminen sodassa – suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta, Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä.

Kivimäki, Ville (2013), Murtuneet mielet – taistelu suomalaissotilaiden hermoista 1939–1945, WSOY, Helsinki.

Kontula, Osmo (1996) Poikkeusolojen rikollisuus, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, Rikoksentsorjunnan neuvottelukunnan julkaisu, Helsinki.

Kuusanmäki, Jussi (1962), Jyväskylän raastuvanoikeus ja maistraatti 100-vuotta, Gummerus, Jyväskylä.

- Laitinen, Erkki (1995), Vuoden 1945 maanhankintalain synty, sisältö ja toteutus, Teoksessa Laitinen, Erkki (toim.) (1995) Rintamalta raiviolle – sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta, Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Lauerma, Hannu (2014), Hyvän kääntöpuoli, WSOY, Helsinki.
- Lehti, Martti (2002), Homicide in Finland from 1905 to 1932, Teoksessa Koskivirta & Forsström (toim.) Manslaughter, fornication and sectarianism – norm-breaking in Finland and the Baltic area from mediaeval to modern times, Gummerus, Saarijärvi.
- Lehti, Martti (2013), Henkirikoskatsaus 2013, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 29/2013. Internet-osoitteessa: <http://www.optula.om.fi/>
Luettu: 13.5.2013.
- Malinen, Antti (2014), Perheet ahtaalla – Asuntopula ja siihen sopeutuminen toisen maailmansodan jälkeisessä Helsingissä 1944–1948, Väestöliitto, Helsinki.
- Meinander, Henrik (2009), Suomi 1944 – Sota, yhteiskunta, tunnemaieama, Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.
- Näre, Sari (2008), ”Kuin viimeistä päivää” – sota-ajan sukupuolikulttuuri ja seksuaalinen väkivalta, Teoksessa Näre & Kirves (toim.) (2008), Ruma sota – Talvi- ja jatkosodan vaiettu historia, Johnny Kniga, Helsinki.
- Oksanen, Atte (2008), Kenraalit vauhdissa ja sotilaat sammuksissa – sotaa huumeissa ja humalassa, Teoksessa Näre & Kirves (toim.) (2008), Ruma sota – Talvi- ja jatkosodan vaiettu historia, Johnny Kniga, Helsinki.
- Raninen, Tarja (1997), Karjalaisille kotoinen kaupunki, Teoksessa Nummela, Ilkka (toim.) (1997), Jyväskylän kirja – Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle, Gummerus, Jyväskylä.
- Seppänen, Esa (1987), Jyväskylän poliisilaitos 1939–1969, Suomen historian pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Sillanpää, Merja (1993), Kansanhuollon keittoa ja tikkuviinaa, Martinpaino Oy, Helsinki.
- Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010), Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009 – Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, Helsinki.
- Soikkanen, Hannu (1987), Sosiaaliset olosuhteet, Teoksessa Molin & Nissen & Skodvin & Soikkanen & Weibull (kirj.) (1987) Pohjola 2. maailmansodan aikana, SKS, Helsinki.
- Tarjamo, Kerttu & Karonen, Petri (2006), Kun sota on ohi – loppusanat, Teoksessa Karonen & Tarjamo (toim.) (2006), Kun sota on ohi – Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla, Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Tikkanen, Roope & Sjöberg, Rickard L. & Ducci, Francesca & Goldman, David & Holi, Matti & Tiihonen, Jari & Virkkunen, Matti (2009), Effects of MAOA-genotype,

Alcohol Consumption, and Aging on Violent Behavior, Teoksessa Alcoholism – Clinical and Experimental Research 33:3, 428–434.

Tommila, Päiviö (1970), Jyväskylän kaupungin historia 1837–1965 2, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä.

Tommila, Päiviö (1972), Jyväskylän kaupungin historia 1837–1965, 1, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä.

Verkko, Veli (1945), Kolmivuotinen sota ja aselepo rikollisuuskriisien aiheuttajina – Nykyinen rikollisuuskriisi historiamme pahin, Artikkelit lehdessä Itsenäinen Suomi n:o 19/1945, Helsinki.

Verkko, Veli (1949), Lähimmäisen ja oma henki – sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta, Gummerus, Jyväskylä.

Von der Pahlen, Bettina & Eriksson, C. J. Peter (2003), Alkoholi ja aggressiivinen käyttäytyminen, artikkeli lehdessä: Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 24/2003, Helsinki.

Westerlund, Lars (2011), Saksalaisten sotilaiden lapset – ulkomaalaisten sotilaiden lapset Suomessa 1940–1948, Osa 1, Nord Print, Helsinki.

Ylikangas, Heikki (1973), Väkivallanaallon synty – Puukkojunkerikauden alku Etelä-Pohjanmaalla, Helsingin Yliopisto, Helsinki.

Ylikangas, Heikki (1986), Käännekohdat Suomen historiassa, WSOY, Porvoo.

Ylikangas, Heikki (1990), A Historical Review of violent Crime in Finland, Teoksessa Ylikangas (1998), About Violence, Rikollisuuden historia -projektin julkaisuja 1, Helsingin Yliopisto, Helsinki.